

1970.2-3

peyzaj
mimarlığı

peyzaj mimarlığı

T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ
YAYIN ORGANI

CİLT : 1 — SAYI : 2 - 3

HAZİRAN, EYLÜL — 1970

T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ

YÖNETİM KURULU

Başkan : Doç. Dr. Günel Akdoğan
Sekreter : Doç. Dr. Yüksel Öztan
Üyeler : Ziraat Y. Müh. Ekrem Gürenli
Dr. Selâmi Sözer
Asistan Metin Başal

PEYZAJ MİMARLIĞI DERGİSİ'nin

Sahibi : Dernek adına Doç. Dr. Günel Akdoğan

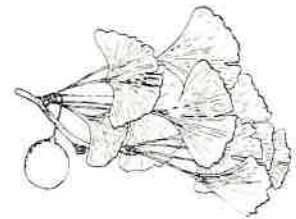
Yayın İşleri Müdürü : Doç. Dr. Yüksel Öztan

Yayın Komitesi : Dernek Yönetim Kurulu

Yardımcıları : Dr. Salih Vural

Dergi, Mart, Haziran, Eylül ve Aralık aylarında yayınlanır.

Adres : A. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü Ankara — Türkiye

Yayınlanan yazı ve resimler geri verilmez. Yayınlanan yazı ve resimlerin sorumluluğu yazarlara aittir.

Sayısı 5 TL., Yıllık Abonman 20 TL.

İlan tarifesi : Kapak dışı 1.000 TL., kapak içi 800 TL., tam iç sahife 600 TL., yarım iç sahife 350 TL., dörtte bir iç sahife 200 TL. Sütun santimi : 6 cm. lik sütun 10 TL., 4.5 cm. lik sütun 7.5 TL.

En küçük ilân birimi dörtte bir sahifedir. İlanlardan sorumluluk kabul edilmez.

1970 - 2 - 3

İÇİNDEKİLER

- TEŞEKKÜR 2
- PEYZAJ ÇALIŞMALARINDA ÖNEMLİ BİR SORUN 3
Ekrem Gürenli
- PEYZAJ MİMARLIĞI YÖNÜNDEN BOĞAZ KÖPRÜSÜ 5
Dr. Selâmi Sözer
- YEŞİL SAHALARIN İKLİMSEL ETKİLERİ ve ŞEHİR PLÂNLAMASINDAKİ FONKSİYONLARI 7
Doç. Dr. Günel Akdoğan
- SENTETİK ÇİMEN 12
Ekrem Gürenli, Metin Başal
- PEYZAJ MİMARLIĞINDA SU 14
Doç. Dr. Yüksek Öztan
- ANSİKLOPEDİK BİLGİLER ... ..
- YEŞİL ve SERBEST ALAN POLİTİKASI 21
Dr. Agr. İsmet Gürses
- 1970 AVRUPA KORUMA YILI 24
- BÜYÜK ŞEHİRLERİMİZDE YEŞİL SAHA YETERSİZLİĞİ 27
Doç. Dr. Yüksel Öztan
- BOĞAZ İÇİ MEKANININ DÜNÜ, BÜGÜNÜ ve YARINI 28
Dr. Selâmi Sözer
- METROPOLİTEN NAZIM PLÂN ÇALIŞMALARI İÇİNDE ANKARA ŞEHİRİ ZİRAİ PEYZAJININ TABİATI KORUMA YÖNÜNDEN ÖNEMİ 29
Dr. Salih Vural
- TABİATI KORUMA ve KIRSAL PLÂNLAMA AÇISINDAN ZİRAİ PEYZAJ ... 30
Prof. Dr. Sadri Aran
- REKREASYONEL PLÂNLAMA YÖNÜNDEN KARAYOLLARIMIZ ve PEYZAJ PLÂNLAMASI PROBLEMLERİ ... 31
Doç. Dr. Günel Akdoğan
- TÜRKİYE BARAJ GÖLLERİ REKREASYONEL PLÂNLAMA ÇALIŞMALARI 32
Adnan Astekin
- BASINDAN HABERLER 33

● PEYZAJ MİMARLIĞI DERGİSİNİN YAYINLANMASI DOLAYISIYLA İLGİ VE TEBRİKLERE TEŞEKKÜR EDERİZ.

Yayın Komitesi

peyzaj çalışmalarında önemli bir sorun

Ekrem GÜRENLİ

Ziraat Yük. Müh.
T.B.M.M. Bahçeler Müdürü

Bir toplumun yaşadığı mekânın güzelliği, kullanışlılığı, daha doğrusu yaşamağa elverişliliği ile o toplumun bilim, san'at ve teknik alanlardaki yetenekleri, diğer bir deyimle, uygarlık ve kültür çizgisi doğru orantılıdır. Tarih boyunca gelmiş geçmiş toplumların uygarlıklarını, bilimde, san'atta ve teknikte nereye kadar ulaşabildiklerini bilmemizi sağlayan en belirli belgeler yaşadıkları mekânın tertibine ait yapıtların kalıntıları değil midir ?

Endüstri ve tekniğin, bu günkü ölçüler içinde, alabildiğine geliştiği çağımızda yaşayan toplumların, yerleştikleri ve yaşadıkları çevrelerin, insan-oğlunun doğal yaşamının elverişlilikteki başarı oranlarını düşündükçe, gelecek yüzyıllarda yaşayacakların yargılarının ne olacağını merak etmemek elden gelmiyor.

Bugünkü Türkiye'yi ve toplumumuzu bu açıdan eleştirmek biraz ürkütücü. Çünkü, gelecek nesillere vatan'ı yaşatabilir bir mekân olarak dev-

retme iddiamızı yansıtan çabalara pek tanık olamıyoruz. Bilimde, san'atta ve teknikteki imkânsızlıkları sayıp dökerek, eleman yetersizliğini ileri sürerek, fakirlikten söz açarak, henüz gelişmekte olduğumuzu tekrarlıyarak iyimserlik kapılarını aralamanın faydası yok.

Sorunlarımızı çözecek tılsımların bu kapıların ardında olduğuna inananlardan değiliz. Hangi alanda, ne kadar nelerden yoksun bulunduğumuzu anlıyoruz ama, var olan imkânları da değerlendiremediğimiz bir gerçek. Bunun da bir sürü nedeni var tabii. İşte bu nedenlerden biri üzerinde durmak istiyoruz. Eldeki imkânların heder olmasına yol açan bu neden, bir çok alanda olduğu gibi yerleşme ve mekân düzenlemesi çalışmalarımızda da, çeşitli meslek ve branşları ilgilendiren konularda yetkililerin bir araya getirilmemesi veya getirilememesi veyahut ta bilinçli ekip çalışmalarının yapılamamasıdır.

Özellikle dış mekân düzenlemesi ile ilgili çalışmalarda bu sorun ve yarattığı kötü sonuçlar sık sık gözümüze batmaktadır.

Bu türlü çalışmalarda peyzaj mimarına ait olan ve başarıya ulaşmada önemi bulunan yerin, ya boş bırakıldığını veya başka meslekten olanların bu yeri doldurmağa çalıştığını veyahut ta bir hortikültüristin bilerek veya bilmiyerek o yere oturtulduğunu görüyoruz.

Bunun sonucu olarak ortaya çıkan noksanlıklar veya zararlar, İnsan - Doğa ilişkilerinin kısıtlanması ve dengenin bozulması veya dış mekândan yeteri ve gereği kadar insanların yararlanamaması biçiminde kendini gösteriyor.

Dış mekân düzenlemesi ile ilgili çalışmaların başarılı olabilmesi için memleketimizde de peyzaj mirarına ve peyzaj çalışmalarına birinci derecede önem verilmesi şarttır. Çünkü amaç, İnsan - Doğa ilişkilerini düzenlemektir. Bu düzeni ise

ancak peyzaj çalışmaları ile elde etmek mümkündür. Gerçi memleketimizde henüz peyzaj mimarisi nosyonunu kazanmış yeteri kadar elemanın bulunmadığı bir gerçektir. Ancak var olanlardan yeteri kadar faydalanılmadığı da bir gerçektir.

Yukarıdaki düşüncelerin önemini daha iyi belirtebilmek için, Peyzaj Mimarisi ve Peyzaj Mimarı hakkında kısa açıklamalar yaparak, diğer meslek ve ilgilileriyle ilişkilerini özetliyerek devam etmek gerekiyor.

Peyzaj Mimarisi, doğal, kırsal ve şehirsal alanlarda toplumun ve bireylerin ahenkli, düzenli ve sıhhatli bir şekilde yaşantısını sürdürmesine imkân sağlayan dış mekânın düzenlenmesi ile ilgili çeşitli sorunları çözümliyen bir güzel san'at dalıdır. En başta gelen amacı, insanla doğa arasındaki dengeyi sağlayan değerleri korumak ve bu amaca uygun mekân tertiplerini peyzaj çalışmaları yoluyla yaratmaktır.

Bu tanımlama, şehircilik ve mimarlıkla ne kadar içiçe olduğunu, aralarındaki akrabalık bağlarının yakınlığını apaçık meydana koyuyor. Bu akrabalığı iyi anlamak ve ona saygı duymak zorunluğundayız.

Oysa ki çokları, peyzaj mimarlığı ile en yakın ilişkiyi «Hortikültür» yani bitki yetiştirme ve üretme biliminde ararlar veya öyle sanırlar. Bu yanlışlık kanımca Peyzaj Mimarlığını tanımamak ve Hortikültür'ün estetikle uğraştığını sanmaktan ileri geliyor.

Başarılı peyzaj çalışmalarının ilk şartı, peyzaj mimarının ve ona görev vereceklerin var olmasıdır. İkinci şart, Peyzaj Mimarı'nın doğa bilimlerini,

san'at ve tekniği birinci derecede içine alan yeterli bir eğitimden geçmiş olmasıdır. Peyzaj Mimarı'nın kişisel kabiliyeti ve tecrübesi, ona görev verenlerin görgü, bilgi ve kültürleri, ilgili diğer meslek dallarındaki yetkililerle peyzaj mimarı arasındaki ilişkilerin düzeni oranında başarı artar.

Peyzaj mimarı, dış mekânla ilgili çalışmalar boyunca, konuların özelliğine göre, aşağıda belirteceğim mesleklerden bir veya bir çoğunun yetkilileriyle, zaman zaman veya devamlı olarak, ya birlikte çalışır, ya onlara yardım eder veya onlardan yardım alır. Bu anlayışa uygun bir ekip çalışmasında meslek ve ilgililerden hiçbiri diğerinin yerini alamaz, almamalıdır da.

Peyzaj mimarı, doğa bilimleri yönünden Coğrafyacı, Jeoloğ, Klimatolog, botanikçi ve bitki sosyoloğu, doğa koruyucuları, tarımcı ve ormancı ile ihtiyaç oranında ilişki kurar. Bu sayede doğa elemanları ve kuvvetlerini en iyi şekilde değerlendirme imkânı meydana gelir.

Peyzaj mimarı san'at ve teknik yönünden mimar, şehirci, bölge plâncısı, heykeltıraş, ressam ve çeşitli mühendislik dalları (su, inşaat, elektrik, v.s. gibi) ilgilileri ile fikir ve işbirliği prensibine mutlak bağlıdır. Onlar da; eğer aldıkları görev ve yaptıkları çalışmalar bir dış mekân düzenlemesi konusu çevresinde veya içinde geçiyor ve geliyorsa, peyzaj mimarı ile ilişki kurmak zorunluğundadırlar. Bu yönden peyzaj mimarı - mimar - Şehirci üçlüsü arasındaki fikir, amaç ve işbirliği, başarının sırrı gibidir.

Doğal fizyonomide, onarımı uzun senelere, masraf ve emeklere bağlı derin yaralar açarak yapılmış yerleşme, dış mekândan kopmuş içe dönük iç mekân tertipleri, yaşama şartları ve standartları dejenere olmuş şehir mekânı, estetik ve fonksiyonel pensiplere sırt çevirmiş dış mekân aydınlatması gibi çeşitli olumsuz örneklerle karşılaşırız. Bunun, nedeni çoğu zaman Peyzaj Mimarı - Şehirci - Mimar zincirinin kopmasıdır. Bazan da Şehirci - Mimar halklarından meydana gelen eksik zincirin uygun olmayan bir halka, «Hortikültürist» ile tamamlanması yüzündendir. Memleketimizde özellikle mimarlık alanındaki çalışmalar sonucu yaratılan nice yapıtlar, tek - tek ve birçok yönlerden ileri memleketlerdeki örneklerle boy ölçüşebildiği halde, aynı nedenler yüzünden, çoğu zaman insanın doğal ve biyolojik yaşayışı ile ilgili çıkarları yönünden olumsuzluk gösteriyorlar.

İşte bunun için diyoruz ki; eğer yaşadığımız toprakları gelecek nesillere daha iyi yaşatabilir bir mekân olarak bırakmak zorunluğunu içimizde duyuyorsak, bunun gereğine inanıyor ve sorumluluğunu anlayabiliyorsak; yukarıda belirttiğimiz çeşitli meslek halkalarını en uygun şekilde birleştirerek sağlam zincirler yapmasını bilmemiz şarttır. Özellikle üç halkalı (**Şehirci - Mimar - Peyzaj Mimarı**) zincirin kopmaması için ne gerekiyorsa yapmak birinci görevimiz olmalıdır.

peyzaj mimarlığı yönünden boğaz köprüsü

Dr. Selâmi SÖZER

A.Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Asistanı

1. GİRİŞ

İstanbul Boğazının iki yakasının birleştirilmesi konusu bugün, tüm bilimsel kurallar bir yana bırakılarak bir çeşit politik sorun haline getirilmiştir.

Halbuki, BOĞAZ KÖPRÜSÜ gibi önemli bir projenin iki ayrı değişkenin ışığı altında tartışılması gereklidir.

Bu değişkenlerden birisi; Bilimsel, teknik ve estetik veriler platformu; ikincisi ise, bugün öncelikle üzerinde durulan ve bir polemik konusu yapılan ekonomik platformdur.

Kanımcı, Boğaz Köprüsü konusunda herşeyden önce teknik ve estetik yönlerden elde edilen sonuçlar, ancak Boğaziçi mekânında bir köprü yapılması konusunda yol gösterici olabilir. Ucuzluk - pahalılık veya zaman unsuru, yukarıda belirtilen veriler hükmünden sonra tartışılması gereken konulardır.

Eğer, teknik ve estetik yönlerden Boğaziçinde bir köprü yapılması gereksiz ve sakıncalı ise, zaten zaman ve paha unsuru kendiliğinden iflâs eder. Bunun tersini düşünmek yada köprüyü tüm bilimsel görüşleri bir yana iterek bir politik yatırım haline getirmek tekniği ve gerçekleri tanımamak anlamına gelir ki, böyle çağ dışı bir düşünce ve uygulamadan Boğaziçi mekânının ve de tüm ülke halkının ne denli zarar göreceğini kestirmek güç olmaz.

Boğaz Köprüsüyle ilgili olarak bugüne dek çeşitli kuruluşlar tarafından ve bireysel olarak birçok yayınlar yapıldı, konu geniş şekilde eleştirildi. Ancak tüm eleştirilerde köprü; Bölge Plâncılığı, Şehircilik, Ülke ekonomisi gibi yönlerden ele alındı ve alternatifler daha çok bu yönlerden ortaya kondu. Halbuki bütün bunların yanında, Köprü'nün oturacağı Boğaziçi, güzelliği ile dünya ölçüsünde üne sahip bir yöre olduğundan, ileride Köprü - Mekân ilişkilerinden doğacak olan **peyzaj plânlama problemleri** de konu için büyük bir önem taşımaktadır.

İşte ben burada konuyu sadece bu yönden incelemeye ve bugünkü anlayışla yapılacak olan BOĞAZ KÖPRÜSÜ ve ÇEVRE YOLLARI'nın Boğaziçinin mekân özelliği yönünden sakıncalarını belirtmeye çalışacağım.

Bugün çalışmaları başlamış olan Boğaz Köprüsü, De Leuw Cather firmasının yapmış olduğu etüdler ve hazırlamış olduğu 1956 raporunun ışığı altında yapılmaktadır. Halbuki, bu rapor incelendiğinde görülürki, Köprü ve Çevre Yolu projelerinde Boğaziçi herhangi bir mekân gibi kabul edilmiş ve bunların yapı özellikleri ile yöre zenginlikleri arasında fonksiyonel bir birlik kurulamamıştır. Diğer bir anlatımla, yapılacak köprü ve açılacak altı şeritli yeni çevre yollarında Boğaziçinin doğal ve tarihi zenginlikleri ile mekânın rekreatyoneel özelliği göz önünde bulundurulmamış hatta yörenin bugünkü atmosferinin tersine şehirleşmesinde — bir beton çölü haline gelmesinde — sakinler görülmemiştir. Bu çok yanlış ve tehlikeli bir tutumdur. Çünkü : Boğaziçi;

Yeryüzünün orjinal ve sayılı parçalarından biri ve de en ilginç olanıdır.

Tarihin çok eski devirlerinden beri tüm dünya ülkelerinin hayranlığını üzerinde toplayan Boğaziçi, peyzaj güzellikleri ve yaşam özellikleri yönünden sihirli bir atmosfere sahiptir.

Kısaca, bugün Yunan ve Bizans İmparatorluğunun kolosal artıkları ve Osmanlı İmparatorluğunun canlı kalıntıları ile dolu olan Boğaziçi; doğal güzelliği ve yaşantısı eşsiz, dünya ölçüsünde antik bir define gibidir.

Bu yönden, bugün iç turizmde olduğu kadar dış turizm içinde önemli bir çekim alanı olan Boğaziçi, herhangi bir mekân gibi düşünülemez ve de plânlanamaz.

Bugün bu tür bir yörede, bugünkü anlayışla bir köprü yapılması Venedik için konu olsa, tüm İtalyan halkı ayağa kalkardı.

Ama bizim ülkemizde her nedense eşsiz tarihsel ve doğal güzelliklerin durmadan yok edilmesi gayet normal karşılanmakta ve bu saygısız tutuma karşı kamusal bir reaksiyonda pek görülmemektedir.

Zaten tarihsel geleneklerin baskısından kurtulamamış toplumların tarihi miraslarını büyük bir hızla yok etmeleri kayda değer bir fenomendir.

2. BOĞAZ KÖPRÜSÜNÜN, BOĞAZIÇI PEYZAJI YÖNÜNDEN ETKİSİ VE GÖRSEL ÖZELLİĞİ

Boğaziçindeki bugünün plânsız ve yağmacı, aynı zamanda çok çirkin olan yerleşmeleri artık yörenin tüm tarihsel ve doğal değerlerini ortadan kaldırmaya doğru yönelmiştir.

Bugünkü anlayış ile yapılacak olan Boğaz Köprüsü işte bu korkunç tabiat yağmasına katkıda bulunarak, Boğaziçindeki peyzaj yıkıntısını daha da arttıracaktır.

Zaten De Leuw Cather, raporunda; köprü yapıldığı taktirde, kent yerleşmelerinin % 30 Kuzeye, yani Boğaziçine doğru kayacağını açıkça belirtmektedir. Böyle bir yayılmanın linear olarak gelişmesi şehircilik yönünden daha fonksiyonel olacağı belirtilen İstanbul Metropoliteni için ne denli problemler doğuracağı konusunda üzerinde durulması gereken bir sorundur.

Boğaz Köprüsünün görsel özelliğine gelince :

- (1) Köprü bugünkü biçimiyle çok büyük bir yapıdır. Bu yapının Boğaziçinin yumuşak topoğrafyası ve bununla harmonili, dinlendirici sivil mimarisi ile bir birlik yaratması mümkün değildir.
- (2) İstanbulun her noktasından görülebilen asimetrik bir silüeti ve buna uygun tarihsel bir mimarisi vardır. Bu yönden, böyle bir çevre içinde mekanik bir simetriye sahip büyük bir yapının başta Boğaziçi peyzajı olmak üzere perspektivi parçalıyacağı ve harmoniyi bozacağı şüphesizdir.

Görülüyorki, Boğaz Köprüsü sadece iki yakayı birleştiren tek başına bir ünüte olarak düşünülemez. Yani Köprü'nün kendi özellikleri ile oturduğu mekân arasında fonksiyonel bir uygunluk bulunması gerekir. Halbuki, bugünkü projede bu yoktur.

3. BOĞAZ KÖPRÜSÜ VE ÇEVRE YOLLARININ PEYZAJ PLÂNLAMASI YÖNÜNDEN KRİTİĞİ

Bayındırlık Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğünün hazırlamış olduğu «İstanbul Boğaziçi Köprüsü ve Çevre Yolu Projesi» isimli broşüre göre, yapılacak olan Asma Köprü'nün toplam uzunluğu 1560 genişliği 33.40, yüksekliği ise 64 metredir. Yine köprü başlarını Anadolu ve Rumeli hayveyllerine bağlayacak olan çevre yolunun uzunluğu 22 Km. genişliği ise 34 metre olacaktır.

Broşüre göre ayrıca İstanbul şehir içi yolları, bu çevre yoluna onüç noktada ve köprülü kavşaklarla bağlanacaktır.

Bu doneler, Boğaz Köprüsünün İstanbul ve Boğaziçi mekânına otururken peyzaj içinde ne gibi bir değişikliğe yol açacağını ve ortaya çıkacak olan yeni sirkülasyon ağında ne kapasitede bir plântasyon etüd ve projesinin yapılacağını açıkça göstermektedir.

Şimdi bunu böylece belirttikten sonra, aynı Karayolları broşürünün altıncı sayfasındaki «Çevre Yolu Dahil, Projenin Tümü'nün Yaklaşık Maliyet Bedeli» başlığıyla hazırlanan keşfe göz atalım :

(1) Mühendislik hizmetleri Proje ve Kont. Hizmeti	20 Milyon
(2) Çevre Yolunun Yapımı	447 «
(3) Köprülü Kavşakların Ya	133 «
(4) Boğaziçi Köprüsü Yapımı	350 «
(5) Haliç Köprüsü Yapımı	105 «
(6) Kamulaştırma Giderleri	445 «
TOPLAM	1.500 Milyon

Burada görüyoruz ki gerek köprü, gerekse çevre yollarıyla ilgili olan ve Boğaziçinde öncelikle ele alınması gereken «Yol Peyzaj Plânlaması» ve sonradan yapılacak plantasyon çalışmaları için bir tahsisat ayrılmamış ve keşfe de dahil edilmemiştir.

Bu tutum konunun ne kadar yanlış ve tek yönlü olarak ele alındığının açık bir kanıtıdır.

De Leuw Cather firmasının hazırlamış olduğu 1956 raporunda ve projelerde de bu yönlü bir çalışma görülmemektedir.

Halbuki; yol peyzajı, bir mekânın yolları boyunca seyredenlere güzel bir perspektif içinden geçme olanaklarını sağlayan bir peyzaj düzenlemesi ve yeşillendirme sistemini uygulama sorunudur.

Yine yollara ait çalışmalar, sadece konstruksiyon ve trafik problemlerini değil, aynı zamanda ince ve estetik bir duygu ile yaşayan ve sıhhatli olan peyzajın biçimlendirilip plânlanmasıdır. Bu yönden, yol plânlanması tek yönlü değildir. Yeterli, emin ve hızlı bir trafik sisteminin mühendislik unsurları yanında, bunu tamamlayan ve adeta yolları güzel bir tertip içinde sunan, yolun içinden geçtiği peyzajın motifi ile harmonili bir şekilde uyuşmasını sağlayan ikinci bir plânlama safhası vardır. İşte, bu plânlamayı Peyzaj Mimarı yapar.

Modern ve uygar dünya ülkelerinin tümünde yol çalışmaları bu şekilde bir anlayışla yapılmaktadır. Memleketimizde ise, henüz böyle bir çalışma düzeni Karayollarınca sağlanmış değildir. Boğaziçi çevre yollarındaki anormallikler de bunun en belirgin ispatıdır.

Boğaziçi ve İstanbul gibi her noktasının tarihi ve doğal potansiyeli son derece güzel ve zengin olan bir mekânda köprü, alt - üst geçit ve yol güzergahları tesbit edilirken estetik prensiplere, ekonomik faktörlerden öncelik tanımak gerekir. Bu nedenle, Boğaz Köprüsü ve çevre yollarıyla ilgili çalışmaların daha ilk etabında peyzaj plânlamasıyla ilgili etüdlerin de yapılarak Yol Peyzaj Plânlaması esaslarını kapsayan bir projenin ortaya konması gerekirdi.

4. SON SÖZ

Amaç, yapılacak bir çalışmayı kötölemek veya önlemek değildir. Boğaz Köprüsüyle ilgili olarak hiçbir maddi ve politik çıkarımız olmadığından, tüm eleştirilerimiz gerçek bir tarafsızlık ve görüş içinde yapılmıştır. Bu nedenle, yetkili kuruluşların içtenlikle ortaya konmak istenen önemli sorunların altını çizerek üzerinde durması ve bunlara milli anlamda çözümler getirmesi gerekir. Yoksa, çirkinliklere alışılabilir, ancak bu hiçbir zaman çirkinlikler yaratmayı gerektirmez.

YEŞİL SAHALARIN İKLİMSEL ETKİLERİ VE ŞEHİR PLÂNLAMASINDAKİ FONKSİYONLARI

Çeviren :

Doç. Dr. Günel AKDOĞAN

A.Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Öğretim Üyesi

Şehir, sadece bir takım muazam bina kitlelerinden, caddelerden, vasıta ve insanlardan ibaret olarak düşünülmemelidir. **Şehir tabiatından aldığı her şeyi değiştiren**, hatta en yakın çevresinden bile farklı şehirselleşmiş bir iklim yaratabilen, büyük bir mekân şeklinde tanımlanmalıdır. İnsanlar bu değişikliklerin farkına, tat ve koku alma gibi tabii duygularla kolaylıkla varabildikleri halde, hemen hiç bir şehir plâncısı bu olaya layık olduğu önemi vermemektedir. Yeşil sahaların şehir içinde, sadece ziyan olmuş bir takım alanlar olduğu fikrini iddia eden veya sanarlara bizim verilecek cevabımızın esasını, gene de bu değişiklikler teşkil edecektir.

Son yıllar zarfında, bu konudaki araştırma alanında çok ileri hamleler yapılmış olmasına rağmen, araştırmacıların buldukları sonuçlar ve bilhassa şehirlerimizde iklim değişikliklerine sebep olan faktörlerle, bunların bütün zararlı etkileri hakkında, şehirciler çok az şey bilmektedirler. HELLPACH'a göre: Şehirlerde tabiatın uzaklaşma ve kültürdeki denatüralizasyon, en üst seviyesine erişmiştir... hatta şehirlerde iklim bile sun'ilemiştir. Bu denatüralizasyonu aşağıdaki buluşlar gayet güzel bir şekilde göstermektedir :

Yazan : Dr. Aloys BERNATZKY
(Peyzaj Mimarı), 1966 Anthos S. 1,
Sene 5.

Şehirdeki hava, etrafında ekzoz gazları ve radyo aktif maddelerin biriktiği bir takım cisimciklerle (kernel) doludur. Bunlar solunum sırasında canlıların organlarına girer ve tahribat yaparlar. (Konu olan bu cisimcikler milimetrenin beş binde birinden milyonda birine kadar değişen ölçüdeki kir zerrecikleridir).

Ancak bu araştırma sonuçlarının ölçü aletlerinin sıhhatine bağlı olarak değişebileceğini hatırdan tutmamız gerekir. Bunların esas itibarıyla değerleri, mukayese yapabilemimize imkân sağlamış olmamalarıdır.

1 cm³ deki «kernel» adedi :

	Ortalama	Azami ortalama	Asgari ortalama	Mutlak azami
Büyük şehirlerde	147 000	379 000	49 000	4 000 000
Küçük şehirlerde	34 000	114 000	5 900	400 000
Kırsal alanlarda	9 500	66 500	1 050	336 000
Sahil muntikalarında	9 500	33 000	1 560	150 000
Dağlık yerlerde :				
500 - 1000 m	6 000	36 000	1 390	155 000
1000 - 2000 m	2 130	9 830	450	37 000
2000 m yukarı	950	5 830	160	27 000
Okyanuslarda	940	4 680	840	39 800

(A. Landsburg)

Hava kirliliğine ait ortalama değerler ise, Almanya'da ikinci Dünya Savaşından hemen sonra REIFFERSCHIEIT tarafından aşağıdaki şekilde tesbit edilmiştir.

	Büyük şehirlerde	Kırsal alanda
«Kernel'ler»	200 000	8 000 her cm ³ de
Toz parçaları	270	7 - 10 » » »

ortalama olarak 13 m³ teneffüs eder. Ağır işlerde çalışan kimseler ise, bu miktarın iki katı kadar fazlasını ciğerlerine alırlar.

Hava kirliliği, günün belli saatlerine ve senenin belli mevsimlerine göre olduğu kadar, yer seviyesinden itibaren olan yüksekliğe göre de değişir. Üç seviye ayırabiliriz :

- Hemen toprak yüzünün üstü
- Çatı seviyesi - ısıtma bacaları
- Fabrika bacalarının seviyesi

Bu demektir ki, diğer evlerden çok daha yüksekte olan çok katlı bina blokları, üst seviyelerindeki daireleriyle, havanın en kirli olduğu düzleme erişmektedirler. Zira bu seviyelerde hava, fabrika bacalarının ve diğer evlerin istihsal ettiği gazlarla devamlı şekilde kirli bulunmaktadır. Bu hava içinde bulunan «kernel» ve toz zerrecikleri, şehirlerin üstünde, % 20 oranında güneş ışığı azlığına, iltroviyole noksanlığını sonuçlandıran bir toz kubbesinin teşekkülüne sebep olurlar.

Şehirlerde binalar yükseldikçe, tabii hava akımlarına daha fazla engel olurlar. Zira bina yüzeylerine sürtünen hava akımı ısınır ve hızını kaybeder, böylece de şehrin belli bir seviyesinde devamlı şekilde sabit kalan bir hava tabakası teşekkül eder. Yeni hava akımlarının ise bu tabakanın üstüne çıkması gerekir ki, bu şekilde de şehirlerde çok kötü bir havalanma vukuu bulur. Buna ilâveten bir şehrin kitleleri, bütün gün boyunca sıcaklığı depo eden bir takım sun'i kayalar teşkil ederler. Böylece sadece yer sathı değil, fakat binaların yüzlerinin de ilâvesiyle, yekûn alandan daha geniş bir ısınma yüzeyi ortaya çıkar. Bina kitlelerinin hava akımlarını azaltması sonucu, gün boyunca depolanmış sıcaklığın nakli işlemi de yavaşlamış olur. Buna ilâveten, bitki ile kaplı alanlarda sıcaklığın asimilasyon ve evaporasyon ile absorbe edilmesine mukabil, şehrin bitki örtüsü olmayan diğer kısımlarında tesir itibariyle bu ısı aynen kalır. Bununla ilgili olarak, araştırma alanında ölçülen değerler son derece yüksek bulunmuştur (60 000 Kcal/senede/m² için). Gün boyunca şehir merkezlerinde çevreden 10 C° bir hareket fazlalığı tesbit edilmektedir. Bütün bir yıl için ortalama rakkamlar ise, şehir merkezinde 0.5 ile 1.5 C° lik bir fazlalık göstermektedir. Bu ise, şehrin irtifainin deniz seviyesine 100 ilâ 300

m arasında bir düşüş göstermesi ve dolayısıyla iklim şartlarının daha az sıhhatli bir duruma değişmesi demektir. Ayrıca bu şekilde hava rutubeti de azalmakta ve dolaylı olarak organlarına zarar veren hastalıkların artmasını sonuçlandırmaktadır.

Bunun gibi kısa bir makalede, bina kitleleri trafik, endüstri, ve ekzoz gazlarının sebep olduğu menfi etkiler ve bunlardan ortaya çıkan bütün değişikliklerin ancak ana hatlarını vermek mümkün olabilir. Konuyu bu şekilde ele aldığımızda burada verilen rakkamların yoğunluğun artışı, trafiğin fazlalığı, yanma sonucu hasil olan gazların çoğalması oranında yükselme göstereceği tabiidir. Hava kirlenmesinin, ekzoz gazlarının yakılması, endüstriyel menşeli gazların filtre edilmesi ve evlerde elektrik sobası yakılması suretiyle bir miktar azaltılabileceği şübhesizdir. Bununla beraber, ısının artması, atmosferik nemliliğin azalması, hava akımlarının yavaşlaması, trafik tozu gibi diğer zararlı etkileri, bugün ancak bazı, çok sınırlı ve çoğunlukla maden endüstrisinde kullanılmasında zaruret olan, çok komplike bir takım hava tesisatlarını yapmadıkça azaltılabilecek, her hangi bir teknik vasita mevcut değildir.

Hakikaten yeşil alanlar, şehrin denatüralize olmuş iklim şartlarını bir bakıma daha tabii hale getirebilen yegâne etkili vasıtalar dır.

Müellifin Frankfurt'ta yaptığı araştırmalar, şehirlerde genişlik bakımından hatta 50 - 100 m geçmeyen yeşil kuşakların bile, ısı derecesini şehrin merkezi ile kıyaslandığında 3.5 C° düşürücü etkiye sahip oldukları ortaya koymuştur. Her 200 m yükseklikte ısı derecesinin 1 C° düştüğü hesap edilirse, bu 3.5 derecelik fark 700 m bir yüksekliğe tekabül eder demektir. Yeşil alanların bu etkileri muhakkak ki çok önemlidir. Tabiidir ki alan genişledikçe bu etki de çoğalacaktır. Deneme sırasında, ölçüler alınırken, yeşil alanlardan devamlı şekilde serin bir havanın estiği ve hava nisbi neminde de şehir merkezine göre % 5 bir artışın olduğu tesbit edilmiştir.

Yeşilliklerin diğer önemli bir özellikleri, tozu azaltıcı etkileridir. Herşeyden önce, gerçek ve önemli bir nokta, esas itibariyle kendilerinin toz hasıl etmemeleridir. Rüzgârlı olmayan havalarda, havadaki

toz zerrecikleri parklardaki bitkilerin yaprakları üzerine yığılırlar. Nitekim, Frankfurt esas istasyon binası yakınında ve şehir merkezinde yapılan bazı ölçmelerde her hava ünitesinde 18 000 «kernel» lik bir yoğunluk bulunmuş iken, aynı zamanda 4 hektarlık Rothschild parkında 1000 - 3000 kernel ünitesinden fazla bulunamamıştır. Aynı şekilde, ağaçlanmış bir caddede bulunan 3000 üniteye mukabil bu rakkam ağaçsız bir caddede 10 000 - 12 000 gibi bir miktara yükselmiştir.

Şehir sınırları içinde, yeşil alanların iklim şartları üzerindeki etkileri muhtelif faktörlere göre değişiklik gösterir. Bu daha ziyade rüzgâr olup olmadığına ve rüzgârın şiddet ve kuvvetine bağlı olan bir husustur. Binaların rüzgârı engelleyici etkilerini de hesaba katmak gerekir. Aynı şekilde yukarıda bahsi geçen ve yer sathına yakın bulunan sıcak hava akımının etkisini azaltan hava tabakasını da dahil etmek yerinde olur. Rüzgârlı havalarda, şehir merkezi ile çevresi arasındaki ısı farkı çok belirli değildir. Buna mukabil, rüzgârın esiş yolu üzerindeki yeşil kuşağın, tozu filtre edici fonksiyonu çok önemlidir. Diğer önemli olan nokta da, hava akımının şehirden geçerken «kernel» cisimcikleri, toz zerrecikleri ve diğer yabancı maddelerle gittikçe daha fazla yüklenmesidir. Böylece şehrin rüzgâr almayan kısımlarında hava kirliliği en yoğun durumu gösterir. Şayet rüzgâr yoksa ve meselâ yazın en sıcak aylarında anti-siklon hava şartlarında, ısıların mahalli azamiye ulaştığı zamanlarda, esas akımlara ilâveten bazı hava akımları ortaya çıkar. Bilhassa binaların yoğun ve kitlelerin büyük olduğu kısımlarda ısınan hava yükselir. Buna mukabil şehrin etrafında daha serin olan hava her yönden şehir merkezine doğru akar. Bu akımlar gittikçe daha fazla kir maddeleriyle dolarak merkezdeki havayı kirlilik bakımından çok yoğun hale getirirler. Bu gibi hallerde, şehir merkezinden itibaren konsantrik şekilde tesis edilmiş olan yeşil kuşaklar, en iyi durumda bulunurlar. Zira bunların gerek süzücü gerek ısı regulasyonu işlemleri çok etkili tarzda cereyan eder. Şehir alanına gayri muntazam olarak serpiştirilmiş olan diğer parkların da hiç şüphe yok ki iklim şartları üzerinde faydalı etkileri mevcuttur. Ancak, şurası muhakkaktır ki bunlar, hakim rüzgârlara gö-

re sistemli bir tarzda tertiplenmiş şehrin iklimi üzerinde en sıhhatli etkiyi yapacak bir görüş ve bilgi ile plânlanmış olan yeşil kuşaklar kadar, iyi sonuçlar vermezler. Şehri ne kadar çok ve geniş yeşil kuşaklar sararsa, yeşil alanlar ile iskân sahaları arasındaki hava akımları da o kadar kuvvetli ve etkili olurlar. Böylece de yoğun şehir kısmına devamlı surette taze, serin ve sıhhatli bir hava akımı sağlanmış olur. Şehir sınırları içinde ve yakınında yayılan tarla ve mera arazisinin de şehir iklimi üzerine olumlu etkileri vardır. Fakat bu alanlar hiç bir zaman sistematik bir plântasyonun sonucu, bol yapraklı ağaçların teşkil ettiği parklar kadar, tesirli olamazlar.

Bu konu ile ilişkili olarak ilgi çekici bir soru akla gelebilir. Aca-ba şehrin havasında biriken bütün CO₂ bitkilerce absorbe edilebilir mi? Bu konuda kat'i rakamları ne bugün ve ne de yakın bir gelecekte vermek mümkün değildir kanısındayız. İki faktör birbiriyle ilişkilendirilerek ve bir bütün olarak ele alınmalıdır. Goldmerstein ve Stondick'in bu konudaki yapmış oldukları araştırmalarda, ölçme sonucu, Berlin şehrinde havada 10 000 000 kg CO₂ tesbit edilmiş ve bunun 144 000 kg'nın 250 hektarlık bir alan kaplayan «Tiergarten» tarafından absorbe edilebildiği deneysel olarak bulunmuştur. Yazar tarafından daha yakın zamanlarda yapılmış olan bazı araştırma hesapları, bir hektar alanın 12 saatlik bir zaman içinde 900 kg CO₂ absorbe ettiğini (ki, bu miktar 6 milyon M³ havanın kapsadığı CO₂ miktarıdır) ve aynı müddet içinde bu alanın 600 Kg. O₂ istihsal ettiğini ortaya koymaktadır. Deneme alanı muhtelif ölçüde ağaç, çalı ve çayır bitkileriyle kaplı bulunmakta olup, fizyolojik araştırma sonuçlarına göre yekûn alanın beş katı bir yüzey teşkil etmekte olduğu ortaya çıkmaktadır. Şehirdeki havada mevcut CO₂ ve O₂ hakkında çok daha kat'i rakamlar elde edebilmek için, özel ve resmi alanlarda mevcut her ağaç ve çalının, çim sahanın hesaba katılması gerekmektedir.

Yer sahunda ısınan havanın yükselmesi dolayısıyla, şehirdeki hava akımlarının teşekkülüne ve dolayısıyla şehrin havalanmasına yardımcı olduğu muhakkaktır. Bununla beraber, yukarıda belirtildiği şekilde şehir merkezine doğru hareket eden hava akımlarının gü-

zergâhında yeşil alanlar olmadığı taktirde bu havanın düşük özellikte hava olduğu da bilinmektedir. Bu sebeple, bu havalandırma (van-tilasyon) şeklinin önemi pek büyük değildir. Bana mukabil, ısı farklarından ortaya çıkan ve parklardan yoğun iskân sahalarına doğru esen küçük hava akımlarının etkisi daha önemlidir. Böylece daha serin ve temiz olan hava, sıcak ve kirli olan hava tabakasının altından hareket ederek, yatay yönde bir akım meydana getirerek her tarafa ulaşır. Sıcak ve sakin yaz günlerinde bu yolla oldukça etkili bir hava değişimi elde edilebilir. Bununla beraber, akşam üstleri havanın serinlemesiyle şehrin üzerinde yerleşmiş olan tozdan ve kirden ibaret hava kubbesi, aşağı doğru hareket eder ve esas itibariyle yaprakların filtrasyon işlemlerinin başlayacağı zaman da bu saatlerdir.

Yeşil alanların şehrin ikliminde nasıl bir rol oynadıklarını, bir tek ağacın bu husustaki fonksiyonunu açıklayarak çok belirli olarak ortaya koyabiliriz. Örnek olarak, tek dikilmiş 80 - 100 yaşındaki bir KAYIN ağacını ele alalım. 15 m çap-taki tacı ve 25 m yükseklikteki kitlesiyle böyle bir ağaç, 160 m² lik bir alan kaplar. Bütün yaprakların yüzeyleri de hesap edildiğinde bu rakkam 1600 m² ye ulaşır. Fakat bu rakkam dış alan toplamıdır. Bir de yaprakların iç yüzeyleri v. s. özümlemede faal olan bütün hücrelerin cidarlarını eklenmesiyle fizyolojist WALTER'e göre bu 160 000 m² ye ulaşır. Diğer taraftan bu ağacın kuru ahşap ağırlığı, aşağı yukarı 240 cwt (15 m³ X 800 kg) dir. Bunun yarısı karbondur. 1 m³ hava ortalama 0.15 g karbon ihtiva ettiğine göre, bu ağacın 120 cwt'i 40 milyon m³ havadan hasıl olmuştur. O halde, 80 yıllık hayatı içinde bu ağaç 40 milyon m³ havanın karbonunu almıştır ki, bu rakkam tek aile için 80 000 evin kapladığı hacme eşittir demektir. 80 yaşında bu ağaç 2352 g CO₂ ve 960 g suyun (toplam olarak 3312 g) bir saatte 1600 g glikoza çevirir ve bunu yapmak için de güneş ışığının 6075 kalorisini ve havanın 1712 g oksijenini kullanır ki, toplam gene de 3312 g dir. Bir insan senede, yeşil yapraklı bir yüzeyin 150 m² lik kısmına ait oksijeni sarfettiğine göre, teorik olarak bir kişiye sadece bu bakımdan .30 - 40 m² bir yeşil alan gereklidir demektir.

Şehir merkezi konu olduğu zaman, şehir ikliminin ıslâhı ayrı bir önem taşır. Hele şehir merkezinde yeşilliklerin az ve gittikçe de azalmasına doğru bir eğilimin olduğu hallerde durum büsbütün kritikleşir. Şu nokta iyice bilinmelidir ki, şehrin iklimi üzerinde etkili olan ve varlıkları zorunlu bulunan yeşil alanların yerini değiştirmek mümkün değildir. Diğer bir deyimle ve basit olarak : Şehrin merkezinde bir ağaç keşfidiğinde bunun yerini, şehrin çevresinde ve dolayısıyla iklim üzerinde etkisi çok olmayan bir yerde dikilen ağaç hiç bir şekilde alamaz. Görülüyor ki, yeşil alanlar, şehir plânlamalarında genellikle değerlendirildikleri gibi, şehirleri süsleyen elemanlar olmaktan çok daha ötede bir önem ve değere sahiptirler. Sadece güzelleştirme aracı olmak hiç bir zaman onların yegâne değerleri değildir. 2000 yılında şayet gene çok katlı yüksek bina bloklarımız, daha çok sayıda araba, daha fazla ekzoz gazı olan yoğun şehirlerimiz olacak ise (ki muhakkak böyle olacaktır) daha şimdiden çok kirli ve gayri müsait olan şehir ikliminin büsbütün yaşanamaz hale gireceği şüphesizdir. O halde, 2000 senesi için tedbirleri hiç vakit geçirmeden hemen bugünden almak gereklidir. Bir ağacın yetişmesi için 35 yıla ihtiyac vardır. Bir şehrin iklimi ise, ancak dikkatlice plânlanmış yeşil alanlar ile ıslah edilebilir. Yeşil alanların uygun iklim şartları yaratmada payları çok büyüktür. Bununla beraber diğer yardımcı olabilecek bütün tedbirleri de ihmal etmemek gerekir. Her şehrin şartları farklı olduğuna göre, yeşilliklerin plânlanmasına ait katı bir takım kaideler koymak mümkün olamaz. Fakat, şehir plâncıları ve idarecileri ilmi görüşlere her zaman itibar etmek durumundadırlar. İklim şartları dikkat nazarına alındığında, yeşil alanlar şehirde her zaman önemli bir görev başarırlar. Hatta bir çok zamanlar yanlış olarak iddia edildiği gibi, hakikaten rekreasyonel bir kullanışları olmasa bile, bu görevleri kendilerini son derece değerli hale getirir. Plânlanmaları ne türlü olursa olsun (pitoresk veya başka türlü) iklim ıslahı konusunda şehirciye en iyi avantajı sağladıkları muhakkaktır.

Yeşil alanların iklimin iyileştirilmesi konusundaki etkilerinin tabikata intikali, herşeyden evvel, şehirde yoğun bir bina gelişimi veya aksine yatay bir yayılmanın tavsiye edilmesine bağlı olabilir. Şayet böyle bir alternatif dikkate alındığında, herşeyden evvel yüksek yoğunluğun hakikaten ne anlama geldiği hakkında aydınlanmamız gereklidir. Bu soruyu eleştirdiğimizde görürüz ki, menfi etkiler (hava sirkülasyonunun bozulması, ısı birikimi, yüksek ısı, kışın az güneş ışığı v.s.) bina kitlelerinin büyüklük ve yüksekliği ile orantılı olarak artmaktadır. Hatta ağır trafiği bir yana bırakırsak - ki yoğun yapı gruplarının gerektirdiği bir sonuçtur - bina kitlelerine yapılacak her m³ hacim ilâvesi, şehir iklimi üzerinde kat'i surette zararlı etki yapmaktadır ve bu menfi etki ancak binalar arasındaki boşluklarda yapılacak kesif bir plântasyon ile giderilebilir. Bu gibi alanlarda, kaplar içinde bitki kullanarak yeşillendirme yapmak bir hal çaresi olamaz. Dikilecek ağaçların belli bir büyüklükte olması zaruridir. Ayrıca yer seviyesinin altında inşa edilen garajların çatıları ve daha buna benzer diğer bulunacak bütün açıklıklarda büyük ağaçların yetişebileceği toprak derinlikleri sağlanarak, bunlardan faydalanmak gerekir. Müstakbel şehirlerin merkezleri için klâsik çağın sütunlarla çevrili FORM'larını hatırlatan ve yalnız yaya trafiğine açık, etrafı yüksek katlı ofis binaları ile çevrili geniş, ferah alanlar olmasın?. Daha sıhhatli bir iklimi garanti edebilecek olan kesif bir ağaçlama, hele bir de cazip bir terip içinde ise, ne mükemmel bir gelişme imkânıdır.

Diğer alternatif ise, geniş bir şehir alanına yayılan 1000 m² ve daha geniş bahçe içinde inşa edilmiş

iskân tertipleridir ki, arazinin son derece kitlediği ve pahalandığı bir durumda bu tarzı konu dışı bırakmak gerekir. Diğer taraftan, gitikçe azalan arazi rezervleri konusunu halletmek için kule gibi çok yüksek katlı apartman iskânı da pek tabiidir ki ideal bir çözüm yolu değildir. Böylece, en iyisi, bu iki şeklin ortasında bir hal tarzı bulmak olacaktır ki, bu da özel mekânın, genel mekân lehine sınırlandırılması demektir. Böylece, her ikâmetgâh, klâsik ROMA atriumunun modern bir benzerini teşkil edecektir. İkametgâhların «YEŞİL ODA» larının çok küçük olmaması için, bu özel mekâna ayrılacak birim alanın 200-250 m² den az olmaması, 350 m² yi de geçmemesi gerekir. Özel yeşil alanlar arasında yayalar için, yeşil bir kordon halinde yol temin edilecek tarzda, yaya ve oto trafiği birbirinden ayrılabilirdiği takdirde, bu yeşillikler iklim şartlarının iyileştirilebilmesi için gerekli tedbirleri kapsayan genel kavramın bir kısmını teşkil edebilirler. İskân kuşaklarını bu tertip içinde plânladıktan ve gerekli mekân ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, özel mekân biriminin sınırlandırılması büyük bir engelle karşılaşmaz. Örnek olarak Batı Almanya'da 1961 sayımlarına göre :

4.010.000 evin bir tek kişi tarafından işgal edildiği
 5.156.000 evin iki tek kişi tarafından işgal edildiği
 10.994.000 evin iki kişiden fazla kimse tarafından işgal edildiği öğrenilmektedir. Son olarak

verilen 10 milyon aileden hemen hemen 5 milyonunun halen özel bir bahçesi vardır. Bu işe kabaca 5 milyon

ailenin daha bahçe sahibi olmayı istediği anlamına gelebilir. Her bahçe için 300 m² bir alan hesap edildiğinde toplam 1500 km² alana ulaşır ki, bu miktar, Almanya Federal Cumhuriyetinin bütün sahasının % 0.6 sını teşkil eder. Pek tabiidir ki, bu miktar 10.000 nüfuslu bir şehrin genel kullanışlara ayrılan alanlarına kıyaslanırsa pek fazla sayılmaz.

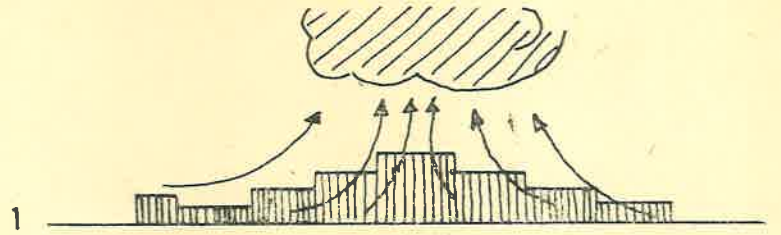
Gene Almanya'yı örnek olarak alırsak :

Bina ile kaplı alanlar	% 19.9
Trafik için cadde ve meydanlar	% 9.0
Yeşil alanlar	% 2.0
Ziraat alanları	% 43.0
Orman alanı	% 18.0
Göl, ırmak, havuz v. s.	% 3.1
Diğer kullanım alanları	% 3.7

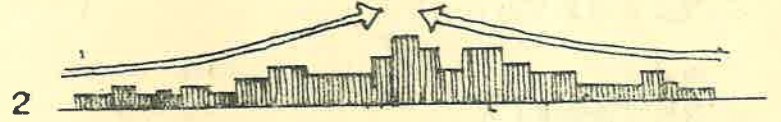
tarzda bir arazi kullanışı ile karşılaşırız.

Bu makalede, yazar yeşil alanların şehirlerin iklim şartları üzerindeki etkilerine özel bir önem vermiş olmakla, diğer hususların daha az fonksiyona sahip oldukları fikrinde değildir. Şehirler, insanların sadece oturdukları, çalıştıkları, para kazanıp sarfettikleri yerler olarak düşünülmemelidirler. Şehirler, insanların kültür bulacağı vu bunun da üstünde, kelimenin hakiki anlamda yaşayacağı yerlerdir. Yeşil alanlar ise, insanların şehir hayatlarını daha değerli hale getiren faktörler içinde, en önemli hissesi olanlardır. Fakat halihazır plânlama nitelikleri noksandır, daha mükemmel ve yeterli şekilde plânlamaları zorunludur. Gelişleri zamana ihtiyaç hissettirir. Bu bakımdan 2000 YILI İÇİN lüzumlu AĞAÇLARI ŞİMDİDEN DİKMEK GEREKİR.

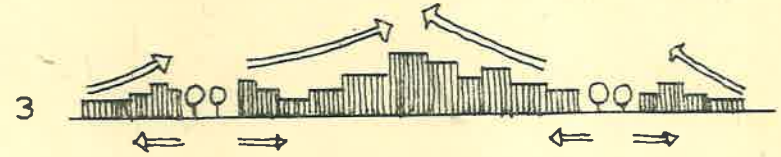
1. Sıcak ve sakın havada şehrin üzerinde bir alçak basınç merkezi meydana gelir ve yükselen sıcak havanın yerini, yan akımlar doldurur.

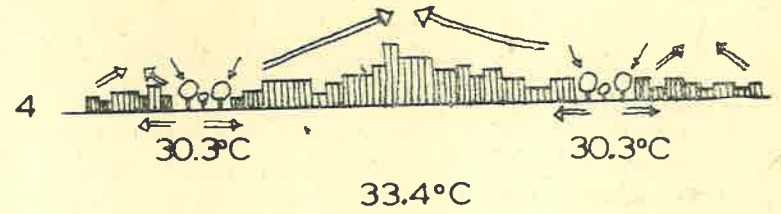
2. Hava kirliliği ve ısı yükselmesinin devamlı artışı şehir merkezine doğru olur.

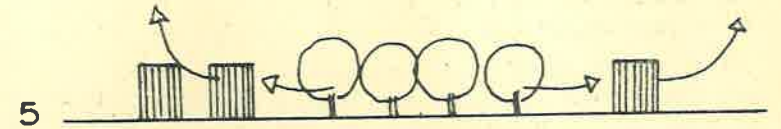
3. Hava kirliliğinin çoğalması, yeşilliklerle önlenir ve hava burada filtre edilir.

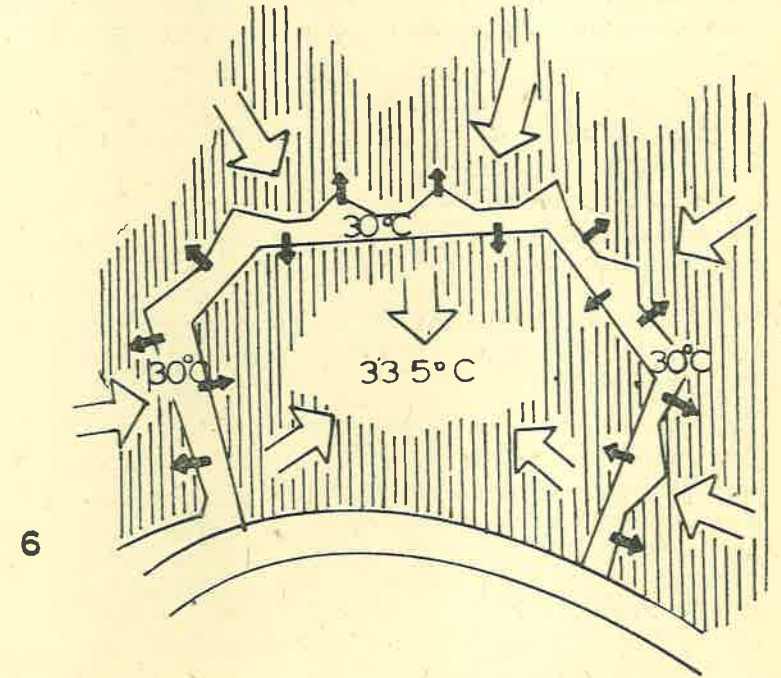
4. Yeşillikler tarafından hava ısısının yükselmesi önlenir ve iskân sahalarına serin ve sıhhatli hava yayılır.

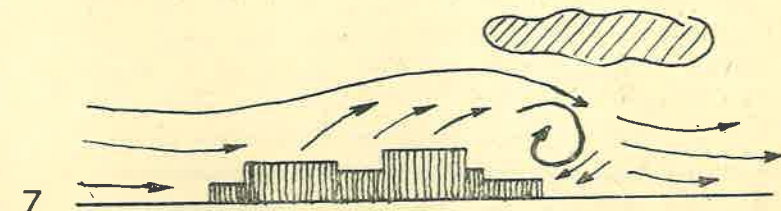
5. Diyafram yapı alanları ve yeşillikler arasında ısı dengesinin kuruluşunu göstermektedir. Ağaçların serinletip süzdüğü hava, yapı alanlarına doğru akar.

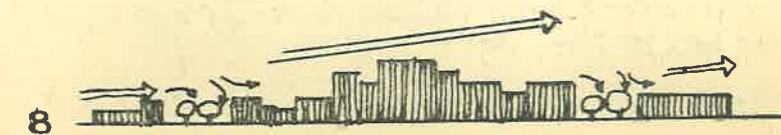
6. Konsantrik şekilde plânlanmış yeşil kuşakların ısı üzerindeki etkileri

7. Rüzgârlı havalarda şehrin esas hava akımının yönü ve hava kirliliğinin yoğunlaştığı alan

8. Yeşilliklerin tozu filtre ettiği

sentetik çimen

Dünümüzde en büyük seyirci kitlesini bir araya toplayan ve bol elemana sahip spor dallarından birisi hiç şüphesiz futboldur. Bu ve benzeri oyunların seyirci ve oyuncularını, her zaman için kullanışa hazır, yemyeşil, canlı ve sıhhatli, halı gibi düzgün oyun alanlarını ısrarla isterler. Ancak çim oyun alanlarının hazırlanması ve devamlılığını sağlamak için yapılması gerekli çalışmalar; oyunculara, seyircilere ve özellikle yöneticilere büyük zorluklar çıkarmaktadır. Yapım, bakım ve onarım çalışmalarının, oyun alanlarından yararlanma olanaklarını ortadan kaldırması bir yana, normal zamanlar da bile çim alanlar kısıtlı alan kullanımına imkân vermektedir. Bu durum, doğal çimin oyun alanlarındaki kullanım değerini daima gölgelemiştir. Çimin hava sıcaklığını ve hava nemini ayarlamadaki eşsiz yararından bile, son yıllarda yukarıda değinilen nedenlerle vazgeçilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Çağımızın teknik olanakları ve bunları yaratan kuruluşlar, doğal elemanlarla büyük bir yarış içindedir. Doğal kaynakların da zaten eski cömertliği kalmadı. Bu yüzden birçok doğal materyal yerini, sentetik olarak yapılanlara devamlı artan bir hızla terk edip, saf dışı olmaktadır. Bunlara bir yenisi daha doğal çimenin yerini alan **SENTETİK ÇİMEN (Synthetic turf)** ile eklenmiş oluyor.

Sentetik çimen, özellikle çok sık kullanılan oyun alanları için düşünülmüş, yapılmış ve bir çok yönlerden de oldukça başarılı kazanmış görünen bir materyal olarak, karşımıza çıkıyor. İlk kez A. B. D. 'nde kullanılan sentetik çimen, yine orada son beş yıl içerisinde yaygın duruma gelmeye başlamıştır. Maddi olanakları yüksek olan spor kulüpleri ve Üniversiteler, bu yeni ve henüz deneme döneminde bulunan materyalle oyun alanlarını kaplıyorlar ve memnun kaldıklarını bildiriyorlar. Son dergi haberlerinden ve reklâmlardan öğrendiğimiz kadarıyla, Avrupa'da da buna karşı bir özenti var.

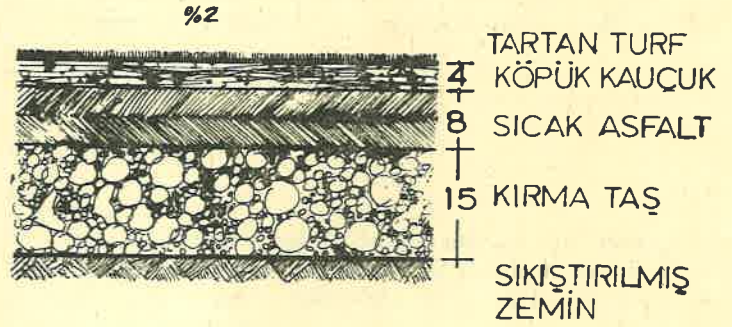
Derleyenler :

Ekrem GÜRENLI

Ziraat Yük. Müh. T. B. M. M.
Park ve Bahçeler Müdürü

Metin BAŞAL

A. Ü. Ziraat Fak. Peyzaj
Mimarisi Bölümü Asistanı

Bugüne kadar Dünya'da yapımları tamamlanmış ve toplam alanları 1.000.000 m²'yi bulan 600 kadar oyun alanı sentetik çimenle kaplı bulunmaktadır.

Bütün yıl aynı biçimde serili duran bu yeşil, plâstik halı üzerinde oynayanları zevkle seyreden büyük seyirci toplulukları, muhakkak ki halının nitelikleri ile ilgilenmiyorlardır bile. Büyümesi, rüzgârla hareketlenmesi, sulama ve biçim ihtiyacı, yer yer sararması ile yaşıyan bir varlık olduğunu gösteren çimenlerin, bu taklit çimene yerlerini terk etmiş olduklarından pek çok seyircinin haberi bile yoktur. Yabancı otlardan yoksun, hastalık ve zararlıların etkisine uğramamış, muntazam yeşil bir görüntü sadece bazılarının ilgisini çeker.

Böyle bir alanın yapım çalışmaları, alışlagelmiş canlı çimden tamamen başka niteliktedir. Daha çok yol yapım çalışmalarını andırır. Sıkıştırılmış zemin üzerine 15 cm. kalınlıkta kırma taş iki defa serilip silindirle sıkıştırılıp üzerine 8 cm. sıcak asfalt iki defada dökülüyor. Bu alt yapı üzerine de 4 cm. kalınlıkta ve «**STYROMULLFLOCKEN**» maddesi karıştırılarak çığmenmeye karşı dayanıklılığı artırılmış olan köpük kauçuk serilir. Bundan sonra da «**TARTAN TURF**» ve «**ASTRO TURF**» patent adları ile anılan Sentetik çimen özel bir yapıştırıcı ile yapıştırılır.

«TARTAN TURF» 2 cm. uzunluğundaki tüyleri ve yeşil rengi ile *Festuca spp.* (Mavi yumak otu)'nu andırmakta, «ASTRO TURF» ise *Lolium perenne*'ye (İngiliz çimi)'ne benzemektedir.

Sentetik çimen alanın yapımı sırasında verilen % 2 eğim sebebiyle yüzeydeki sular sentetik halının üzerinden akararak drenaj sistemine ulaşması sağlanmaktadır.

Sentetik çimenin, doğal çimene kıyasla sağladığı yararlar şöylece özetlenebilir.

- Oyun alanı yapımından hemen sonra kullanılabilir.
- Her türlü hava şartlarında alandan yararlanılabilir.
- Alt yapının esnekliği sebebiyle oyuncuların sakatlanmaları büyük ölçüde önlenmektedir.
- Bu alanlar devamlı çiğnemeye ve kullanmaya uygun olduklarından, ayrıca antreman alanına lüzum kalmamaktadır.
- Oyuncuların formaları kirlenmediğinden, yıkama masrafları çok azalmaktadır.
- Bakım giderleri çok düşüktür.

Bunlara karşılık, sentetik çimenin kullanılmasındaki en önemli sakınca yapım masraflarının çok fazla olmasıdır. Canlı çimle yapılan alanlarda, toprak işleri ve sulama sistemi de dahil, metrekaresinin maliyeti 50 lira ise, sentetik çimenle yapılanlarda bu 300 lirayı bile geçebilmektedir. Buna karşılık meselâ «Tartan Turf» ile çalışan firma, yaptığı alanları şimdilik sadece beş yıl için garanti etmektedir.

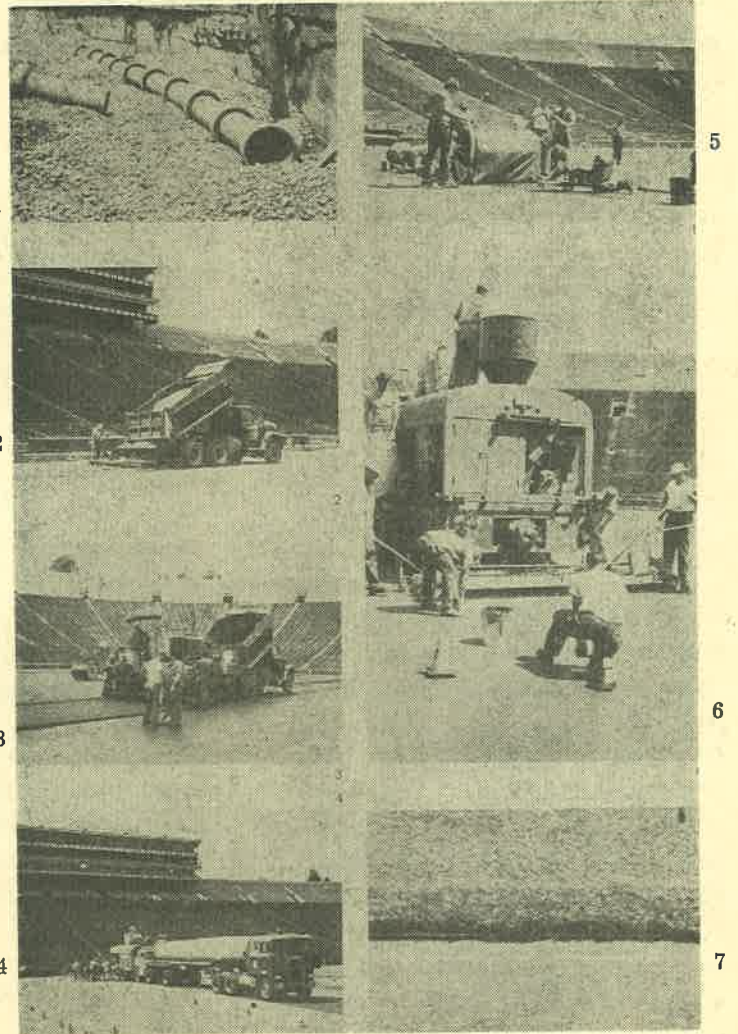
İkinci bir sakınca, canlı çimin aksine Sentetik çimin sıcaklığı absorbe ederek ortamın sıcaklığını yükseltmesidir. Güneşli bir günde yapılan bir ölçme sonucu, sentetik çimenliğin ısısının havanınkinden 6-9° C daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Canlı çim transpirasyonla bol miktarda ısı ve nem kaybettiğinden, ortam daha serin olur. O halde Sentetik çimde, canlı çimde olan ısı ve nem düzenleyici özellikler yoktur.

Bu bilgileri derlemedeki maksadımız, Peyzaj çalışmaları ile ilgili teknik bir gelişmeyi duyurmaktır. İlk bakışta, özellikle dayanıklılığı ve bakım külfetinin olmayışı ile dikkati ve ilgiyi çekici özellikte olan sentetik çimen ülkemizdeki sporcuların, yöneticilerin ve spor alanlarını plânlıyanların da aklına takılabilir.

Ancak, biz onlara bu konuda aceleci olmamalarını sağlık vereceğiz. Henüz kesin sonucu alınmamış, memleketimiz dışında elde edilen ve dışardan getirilmesi ve yapımı çok pahalı olan böyle bir meteryale heves etmek şimdilik zamansız olur. Konuyu enine boyuna iyice etüd etmek, karşılaştırmalı araştırmalar, deneme-

ler ve hesaplar yapmak gerekir. Bu çalışmalardan olumlu sonuçlar çıkarsa, bazı spor alanlarımızda kullanılabilir kanısındayız.

Ancak, günümüzde pek çok evde yer alarak mevsimlerin özelliklerini alt - üst eden plâstik çiçekler gibi sentetik çemenin de bir gün gelişigüzel yaygın bir hal alacağını düşünmek bizi endişeye düşürmektedir. Doğa ile ilişkimizin devamlılığını sağlayan yeşil alanlarımızda canlı yüzeyi meydana getiren çimenliklerin, doğal ve canlı çimin mumyası örneği olan bir sentetik elemanın istilâsı ile can vermelerini hiç te görmek istemeyiz.

1 — Drenaj sisteminin hazırlanması

2 — Kıрма taşlarının tabana serilmesi

3 — Asfalt çalışmaları

4-6 — Köpük kauçuk tabakasının yapılması

5 — Tartan turfun serilmesi

7 — Bitmiş durumdaki çimen

Peyzaj Mimarlığında Su

Doçent Dr. Yüksel ÖZTAN

A.Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Öğretim Üyesi

Dünyanın hemen hemen bütün ünlü bahçelerinde, değişik form ve ölçüde su elemanına yer verilmiştir. Bu kullanım, genellikle her ülkenin iklim ve toplum isteklerine, san'at anlayışına uygun olarak plânlanmıştır. Yağışlı iklim bölgelerinde su yüzeyleri için imkânların bol olması, tertipte suya yer vermemiz için kolaylık sağlar. Kurak iklim bölgelerinde ise, insan yaşantısına kazandıracığı anlam ve olumlu psikolojik etkiler nedeniyle, suya şiddetle ihtiyaç hissederiz.

Su, bir mekâna canlılık kazandırır, hayatımızın en önemli ve ayrılmaz bir parçasını

meydana getirir. Sakin ve geniş bir su yüzeyi tertipte sükûneti sağlarken, mekân elemanları arasında birlik yaratır ve mekân hissini kuvvetlendirir. Ayrıca, kompozisyona üçüncü boyutu getirerek, derinlik verir. Çevresindeki elemanların karakterini detaylandırır. Parıldayan gün ve ay ışığı, yağmur damlaları, çiçekli bir ağaç ya da karanlık bir bulut kümesi onun yüzeyinde anlam kazanır.

Su, yer çekiminin denge yaratma kudretini en belirgin ifade eden bir peyzaj unsurudur.

Suyun diğer bir özelliği de, nemi ve suyu seven birçok bitkiler için uygun ortamı yaratmış olmasıdır.

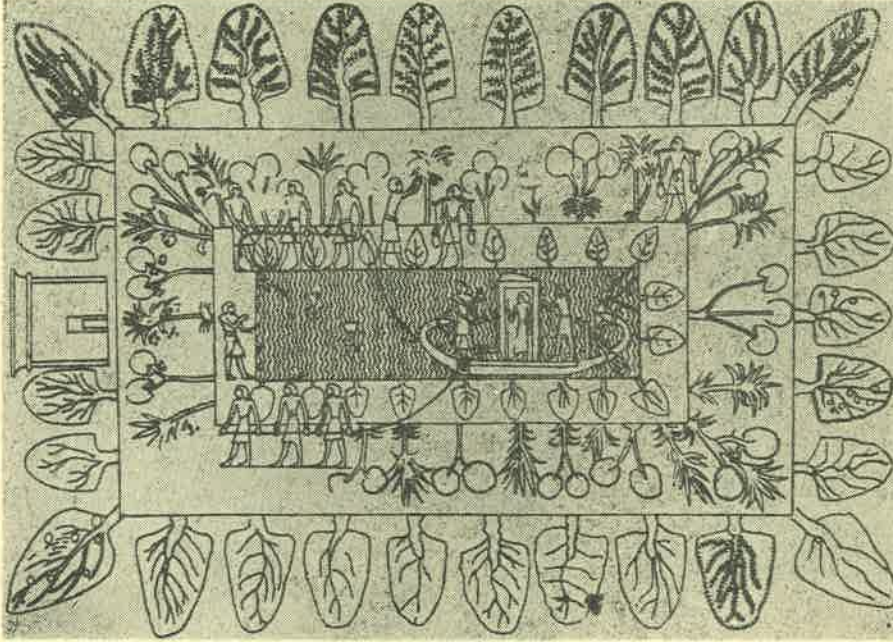
ESKİ DEVİRLERDE BAHÇEDE SU KULLANIŞI

Asırlar boyunca insanlar, yerleşme sahalarında suyu içme ve temizlik amacıyla olduğu kadar, estetik gösteriler yönünden de kullanmışlardır. Şehircilikte ilk su çalışmaları, doğu ülkelerinde su kanalları şeklinde idi. O zamandanberi her kültür su ile açıklandı. Nitekim, her devrin en önemli buluş ve ince hüneri, suyun heyecan verici gösterileri içinde yer aldı.

Bahçelerde su kullanışı ise, çok eski devirlere kadar uzanır. Muhtemelen en eski ve önemli örnekleri Babil'in Asma Bahçelerinde bulmak mümkündür.

Eski Mısır bahçelerinde yer alan rölyefler ve freskolar da havuz ve kanallara genellikle yer verilir. Bunlar, Milattan çok önceleri yaşamış hanedanlara ait mezar ve mabedlerde de bulunmuştur. Beni Hassan'daki mezarlıkta 12 nci hanedanından itibaren (M. Ö. 3000 - 2500) geçen süreyi ifade eden rölyeflerde bahçeye de yer verilmiştir. Bu rölyefte, bir meydana formal bordürlere dikilmiş bitkileri sulamak için toprak küplerle su taşıyan iki bahçevan görülmektedir. Dar bir kanal, göl ile bitki bordürleri arasında uzanmaktadır. İkhnoton sarayı bahçesi (Amenhotep IV) çiçeklerle çevrili havuzlarıyla ün kazanmıştı. Ramses III (M. Ö. 1225) su kamışı ve lotus bitkisi yetiştirirdi.

● Eski Mısır'a ait bir duvar resmi Nilüfer Havuzu boyunca yapılan bir kayak gezintisini göstermektedir.

İran bahçelerinde havuz en-teresan bir çalışma olarak yer alır. Havuz biçimi arkitektonik idi. Dominant karakterde dizayn etkisine sahipti. Merkezinde çok ince ve ustalıkla detaylandırılmış bir fıskiye bulunur. Suyun, serinletme ve aksettirme özelliğinin titizlikle değerlendirildiği görülür.

Hindistan'ın eski Moğol bahçeleri halkın hayatta iken zamanını geçirdiği ve öldükten sonra ise son istirahatgâhı idi. Bir göl, kanal ya da havuzun ortasına yerleştirilen mermer pavnyonlar istirahat için olduğu kadar, ziyafet ve özel toplantılar için de kullanılırdı. Şah Cihan'ın 1631 de ölen karısı için yaptırdığı Taç Mahal (Agra'da) önündeki durgun su yüzeyi, yapının güzelliğini aksettirirken, ölümün yarattığı sükûnet ve hareket eden bulutların rengini ve canlılığını da açıklar. Suyun çevresinde yer alan ser-viler, ölümü sembolize etmekte ve bütüne ait mimarî özeliğe eklenerek etkiyi yüceltmektedir. Zemindeki çiçek bordürle-

ri ise bu kompozisyonda hayatı ifade ederken, ona canlılık kazandırmaktadır.

İtalya'nın tarihî su bahçeleri çok hareketli ve coşkun karakterde idi. Su, yüksek dağlardan alınarak, kırsal alandan kanal içinde geçirilir, teraslı meyillerin üst kısmına sür'atle girmesi sağlanırdı. Bu şekilde hız kazanmış su, bahçelerde de-ği-

şik gösteriler içinde — çağlayan, büyük fıskiye, kaskadlar, duvar serpintileri v. b. gibi — değerlendirilirdi. Villa d'Este'de su hareketinin aklımıza gelen her türlü gösterisine yer verilmiştir. Suyun çeşitli şekillerde yukarı yükselmesi ve aşağı dökülmesi, değişik görünüş, ses, nem, şerhlik ve ışık kırılmaları içinde plânlanmıştır. İtalya şehirlerindeki fıskiyeler, her meydan ve piazzalarda genellikle tek heykel ya da heykel grubuyla kombine edilmiş olarak, su - mermer bütünlüğü içinde dikkati çeker.

Kısa bir zaman sonra, Fransa İtalya'yı taklide başladı. Charles VIII (1470 - 78) Fransa ve Roma'da gördüğü her yapının etkisinde kalmış ve ünlü bahçe sanatçısı Passello da Mercogliano'yu Fransa'ya getirmişti. Bu sanatçı sonraları kuzey doğu Fransa'da Amboise'de kral sarayını plânlamakla görevlendirildi. Fransa'da su, büyük alanları örten, reflektif ve simetrik özellikte plânlanmış sakin yüzeyler olarak değerlendirilmiştir. Suyun belirli ölçü ve disiplinde plânlanmış olması, Fransızların tabiata karşı düşüncesini açıklar. O zamanın anlayışına göre güzellik için tabii elemanların kontrol altına alınması gerekiyordu.

İspanya su bahçeleriyle ünlüdür. Moor'lar, orta çağda bu ülkeyi işgal ettikleri sırada sanat yönünden birçok hünerlerini ortaya koymakta gecikmedi. Bu suretle, Orta Avrupa'da doğunun bahçe anlayışı ve benzemesi yer almış oluyordu. Su bahçelerinin ana esprisi kanal idi. Moor'lar, Granada'da Alhambra, Palacio del Generalife ve Moorish kanallarının yazlık köşklerini inşa ettiler. Generalife'deki avlu karakterli bahçe, dar bir

● DURGUN SU

Durgun su bir şehrin aynasıdır. Onun aktüalitesi ve imajını, durgun su yüzeylerinde izlemek mümkündür.

Bir tarafında sınavari ağaçların, diğer tarafında 18 nci asır yapı dizisinin yer aldığı bir kanal (Kampen şehri — Hollanda)

● HAREKETLİ SU

Coşkun ve hareketli bir su gösterisi, vizüel ve ses özeliğini monümental bir duruma getirir.

Roma şehri çevresindeki Villa d'Este'de başlı başına bir su peyzajı.

● ÇAĞLAYAN

Su bir noktadan aşağıya düşerken, yüzeyinde kırılmalar ve hava boşlukları meydana gelir. Bu olay, aydınlık ve canlı bir özellikle beraber, musikiyi de geliştirir.

Villa d'Este'de bir çağlayan.

● REKREASYON

Su, vizüel ve ses özeliğinden başka, rekreasyonel yönden de çeşitli imkânlar sağlar.

Bir yüzme havuzu kompleksine ait dolaşma ünitesi (Zürih)

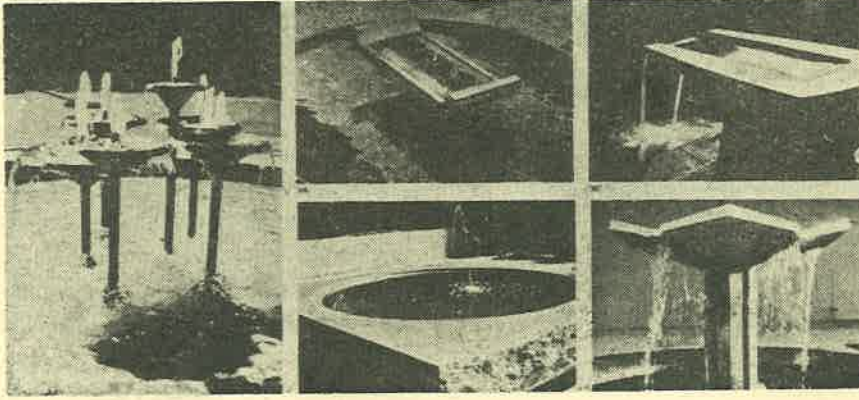
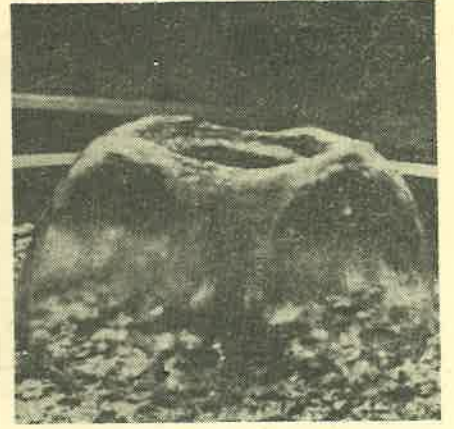
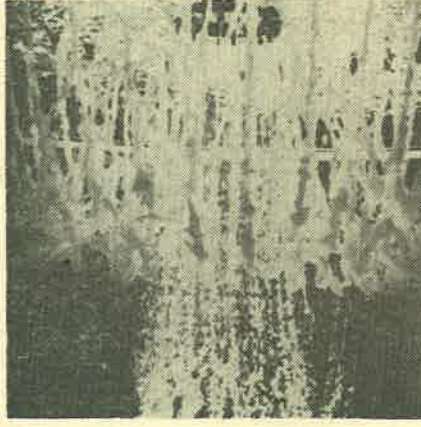

● FISKIYE

Fıskiyelerle suyun yukarıya fırlatılması, yer çekimine bir meydan okuma anlamını taşır. Bu durum, su kullanımının tabiiyetten en fazla uzaklaşmış biçimidir ve belki de en etkilisidir.

Havalandırılmış fıskiyelerde, hava ile köpüren bir su gösterisi yaratır. (Soldaki şekil)

Mantar formu bir fıskiye. Fıskiye ucuna yerleştirilmiş olan bu başlık, mantar formdaki suyun yükseklik ve genişliğini kontrol eder.

● SU ÇANAKLARI

Su çanakları, basit bir heykel biçimi ve su hareketini temin eden bir unsurdur. Büyük ölçüde bir basınç olmaksızın, suyu yukarı çıkarmanın en basit yoludur. Aynı zamanda, fazla miktarda suya ihtiyaç olmaksızın çanaklarda biriktirmek suretiyle etkili bir görünüş yaratır.

Değişik biçimde su çanakları.

● HAVUZ DÖŞEMESİNDE DESEN

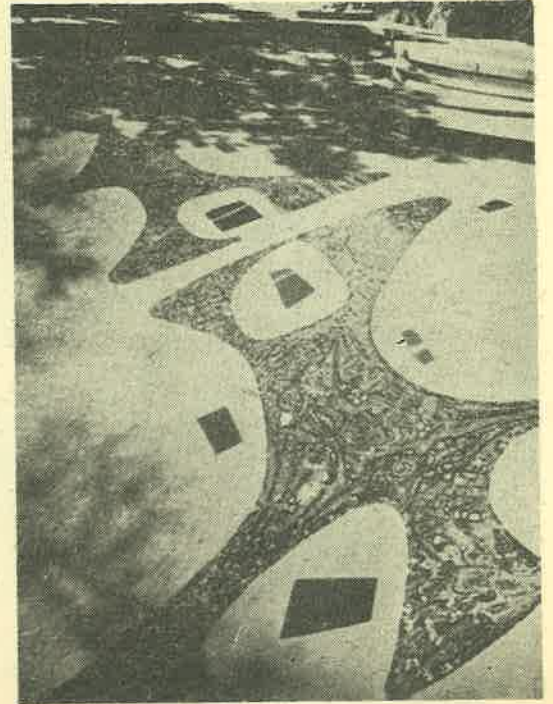
Havuz derinliği fazla ise gök rengini aksettirir ve su mavileşir. Derinlik az ise su renksizleşir ve döşeme aet olarak görünür.

Renkli cam mozaikle desen ve hareket verilmiş bir yüzme havuzu.

● SU VE HEYKEL

Su kullanımında çok deta neykel de yer alır. Özellikle Barok devrine ait su çalışmaları, suya monümental ve plastik bir özellik kazandırmıştır.

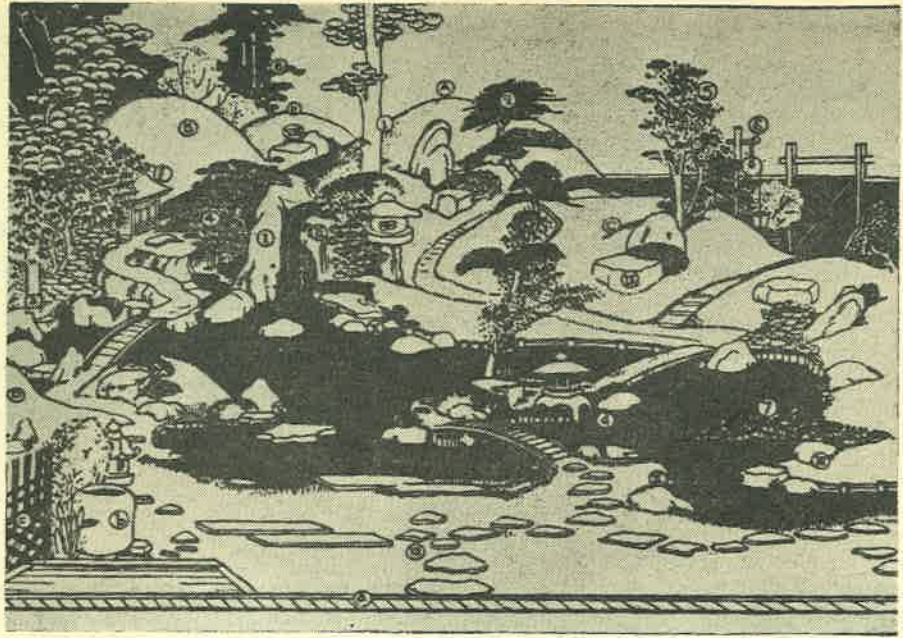
Büyük Trevi havuzu (Roma). Küçük bir meydanda yer alan bu havuz ilâh ve çağlayanları bütün haline getirmiştir.

kanal ve servilerle çevrelenmiş havuzları, Güney İspanya'nın en güzel örneklerinden biridir (Ondördüncü yüzyıl). Onyedinci yüzyıla kadar Moor kültürünün merkezi olan Toledo'da bir pavyona ait su gösterisi ilgi çekicidir. Yukarıya doğru yükselen su, çevreye yayıldıktan sonra pavyon üzerine düşerek çatıyı tamamen örter. Uzun ve sıcak yaz günlerinde bu suyun yarattığı serinlik gerçekten çok etkilidir.

Morocco'daki Arap bahçelerinde plânlamanın esası, yakıcı güneşten korunacak şekilde, sakin ve gölgeli bir dinlenme yeri temin etmektir. Bahçe sahası yüksek duvar ve yapılarla çevrelenir, zemin genellikle beyaz mermerle döşenir. Sade görünümlü fıskıyeli bir havuzla kombine edilmiş kanal, sakin ve serin bir mekân yaratır.

Uzak doğuda su kullanışı batı ülkeleriyle, özellikle Fransa ve İtalya anlayışına zıt karakterdedir. Su yüzeyi tabiatın küçük bir örneğini temsil eder. Bu benzerlik için tepeler ve kayalar suyun çevresine ve içine yerleştirilir. Göller ya da

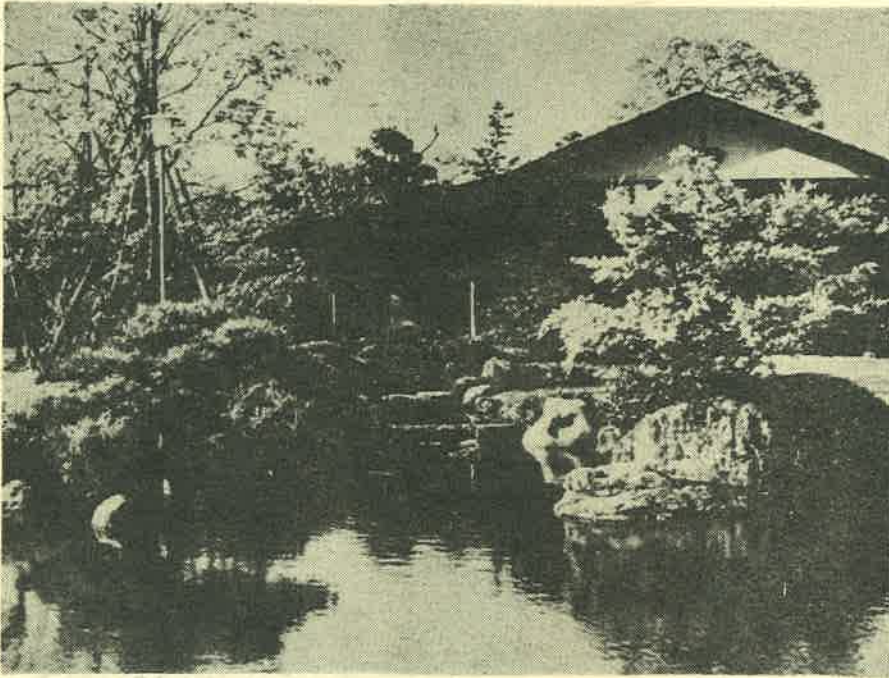
● Japon bahçe sanatına ait bir örnek : Shin stili bir tepe bahçesinde tepe ve göl bütünlüğü.

küçük su yüzeyleri, Japon bahçelerinde çok titizlikle plânlanan peyzaj konularıdır. Bazıları bir okyanusu, diğerleri ise nehirleri, gölleri ve bataklığı ifade amacıyla düzenlenir. Bitki grupları ve arazi plâstığı, su yüzeyini kısmen gösteren, kısmen gizleyen elemanlar olarak tertipte yer alır. Su yüzeyinin ölçüsü imkân sağladığı takdirde, bir ada ihtiva eder. Bazı

ları su içine kadar giren ve derin çatlakları olan bir kaya formasyonunu takdim eder. Bazıları ise sudan yukarı birdenbire yükselen tabii tepeler gibi düzenlenir. Bu adalar bir ormanla örtülü olduğu gibi, bir kısmı su çekilmesiyle askıda kalmış adaları andırır.

Çin bahçelerinde göller ve kanallarda yer verilen köprülerin birçoğu, yarım dairelik bir kemere sahip olmakla beraber, aksetme sonucu tam bir daire meydana gelir ki, bu görünüş oldukça caziptir.

Çağlayanlar Japon halkının en fazla ilgi duyduğu ya da günlük yaşantısında yer alan varlıklardır. Bu yakın ilgi, Japon bahçe sanatında on farklı çağlayan tipini yaratmıştır : sessiz süzülme halinde çağlayan, ince tabakalı çağlayan, çizgiler halinde çağlayan, pürüzlü ve hava kabarcıklı, çağlayan sol ve sağ tarafa iki parçalı çağlayan, dikey doğrultulu çağlayan, bir tarafa yöneltilmiş çağlayan, karşılıklı düşme yaparak ortada buluşan çağlayan, parçalı çağlayan, kademeli çağlayan.

● Japon bahçe sanatı anlayışından diğer bir örnek : Osaka'da bir Çay pavyonu ve çevresi. Japon bahçesinde yapı, bitki örtüsü ve su organik bir bütünlük yaratır.

SU KULLANIŞI İÇİN GENEL PRENSİPLER

Peyzaj plânlamasında su kullanışı için çevre şartları ile yakın bir bağlantının ya da ilginin olması gereklidir. Meselâ, İspanya'nın yakıcı güneşi altında serinlik yaratan su hareketi ve damlayışının, nemli ve yağışlı İngiltere'de çok fazla yeri olmamalıdır. Buna mukabil, aynı yerde ender görülen gök mavisinin su yüzeyine aksetmesi ise hoş giden bir özelliktir. Yine aynı ülkede gereğinden fazla su hareketi sık sık yağın yağmuru hatırlatacağından, psikolojik yönden insanı rahatsız edebilir.

Eğer suyun göğe doğru parlak çizgiler halinde yükselerek etkili olması düşünülüyorsa, o takdirde çıkış noktası durgun bir su yüzeyi ortasında olmalı ve su çizgisini belirgin duruma getirecek tedbirler (bitkisel fon gibi) alınmalıdır.

Suyun diğer bir değerlendirilme şekli de refleksiyon (aksetme) yönünden olabilir. O takdirde, durgun bir su yüzeyi ile reflekte edilecek obje ve gözlemcinin, göz seviyesine göre yerlerinin tayini önemlidir.

Diğer bir plânlama prensibi, su renginin açıklık ve koyuluğu ile ilgilidir. Koyuluğu, derin bir suya fon olarak koyu renkli herdemyeşil bitkileri kullanmak suretiyle elde etmek mümkündür.

Hareketli su oyunlarının yarattığı ses, tertibe musikiyi getirir, neşeli ve serinletici bir ortam yaratır.

Zamanımızda teknolojik gelişmeler su kullanışı için çok geniş imkânlar sağlamıştır. Su kullanımında en zor problem, yeteri kadar su sağlanabilmesidir. Bu problem günümüze

ait pompaj sistemleriyle kolayca çözümlenmekte, kontrol valfleri, fısıkye ölçüleri ve biçimleri, sayısız tipte ve arzu edilen hidrolik kapasitede imal edilmektedir.

Teknik yönden su kullanımında en yeni ve önemli gelişmeler, suyun değişik hareketler içinde programlanabilmesidir. Yeni buluşlarla elde edilen saatler, elektronik kontrol aletleri ve kompütörlerle, detaylı ve kompleks özellikte su hareketi ve değişimleri istenilen şekilde plânlanabilir ve kontrol altına alınabilir. Bu şekilde su, plâstik özelliğinden başka ses ve ışık özellikleriyle de birlikte çok yönlü bir konu olarak değer kazanır.

Görülüyor ki su, durgun hareketli, sade - dekoratif, formal - informal, küçük - büyük, dar - geniş, sığ - derin, açık - koyu v.b. gibi vizüel ve psikolojik etkiler yaratarak, dış mekânda önemli bir rol oynayan ve onu zenginleştiren peyzaj elementidir.

SU KULLANIŞINDA BİTKİ MATERYALI

Onbirinci asırda yaşamış olan bir Çin yazarı Chon Tun - I kitabında şunları kaydeder : «Tang hanedanından (M. S. 600) itibaren Poeony (Şakayık) çiçeği herkes tarafından sevilen bir çiçek olmakla beraber benim favorim Nilüfer'dir. Düşününüz, çamurdan nasıl da tertemiz çıkarılır ya da bir havuz içinde alçak gönüllüğünü ortaya koyar o, temizlik, saflık, samimilik ve doğruluğun bir sembolüdür». Nilüfer'lere karşı duyulan bu yakın ilgi, sonraları seleksiyon konu-

suna yöneldi. Bazı türlerin titizlikle seçimi yapıldı. Ondokuzuncu hanedandan, Yirmibirinci hanedana kadar (M. Ö. 2000 den itibaren) Mısır'da din adamları, boş zamanlarında su zambaklarını incelerdi. Ramses II nin mumyası, Nymphaea Coerulea (Nilüfer) yapraklarından yapılmış bir çelenkle birlikte defnedilmişti. Prenses Nzi - Kkonsu'nun tabutu da tamamen aynı bitkinin dallarıyla örtülmüştü. Bu bitkiye karşı duyulan ilgi, uzun süre sembollerle devam etti. Nitekim, Nilüfer çiçeğinin çanak yaprakları İonik başlığı saran bir motif olarak kullanıldı. Eski Yunanlılarda ise bordür süsü ve meander olarak değerlendirildi.

Peyzaj mimarlığında su kullanışı, genellikle bitkiyi de birlikte getirir. Su ve bitki, biyolojik ortamın ayrılmaz iki elementidir. Bu yazımızda, ilgililer tarafından faydalı olur kanısıyla, su bitkilerine kısa da olsa yer vermeyi uygun bulduk.

Su bahçelerinde kullanılan bitkileri dört ana gruba ayırmak mümkündür :

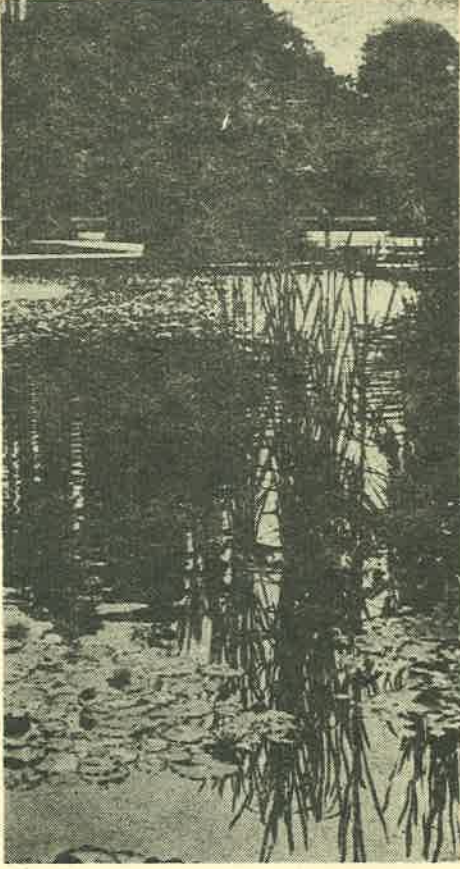
GRUP I.

Bu gruptaki bitkilerin bütün organları (kök, gövde, yaprak ve çiçek) su içindedir. Akvaryum bitkileri bu gruba dahildir.

GRUP II.

Bu gruptaki bitkilerin kökleri su altındaki toprak tabakası içinde gelişir. Gövde sistemi su içindedir, yaprak ve çiçekleri su üstünde yüzer durumdadır. **Derin su akuatikleri** olarak isimlendirilir.

En önemli örneklerden **Nymphaea (Nilüfer)**'nın beyaz, sarı, pembe, kırmızı, leylâk ve mavi renkli olmak üzere gündüz ve gece çiçeklenen türleri vardır. Diğer önemli örnekler arasında, **Nuphar (Sarı renkli su zambağı)** ve **Nymphoides** sayılabilir.

● Su içi bitkilerinden çizgi formlu Typha ve ön plânda Nuphar.

GRUP III.

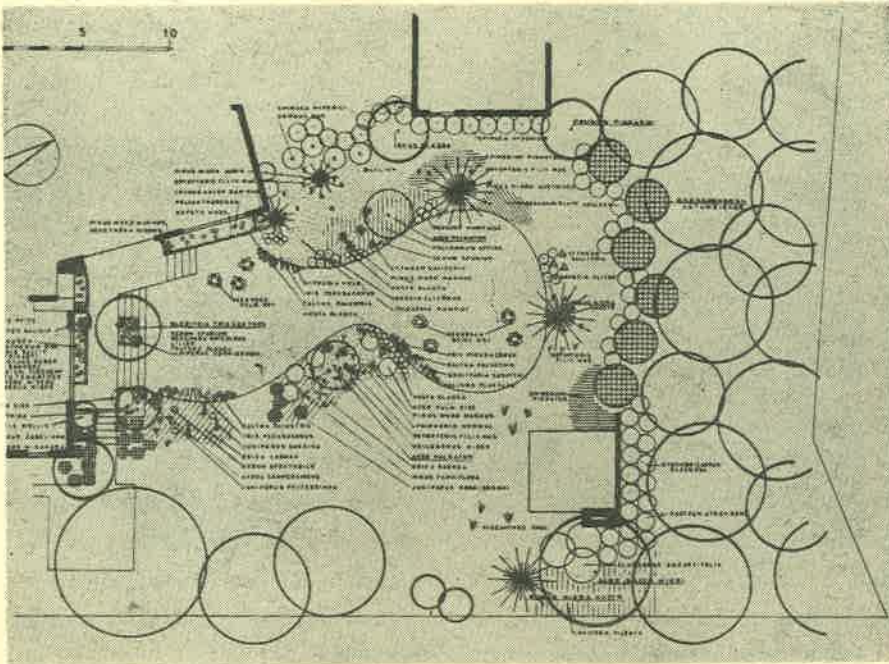
Bu gruptaki bitkilerin kök sistemi su altında olmakla beraber, çiçek ve yaprakları su yüzeyinden yukarıya meydana gelir. Gövdeleri de genellikle sudan yukarıdadır. İnformal bir suda ya da yerden yükseltilmiş bir havuzda kolaylıkla büyüyebilir. Derin su şart değildir. Fakat kökleri kuru yerde olmamalıdır. Bu nedenle, kökten itibaren 5 cm. yukarıya kadar bir su yüksekliğinin olması gereklidir.

En önemli örnekler arasında, **Alisma, Butomus, Calla, Cyperus, Iris, Juncus, Mentha, Ranunculus** ve **Sagittaria** sayılabilir.

GRUP IV.

Bu gruptaki bitkiler bataklık ve su kenarında gelişir. Tabii su birikintileri ya da küçük göller, yılın belirli zamanlarında su baskımına uğrayan yarı bataklık ya da nemi bol sahalarla çevrilidir. Burada toprak derin ve zengindir. Hiçbir zaman ne sürekli kuru ve ne de su içindedir. Bu gibi yerler bol nemi seven bitkiler için ideal gelişme ortamıdır.

Sürekli nemli yerler, dünyamızın en güzel ve sıhhatli görünüşlü bitki gruplarını barındırdılar. Peyzaj tertipcileri, kompozisyonlarında bu bitkilere yer vermeyi arzular. Formlarının enteresantlığı, çiçeklenme süresinin uzunluğu, su ile kara bitkileri arasında geçit formu özel-

● Bir su bahçesi plânı

liği nedeniyle kullanışı oldukça yaygındır.

Bu grupta yer alan en önemli bitki cinsleri şunlardır : **Ajuga, Anemone, Artemisia, Aruncus, Aster, Astilbe, Gunnera, Campanula, Hemerocallis, Hosta, Inula, Iris, Ligularia, Lobelia, Lythrum, Monarda, Primula, Ranunculus, Rheum, Senecio, Solidago, Veronica.**

Su bahçesinin plânlamasında dikkat edilmesi gerekli husus, yer tesbitidir. Fazla gölge yerlerde su bitkileri açık renkte ve zayıf olarak gelişir. Kuzey yönü nisbeten kapalı ise bu iyi bir avantaj sayılmalıdır. Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da su yüzeyinin durgun olmasıdır.

Su yüzeyinin 2/3 ü ya da 3/4 ü, bitki refleksiyonu için açık bırakılmalıdır. Yani su yüzeyini tamamen bitkiyle örtmemelidir.

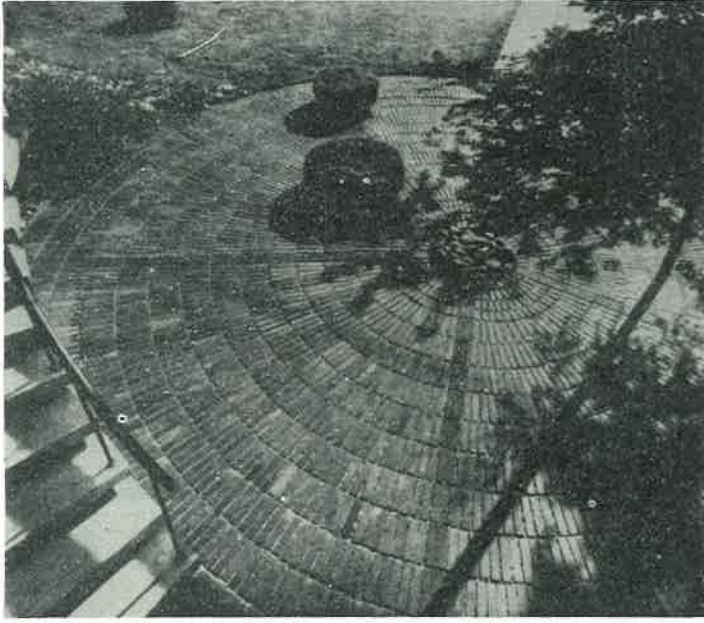
Bitki havuzu için en uygun zaman sonbahardır. Çünkü, kış mevsiminden sonra konstrüksiyon hatalarını tesbit etmek mümkün olabilir. Konstrüksiyonu hatasız olan bir havuzun, tabanına 25 cm. kalınlıkta, elenmiş ağır ve killi toprak serilir. Bu toprağa bir miktar kemik unu karıştırılması uygundur. Plantasyon için uygun zaman, Mart ayı ile Haziranın ilk haftası arasındır.

Su bitkilerinin özellikle Nilüferlerin dikimi için birkaç metod vardır : (a) doğrudan doğruya havuz dibine yapılan normal dikim, (b) iki parça çim kalıbı ya da kaya parçası arasında yapılan sıkıştırma şeklindeki dikim, (c) özel kaplar - sepet, tuğla ve ahşap kasa - içine yapılan dikim. Sonuncusu en kolay bir methodur. Plantasyondan sonra dikkat edilmesi gereken önemli işlem, havuz suyunun bitki gelişmesiyle aynı oranda olmasıdır. Yani bitki geliştikçe su doldurulmalıdır.

ansiklopedik bilgiler 2

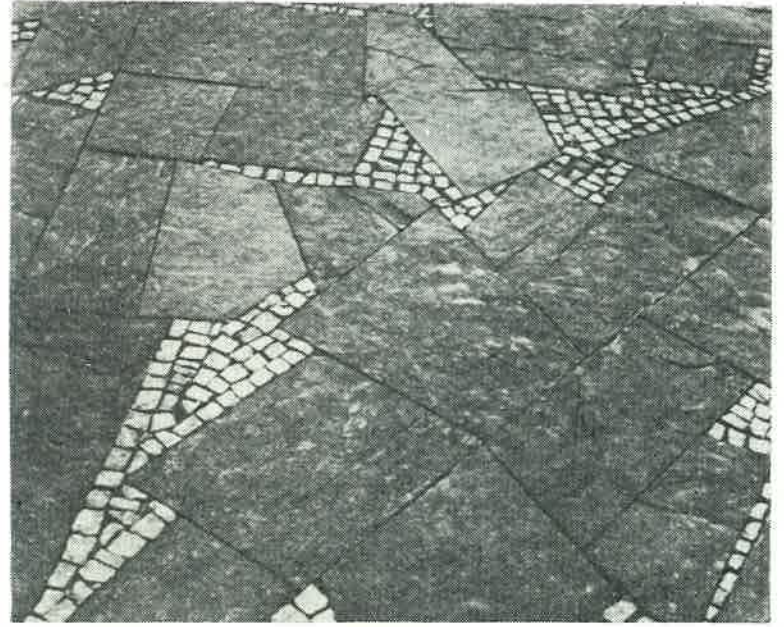
Dış mekânda hacim elemanları

• YER DÖŞEMESİ

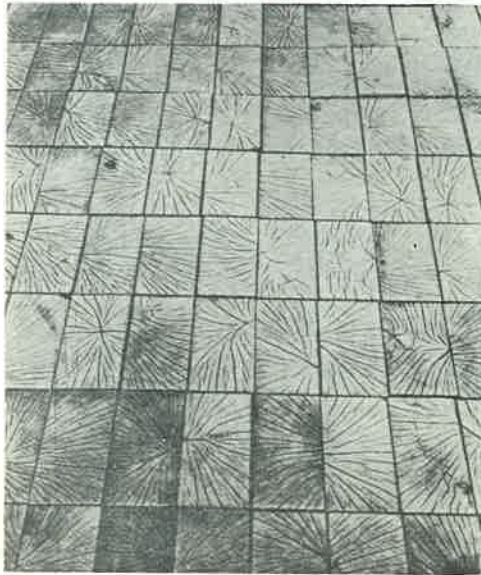
3

1. Değişik ölçülerde, fakat formal kesilmiş taş plaklardan yapılan tabii döşemeler çim saha içinde akıcı ve sempatik bir görünüş yaratır.
2. Çakıl taşından bir döşeme. Resimde, bisiklet park yeri için değerlendirilmiş olan bu döşeme tipi fonksiyonel olduğu kadar, çevresindeki düz tekstürlü döşeme ile güzel bir kontrast yaratarak estetik yönden de tertibe katkıda bulunmaktadır.
3. Tuğlaların dairesel ve ışınsal dizilmeleri ile yapılmış dekoratif bir döşeme.

4

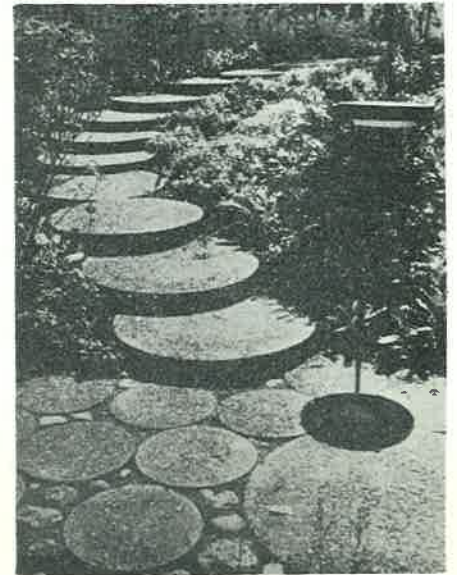
4. İnformal bir döşeme tipi. Düzgün kenarlı kesilmiş taş plaklar ile arasına yerleştirilen granitler, birlikte ilgi çekici bir desen meydana getirir.
5. Ahşabın damarlarına dikey olarak kesitlenmiş eşit ölçülü dörtgen parkelerle de ilgi çekici bir döşeme elde etmek mümkündür.
6. Taş döşeme ile bitki materyali arasında çok iyi bir anlaşma vardır.
7. Suni bir döşeme. Beton + çakıldan yapılmış yuvarlak formlu basamaklar.

5

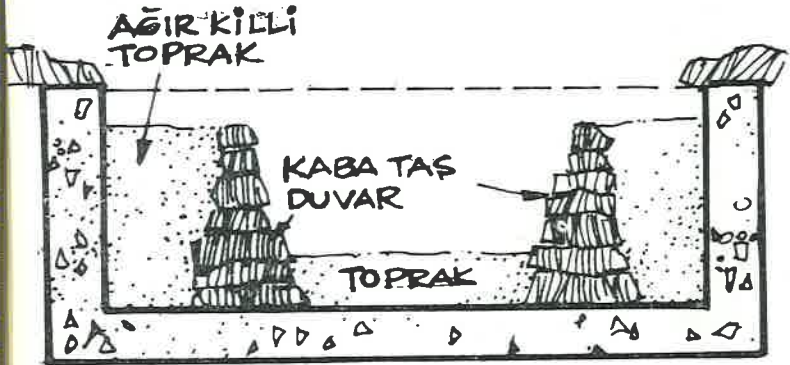
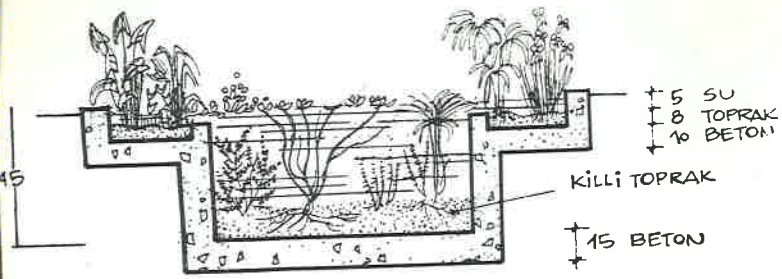

6

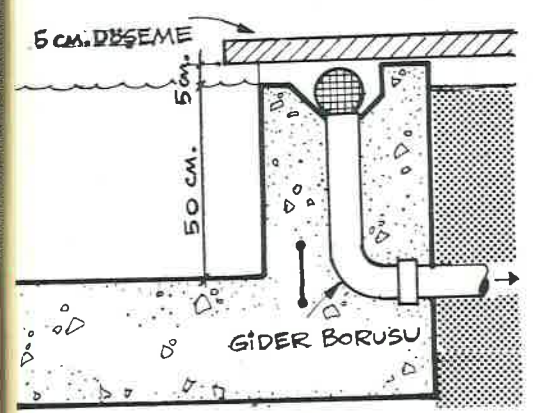

7

KONSTRÜKSİYON DETAYLARI

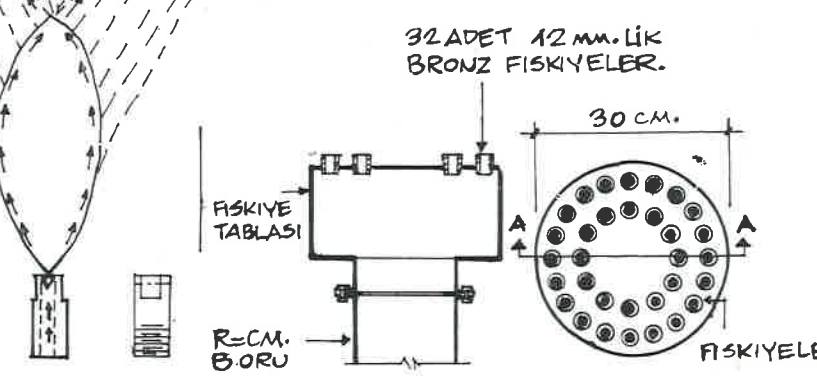
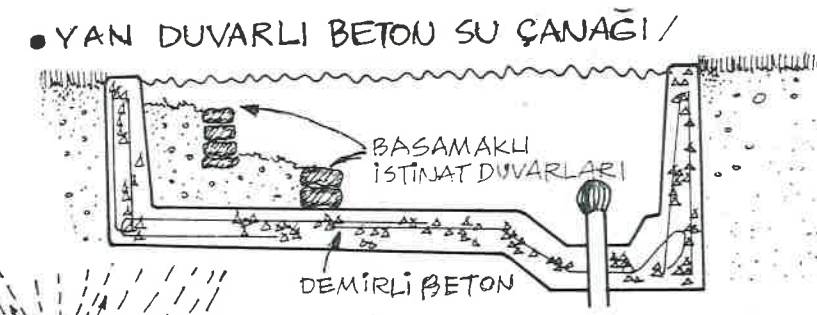
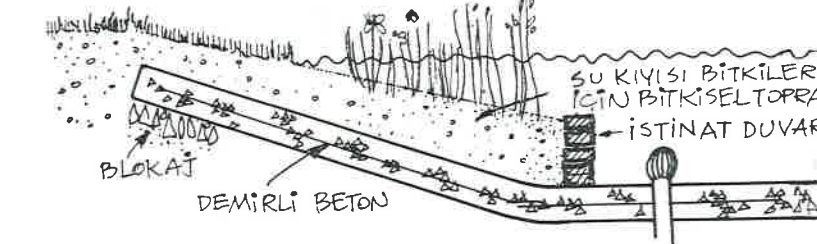
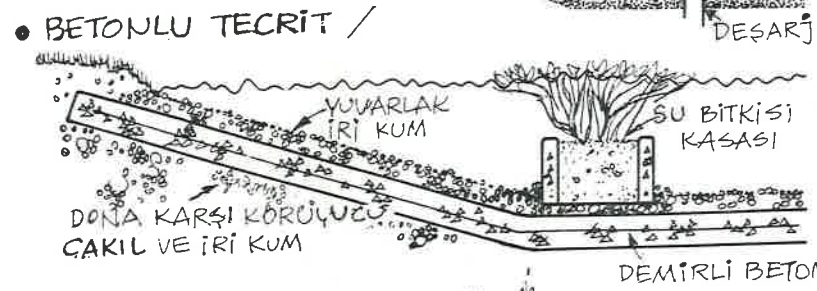
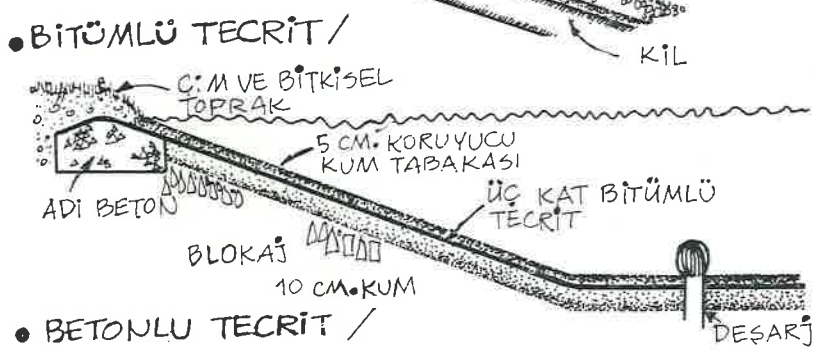
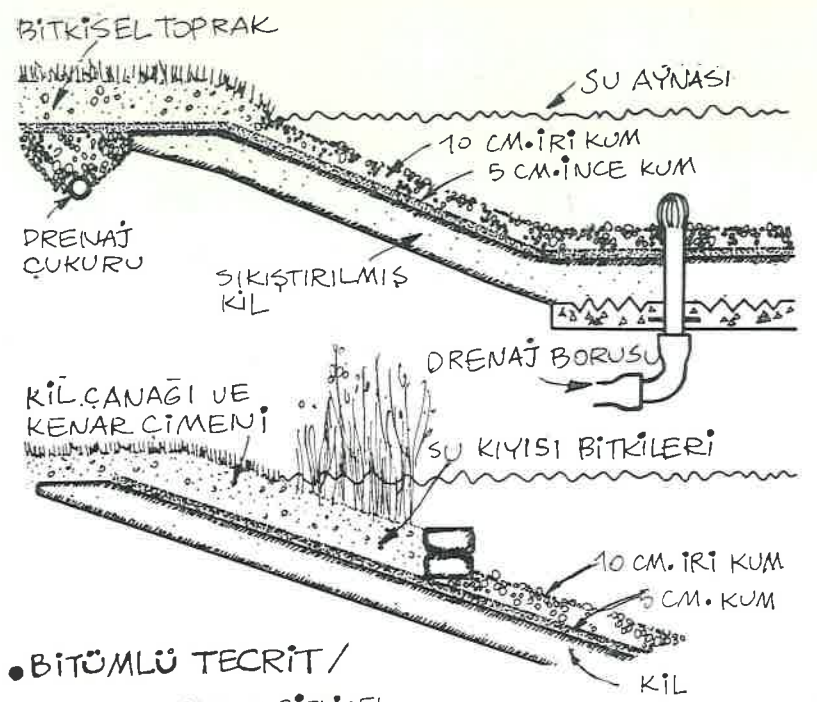

BİTKİ HAVUZUNDAN KESİTLER

BİR BAHÇE HAVUZUNDA SU BOŞALTIMA SİSTEMİ

DEĞİŞİK FİSKİYE TİPLERİNDEN KESİTLER

● BİTKİ TANIMI

DAĞ MUŞMULASI TAŞ AYVA

Cotoneaster

Familyası: ROSACEAE

Genel Özellikleri: Yazın yeşil veya herdemyeşil, çalı nadiren küçük ağaç formunda bitkilerdir. Genellikle herdemyeşil türler çok dekoratiftir. Daha ziyade sonbaharda kırmızı, turuncu renkteki bol sayıda meyveleri, yaprak rengi ve dişilerindeki tekstür özellikleriyle genel formları bakımından kullanılır. Çiçekler beyaz veya koyu pembe buketler halinde 2-3 ü bir arada veya tek olarak teşekkül eder. Yapraklarını döken türler sonbaharda açık kırmızı renge döner ve kırmızı, turuncu bol meyvelerle bütün kış dikkati çeker.

İklim ve toprak istekleri: Ilıman bölgelerde 40 türü vardır. Islak olmamak şartı ile her çeşit toprakta yetişirler, ve fakir topraklara çok iyi adapte olabilirler.

Peyzaj sanatında kullanım yerleri: Ev bahçeleri, parklar, bulvarların orta şeritleri, karayollarında çeşitli şekilde kullanılacak artistik kadar fonksiyonel bitkilerdir. Tek ve daha ziyade çalı bordürlerinde gruplar halinde kullanılabilir. Çok güzel bir yer örtücü bitkisidir.

Önemli çeşitleri: **C. horizontalis** (dallanma balık kılçığı gibidir, kuvvetli tekstür özelliği olan iyi bir yer örtüsüdür. 60 - 90 cm. boylanır). **C. Franchetii** (serbest, dağınık dallı, hafif gümüşü görünümlü yaprakları ve turuncu meyvalarıyla dekoratif bir türdür. 2-3 m. boylanır). **C. dammeri** (Herdemyeşil, yerde sürünücü bir türdür, bu bakımdan iyi bir yer örtüsü olur). **C. salicifolia** (herdemyeşil veya yarı herdemyeşil, 3-5 m. boylanan cazip bir türdür).

ERGUVAN

Cersis siliquastrum (Lat.),
Judas tree (İng.) - Judasbaum (Alm.)

Familyası: LEGUMINOSEAE

Genel Özellikleri: Kışın yapraklarını döken, sık yuvarlak taçlı ağaç veya çalıdır. Genellikle yerden itibaren dallanırlar. Bu da habitüs bakımından kendilerine güzellik kazandırır. Bazı yerlerde 12 m. kadar boylanabilirse de daha çok 7 - 8 m. boyunda taç yapar. Gözde ve dalların koyu renkleri, yürek şeklindeki yaprakları ve hepsinden fazla koyu pembe, veya erguvan rengi çiçekleri ile son derece ilgi çekici bitkilerdir. Çiçeklenme genellikle yapraklanmadan önce olur ve gövdeden başlamak üzere bütün dal ve dalcıklar çiçekler ile donanırlar. Nadir olarak beyaz çiçekli olan çeşitleri de vardır. Sonbaharda yapraklarını büyük bir renk değişikliği olmadan ve oldukça geç dökerler. Bakla şeklinde olan meyveleri açık kahverengine dönüşüp bütün kış kümeler halinde ağacı süsler. Derine giden kazık kök yapması sebebiyle, ancak bir kaç senelik genç bitki iken nakledilebilirler.

İklim ve toprak istekleri: Maki bitki örtüsünün fertlerindedir. Bununla beraber kültür şartlarında soğuk bölgelerde de gayet iyi barınır. Genellikle gıda maddelerince zengin, kumlu topraklarda ve bir dereceye kadar nemli tınlı topraklarda iyi gelişirler. İyi bir drenaj sağlandığı takdirde hatta ağır topraklarda bile iyi gelişebilir. Diğer bir özelliği de kireçli topraklara çok iyi uyabilmesidir.

Peyzaj sanatında kullanım yerleri: Form, çizgi ve renk özelliği bakımından çok değerli bir materyaldir. Geniş bir kullanım alanı vardır. Ev bahçeleri, parklar, bulvar orta şeritleri, karayolları refüj şevlerinde muvaffakiyet ile kullanılabilir. Ancak kırsal ağaçlamalarda kullanırken tabii yetiştirme şartlarının dikkate alınması gerekir. Tabii yayılış alanlarındaki peyzaj çalışmalarında ve özellikle karayolları bitkilendirilmesinde geniş yer verilmelidir. Tek veya gruplar halinde dikilebilir. Bilhassa park ve yollarda büyük gruplar son derece etkili olurlar.

Önemli çeşitleri: Yurdumuz tabii bitki örtüsünde *C. siliquastrum* türü maki formasyonu içinde çalı formunda bulunur. **C. siliquastrum alba** (beyaz çiçekli varyete) ve **C. siliquastrum variegata** (yaprakları alacalı) diğer en tipik örnekleridir.

BİTKİNİN ADI	BİTKİ	ÇİÇEKLENME ZAMANI	RENGİ	BOYU (cm)	DİKİM ÖZELLİĞİ
GALANTHUS (Kardelen)		Ocak, Şubat Mart.	Beyaz	8 - 10	Erken sonbaharda, hafif bünyeli, nemli topraklara, 5 - 7 cm ara ile 8 cm, derine dikilir.
ERANTHUS (Kız boynuz otu)		Şubat	Altın sarısı	8 - 10	Erken sonbaharda, nemli, hafif bünyeli topraklara, büyük gruplar halinde, 5 - 7 cm. derine ve 8 - 10 cm. aralıkla dikilir.
MUSCARI (Miskoğanı)		Nisan, Mayıs	Mavi, Beyaz	8 - 10	Sonbaharda iyi drene edilmiş topraklara, 5 - 7 cm. aralıkla ve 7 cm. derinlikte dikilir.
IRIS (Süsen)		Mart	Menekşe, Mor, saf - karışık Mavi, Erguvan Sarı,	10 - 15	Sonbaharda, hafif, kumlu, iyi drene edilmiş topraklara, 5 cm. aralıkla ve 8 - 10 cm. derine dikilir.
CROCUS (Çiğdem)		Mart, Nisan	Mavi, Leylak Erguvan, Sarı, Beyaz	8 - 10	Erken sonbaharda, iyi drene edilmiş, havalanabilen topraklarda, 8 - 10 cm derine, 7 cm. aralıkla dikilir.
SCILLA (Mavi yıldız)		Mart	Mavi	10 - 15	Sonbaharda, gevşek, kumlu, tınlı topraklara 7 cm. derine ve 30 - 40 cm aralıklı gruplar halinde dikilir.
ANEMONE (Manisa Lâlesi)		Mart, Nisan	Mavi, Pembe	10 - 15	Erken sonbaharda, 5 cm. derine ve 15 - 20 cm. aralıkla, baharda güneşli, yazın hafif gölgeli hümüslü ve içinde kum bulunan topraklara dikilir. Kış yastıklarında koruma için üzerleri 15 cm. malç ile örtülür.
FRITILLARIA (Kral Tacı)		Nisan, Mayıs	Sarı, Kırmızı Portakal	90	Sonbaharda 5 - 7 cm. derine, gruplar halinde ve 10 - 12 cm. ara ile yarı gölge yerlere dikilir.

Yeşil ve serbest alan politikası

Dr. Agr. İsmet GÜRSES

Millî Parklar Plânlama
Dairesi - Kanada

(Birinci Sayıdan Devam)

İhtiyaç ve Rakkamlar :

Plânlamada yeşil alanları düşünürken : Temaşa ve oyun, kültür ve eğitim, spor ve özellikle farklı yaşlardaki oyun ve mutlak dinlenme gibi çeşitli toplumsal ve bireysel ihtiyaçları gözönünde bulundurmak gerekir. Yalnız yeşil alan ihtiyaçlarından da bahsederken alınan brüt ve net değerleri söz konusudur. Bir oyun alanının tümü (brüt alan) bizzat aktif faaliyetler için kullanışa elverişli olmayıp, bunun dışında bazı yerler de takdim ve tecrid edici yeşillikler olarak kullanılır; fakat şurası da unutulmamalıdır ki, uygun bir plânlama ile asgarî büyüklükteki bir alandan azami faydalanmayı sağlayacak şekilde çözüm yolları araştırmak plân ve proje faaliyetinin amacı olmalıdır. Bu husus peyzaj sanatının plân teorisine girdiğinden burada üzerinde uzunboylu durulmayacaktır. Fakat yine de literatürde, yeşil alan ihtiyaçları hakkında bazı standartlar verilmiştir. Standartları etkileyen bu kriterlerden biri şehir nüfusu, diğeri ise şehir büyüklüğüdür. Ancak yeşil alanlar reprezentatif olmakdan ziyade, sosyal yönü kuvvetli tesis-

ler olmaları ve şehir nüfusu dağılışı ise şehirlerin üç bu-udlu gelişmeleri ile ilgili olduğundan, sadece şehirlerin fiziksel ölçüsünü dikkate alan bir ölçünün bize tam bir fikir vermesi beklenemez. Buna mukabil nüfus sayısı ve mümkün olan hallerde bu nüfusun şehrin yerleşme zonları içindeki dağılışı daha sağlam bir kriter olabilir ki bu husus, M. Wagner'in 1915 de yazdığı «Serbest alan politikası» adlı eserinden bu yana, daima kabule şayan bir metod sayılmıştır.

Nüfus ve yeşil alan büyüklükleri arasında belirli bir ilişki bulunmakla birlikte, bilhassa merkezi bölgelerdeki trafik akımı, yeşil sahaların bu akımları temsil eden trafik arterleri ile çevrili oluşu veya diğer topoğrafik engeller yeşil alanların etki yarıçapını değiştirebilir. Öte yandan, kendisinden beklenen hizmeti esasından hareketle her yeşil alanın sahip olması gereken bir asgari büyüklükten söz edilebilir. Bu söylediklerimiz aşağıdaki tabloda daha detaylı verilmiştir.

100 bin nüfuslu bir şehir için bazı yeşil alan standartları

	Nüfus birimi	Etki çevresi radius'u (km)	100 bin kişi		Saha beher kişiye (m ²)
			in saha adedi	Brüt toplam (Hk)	
1 — Çocuk bahçeleri, dekoratif meydanlar, küçük yeşillikler	2500 - 6500	0,3 - 0,5	Yerleşim komplekslerine göre	20 - 35	2,0 - 3,5
2 — Gezinti yolları, yeşil arterler, şehir meydanları			—	10 - 15	1,0 - 1,5
3 — Mahallebirliği parkları	20000 - 35000 şehir bütünü için	1,0 - 2,0	3 - 5	20	2,0
4 — Merkezi parklar		2,0 - 3,5	1	30	3,0

Not : Bu rakkamlara : Hayvanat, botanik bahçeleri, tarihî alanlar, özel amaçlara hizmet eden diğer yerler dahil edilmemiştir. (1) için asgari büyüklük 1 Hk., (3) için asgari büyüklük 5 Hk., (4) için asgari büyüklük 10 Hk. olmalıdır.

Kılık Değişmesi :

Aktif ve pasif karakterli yeşil alanlar için teoride kabul edilmiş ölçülerin imar plânları çalışmalarındaki öncülüğü tartışma götürmez. Fakat bizi ilgilendiren bir başka sorun da, ekonomik ve sosyal şartlardaki değişmelerin yeşil alanlardan beklenen hizmet şekline olan etkileridir. Buna göre, bir yeşil alan, tesis edildiği andaki durumu ve karakteri içinde korunması gereken bir hizmet ünitesi değil, tam tersine toplumun değişen çok yönlü gereklerine göre, genel tertibi ve karakteri itibarıyla değişikliğe uğraması gereken bir bütündür. Aksi halde yeşil olan, organik şehir bütünlüğünün yaşamiyan ve önemi azalan bir uzvu olmaya veya feda edilmeğe mahkûm hale gelir.

Park sahalarına ait fonksiyon değişmeleri, onların arsa ve arazi fiyatlarını düzenledikleri ve fiatları sabit hale getirdikleri hakkında şimdiye kadar yerleşmiş olan yanlış görüşlere de birer taniktir.

Bunun için, burada, Jane Jacobs'un «The Death and Life of Great American Cities» adlı eserinde verdiği bir örneği sizlere nakletmek istiyorum : Bu eserde parkların kendi başlarına hiçbirşey olmadıkları, tam tersine park çevresi yerleşme sahalarında meydana gelebilecek değişmelerin bir parkın tanzimine ve yaşayıp yaşıyamayacağına müessir olacağı belirtildikten sonra, William Penn'in imar plânını hazırladığı Philadelphia şehrine ait bir misâl üzerinde durulmaktadır. Penn, şehir plânını yaparken ortada bir belediye (townhall) meydanı ile şehrin dört bir yanında ve simetrik vaziyette dört adet talî, park tasavvur etmişti. Fakat dikkate değerdir ki o günden bu yana bu dört adet parkdan herbirinin kaderi farklı yönlerde tecelli etmiştir. En meşhuru «Rittenhouse Square» olup fonksiyonu iyi, sevilen ve istifade olunan; Philadelphia'nın en büyük atraksiyon merkezlerinden biri durumundadır. Çevresindeki iskân sahasının kalitesi bilhassa dış görünüşün muhafazası prensibi içinde düzenlenmekte ve bir kalite yükselişine paralel arsa fiyatları da artış göstermektedir.

İkinci alan «Franklin Square» dir. İşsizler yuvasıdır, etrafında rehine veren dükkânlar, lokantalar, iş büroları, eşya pazarları yer almıştır. Burası, bugünkü manzarası ile sosyal stabilitesi olan, fakat sıhhileştirme veya yenileme ameliyesine ihtiyaç gösteren bir alandır.

Üçüncü parkın adı «Washington Square» dir. Etrafında kaliteli ticarethaneler, bürolar, sigorta şirketleri, ilân acentaları v.s. bulunur. Fakat 40 yıl önce burası bambaşka karakterde idi. Homoseksüeller ve haydutlar yuvası idi. Ve adı o kadar çok kötüye çıkmıştı ki, etrafındaki bürolardan öğle paydosunda çıkanların istifadelerini temin için parkda polisler tarafından özel emniyet tedbirleri almak gerekiyordu. Sonradan park 1 yıl için kapatıldı, yeniden tanzim olundu. Alışkanlıklarından dolayı bu parkı ziyarete gelenler, bu arada başka yerlere alışmış oldukları için parkın ziyaretçi seviyesi, yani sosyal kategorisi değişti.

Dördüncüsü ise, «City beautiful» tedbirlerinin bir uygulama alanı olarak, önemli trafik yollarının kavşak noktasında ve monümental tesire malik bir şehir meydanı haline dönmüştü. Bugün Legan Square, şehrin belki de en etkili aksı üzerinde şehrin iftihar ettiği bir meydandır.

Bizdeki Aşevleri Çorbası :

Yeşil alanlarla ilgili teorik bilgiye burada bir sınır çizerek biraz da bizdeki durumu belirtmeyi isteriz. Şehirlerimiz bünyesinde burada verilen standartlara ve peyzaj sanatının tertip prensiplerine uygun yeşil alanları toplamış ve yeşil alanlar toplum hayatımızın gereklerine uygun geliştirilmiş olsalardı, böyle bir yazı çerçevesi içinde bunlara ek olarak söylenecek şeylerden biri de hayranlık duygumuzun ifadesinden ibaret kahrıdı. Fakat şehirlerimizi yeşil alanlar yönünden araştırmak istediğimiz zaman durumun içaçıcı olmadığını görmekteyiz. Bu ihmalin altında malî, idarî ve hattâ politik bir çok sebepler gizlidir ki bunları kısa da olsa açıklamazsak konuyu kendi yönümüzden noksan bırakmış oluruz.

İlkönce malî sorunu, yani finansman yetersizliğini ele alalım. Şimdiye kadarki uygulamalarında gördüğümüz gibi, şehirlerimizde belediye bütçesi normal gelirleri ile yeşil alan programlarının gerçekleşmesine imkân ve ihtimal yoktur. En iyi teknik kadroya ve niyete sahip olsalar bile, yeşil alanların tesis, bakım ve onarım gibi çeşitli faaliyetlere sarfedilmek üzere bizde idarenin sarfına lüzum göstereceği para kısıtlıdır. Gerçek şudur ki, genel isteklere tâbî olarak öncelik yapılması gerekli işlerin yekûnu gündüğüne artmakta ve tabiatıyla bu durum belediye bütçelerinin sarfındaki sorumluluğu yükseltmektedir. Belediyelerimiz, yeşil alanlar gibi, değil uzun süreli programların çözümlüne, günlük hizmetler seviyesini bile korumaya imkân bulamamaktadır. Yeşil alanlar için mali imkânları sınırlı olan belediyelerimizin bu görevi nasıl yerine getirecekleri ciddi üzerinde durulacak bir konudur. Elde sarfedilecek paranın olmayışı, munzam masraflara imkân vermemekte, imâr plânı uygulaması cümlesinden sayılsa bile yeşil alanların **tevsi** faaliyetine istimplâk yetersizliklerinden ötürü geçilememektedir. Veyahut bazı baskılar altında, böyle bir teşebbüse geçilmesi halinde ise bu tedbir, başka alanların ihmali gündüğüne kalitelerini kaybetmeleri anlamına gelmektedir. Batı Almanya'da beher şehir nüfusu için yeşil alan bütçesine konan sarf 15 TL. olduğu halde, Ankara'da bu miktar 1965 yılında sadece 1 TL. olmuştur. (Hernekadar Ankara yeşil alanlarının, Avrupa'nın aynı nüfuslu şehirlerine göre düşük olduğu düşünülürse de bu bütçe dengesizliğinin beşte bir oranında aşağı düşmeyeceğini kabul edebiliriz). İşte bu şartlar altında belediyelerimiz göze çarpan bir faaliyet gösterememekte ve mevcut tahsisatlarını ancak personel ve işçi masraflarını karşılama zorlukları içinde bulunmaktadır ki bu rijid sarf düzeni, hem kendi işletme ve kuruluşlarının ilkel seviyede kalmalarında ve hem de üzerindeki büyük sorumluluğu paylaşmada özel teşebbüs ve piyasa hareketlerinin canlanmasına manî olmaktadır. (*)

Burada sözünü edeceğimiz ikinci sorun idareye ve organizasyona aittir. Şehirlerimizde yeşil alan idareleri, ne yazık ki bilgili ve yetişmiş eleman kadrolarından mahrumdur. Bünyesinde yüksek tahsil mezunu az sayıda teknik elemanı olan İstanbul ve Ankara belediyeleri dışında, yeşil alan sorumluluğunu üzerine alan kişiler ya belediye mühendisleridir ya da hükümet tabibidir. Bu belâyı (!) üzerine almak istemiyen şehirlerde ise yeşil, hertürlü bilgiden yoksun bahçevanların eline bırakılmıştır. Bahçevanların yaptıklarını da bilirsiniz. Ortaya göbek yapar, firdolayı çiçek dikerler. Muntazam aralıklarla ağaç yetiştirirler.

Halkın idareye ve bu tip hizmet tarzına iştiraki bahis konusu olmadığı için yeşil alanlara ilişkin ne gibi işler yapılırsa herkesin makbulüdür, tenkit ve ilgi görmez, dolayısıyla gelişmez.

(*) Yeterli gelir kaynağının temini maksadıyla yeşil alan vergisi ihdasını da mümkün görmüyoruz. Bilindiği gibi bazı Amerikan şehirlerinde yeşil alanlardan, ancak onun yakın çevresindekilerin istifade ettikleri gereğiyle vergiler alınmıştır.

Bizdeki politik baskılar veya idaredeki kişisel kararlar da belirli bir program takibine engel olur. Meselâ Ankara'da, şehir semti sakinlerinin yaptıkları baskılarla seçimler öncesi ve alelacele çocuk bahçeleri tanzim olunduğu - ki bunların tanzim edildikleri bin şahit ister - ve akabinde nutuklarla açıldıkları ender hadiselerden değildir. Politik baskı o kadar büyüktür ki, büyük şehirlerimizin bahçeler müdürlükleri, köyden şehire gelmiş vatandaşlara işbulma müessesesi haline getirilmişlerdir.

Tazyiklerin bir kısmı da imar plânı alanı içindeki yerlerin dolmasına ve değer kazanmasına paralel olarak plân dışında kalmış bulunan alanlar içindir. Meselâ Ankara'da imar hududu ile belediye hududunun üstüste çakışması spekülasyonu teşvik etmiş, iskân adalarının lüzumsuz yerlerde ve insicamsız bir şekilde yayılmalarına yol açarak hizmetlerin görülmesine engel olmuş ve şehir, farklı olan yapı tarzlarının da dikkati çektiği anlamsız bir şekil yığını haline dönüşmüştür. Fakat en büyük darbe, şehir çevresi ziraat değeri ve güzelliği olan bu alanların, parsellenmeleri sonucu, fiyat artışlarına dayanamıyarak yapılar tahsis edilmesidir. Halbuki yabancı ülkelerin plânlı gelişmiş şehirlerinde, tabii fizyonomiyi, pastoral hayatı temsil eden boş alanların bırakılması ve bu gibi yerlerde şekil değiştirici sanat çalışmaları için dahi uygulamaya geçilmemesi, üzerinde titizlikle durulan bir görüştür.

Sonuç olarak söylemek istediklerimiz şunlardır: Yeşil ve serbest alanlar, şehirlerin yeni yaşama gereklerine uydurulmasında ihmal edilmeyecek çok önemli konulardan biridir. Tekniğin, ulaşım imkânlarının ve refah seviyesinin artışı ile şehir hayatını artık belirli kalıplar içinde tanımlamanın imkânı yoktur. Özellikle mahalli tatil - dinlenme formundaki açınımlar ve hattâ dış turizmin mekân istekleri ile doğa içi hareketler daha yaygın hale gelmekte ve hattâ iyi plânlanmadığı hallerde bu eğilim, doğal kaynak ve zenginliklerimizin aleyhine sonuçlar vermektedir.

Bölge ve şehir plânlaması, diğer önemli sorunlar yanında dinlenme ihtiyaçlarımızın niteliğini araştırmakla ve düzenleyici - geliştirici tedbirler üzerine dikkatli çekmekle mekân düzenleme sorunları içinde ziraatçı, peyzaj mimarlığının sorumluluk sınırını biraz daha genişletmiş olmaktadır.

1970

AVRUPA
KORUMA
YILI

1970 AVRUPA TABİATINI KORUMA YILI VE TÜRKİYE KONFERANSI

Son yıllarda insan ile tabiat arasındaki ilişkiler çok ilginç bir safhaya girmiş bulunmaktadır. Hangi yönden bakılırsa bakılsın, insanlığın devamlılığı için tehlike çanları çalmıştır. Bütün nimetlerini cömertçe insanoğluna sunan tabiatın nankör, Hodgâm kullanıcısından hıncını alma zamanı artık gelmiştir. Bir yandan bilinçsiz bir mekân kullanışı, şehirleri sıkışık beton bloklardan, asfalt yollardan, araba parklarından ibaret havası ekzos gazlarıyla kirlenmiş yaşama mekânı haline getirmiş; diğer taraftan yanlış arazi kullanışı tabiatın biyolojik dengesini bozmuştur.

Bugün insanlık, binlerce senedir devam edegelen bir tabiat sömürsünün meyvelerini toplamaktadır. Şehirlerde hava kirliliği insanlığın sürekliliğini ciddi şekilde tehdit etmekte, mücadele ilâçları ve endüstriyel atıklar yaban hayatını denizlerde, göllerde, akarsu ve karada yoketmektedir. Tabii bitki örtüsü türlü kullanışlar sebebiyle tüketilmekte, ormanlar yerini erozyonla kazanmış çıplak kültür çöllerine terketmektedir. Canlılar arasındaki evrensel biyolojik halka artık parçalanmıştır.

Bugün bilinçli toplumlarda, tabii varlıkların rasyonel kullanılmaları, korunma ve onarımları için de büyük çabalar sarfedilmektedir. Tabiatı koruma kavramı, artık milli olmanında ötesinde uluslararası bir mana ve önem kazanmış bulunmaktadır.

İşte U. I. C. N. (Uluslararası Tabiatı Koruma Birliği) ve Avrupa Tabiatını Koruma Konseyi, bu bilincin en belirgin örnekleridir.

Asırlardır insanlar tarafından en yoğun şekilde kullanılmış ve dolayısıyla en fazla tahrip olmuş olan Avrupa tabiatı, bütün ülkelerin müşterek ilgilerini çekmekte ve korunup onarılması için tedbirler düşünülmektedir. Nitekim U. I. C. N. in tavsiyelerine de uyarak, Avrupa Konseyine üye hükümetler, 1970 yılını **Avrupa Tabiatını Koruma Yılı** olarak ilân etmişlerdir. Böylece 9 - 12 Şubat 1970 tarihleri arasında Strasbourg'da yapılan Uluslararası Tabiatı Koruma konferansında, aralarında çeşitli ülkelere bilim adamları, naturalistler, sanayiciler, biyologlar, peyzaj mimarları ve politikacıların bulunduğu 300 delege bir araya gelerek, dört ana konuda çeşitli memleketlerin tabiatı koruma problemlerini incelemiş ve neticede Avrupa tabiatının uluslararası ve milli seviyede koruma ve onarılmasıyla, bilinçli şekilde kullanılmasına ait prensipleri ve tavsiyeleri ortaya koyan bir bildiri yayınlamışlardır.

Konferans, insan ve tabiat ilişkilerinin ortaya çıkardığı problemleri şu dört esas içinde ele almıştır.

- Kesif şehirleşmenin yarattığı sorunlar
- Endüstrileşmenin doğurduğu sorunlar
- Tarım ve Ormancılığın yarattığı sorunlar
- Boş zamanların değerlendirmesinden doğan sorunlar.

Uluslararası bir anlam ve önem taşıyan bu dört ana konunun her ülkede, milli seviyede, ve daha etraflı bir şekilde ele alınıp incelemesi ve konuya çözüm yolları getirilmesi için, Konseyce her ülkede milli bir Tabiatı

Koruma Komitesinin kurulması tavsiye edilmiştir. Bu tavsiyeye uyarak, memleketimizde de yetkili uzmanların iştiraki ile bir komite kurulmuş ve 1970 yılı için çeşitli kuruluşlar nezdinde, Türkiye'nin tabii kaynaklarını koruma, geliştirme ve rasyonel bir tarzda kullanma için etraflı bir program hazırlamıştır. Bu programın bir kısmı olarak, Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyetince 30 - 31 Mart tarihlerinde Ankara'da düzenlenen Konferansda, yukarıda bahsi geçen dört esas konuda meseleler etraflıca eleştirilmiştir. Bu Konferansa katılan T. Peyzaj Mimarisi Derneği üyelerinin özellikle Peyzaj plânlaması yönünden İnsan - Tabiat ilişkilerin çeşitli konularını inceleyen tebliğlerinin, kısa özetleri ekte verilmiş bulunmaktadır.

1970 Avrupa Tabiatını Koruma yılı Türkiye Konferansında yurdumuzun genel olarak tabiatı koruma problemleri aşağıdaki tebliğlerle etüd edilmiştir.

KONU : I Kesif Şehirleşmenin Meydana Getirdiği Sonuçlar

- Şehirleşme ve Tabiatın Tahribi
(Y. Mimar. Halûk ALATAN)
- Şehirleşme ve Tabiatı Koruma (Kadri İLÂL)
- Büyük Şehirlerimizde Aşırı Yoğunlaşmanın Ortaya koyduğu Yeşil Saha Yetersizliği ve Problemleri
(Zir. Y. Müh. Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN)
- Boğaziçi Mekânının Dünü, Bugünü, ve Yarını
(Zir. Y. Müh. Dr. Selâmi SÖZER)
- Kesif Şehirleşmenin Memleketimizde Yarattığı Sorunlardan Münakale Sorunu
(Y. Müh. Muhittin ÖZDİRİM)

KONU :II Endüstrileşmenin Yarattığı Sorunlar

- Murgul Bakır Fabrikası Gazlarının Bitki Örtüsüne Tesiri (Or. Y. Müh. Osman MALAZGİRT)

KONU : III Tarım ve Ormancılıktan Doğan Sorunlar

- Tabiatı Koruma Bakımından Tarım ve Ormancılığın Meydana getirdiği Etkiler.
(Zir. Y. Müh. Asst. Prof. Dr. Duran DARAKLI)
- Doğal Çevre ve Kaynakların Korunması ve Geliştirilmesinde Ağaçlandırmaların Önemi ve Etkisi
(Or. Yük. Müh. Dr. Fuat ÖZYURT)
- Türkiye Sahillerinde Kumul Problemi
(Or. Y. Müh. Nihat ÜÇÜNCÜ)
- Metropoliten Alan Nazım Plân Çalışmaları İçinde Ankara Şehri Çevresi Zirai Peyzajının Tabiatı Koruma Yönünden Önemi
(Zir. Y. Müh. Dr. Salih VURAL)

KONU : IV Boş Zamanların Değerlendirilmesinden Çıkan Sorunlar

- Tabiatı Koruma Ve Kırsal Plânlama Açısından Zirai Peyzaj
(Zir. Y. Müh. Prof. Dr. Sadri ARAN)
- Boş Zamanların Değerlendirilmesinden Doğan Etkiler
(Or. Y. Müh. Zekâi BAYER)
- Türkiye'de Yaban Hayatı
(Zir. Y. Müh. Prof. Dr. Bahtiye MURSALOĞLU)
- Rekreatyonele Plânlama Yönünden Karayollarımız ve Peyzaj plânlama Problemleri
(Zir. Y. Müh. Doç. Dr. Günel AKDOĞAN)
- Gençlerin Boş Zamanlarının Değerlendirilmesi ve Tabiatın Korunması
(Talât AKGÜL)
- Türkiye Baraj Gölleri Rekreatyonele Plânlama Çalışmaları
(Zir. Y. Müh. Adnan ASTEKİN)
- İç Sularda Balıkçılık ve Koruma Sorunları
(Or. Y. Müh. H. Cahit YÜRÜKER)
- Yaban Hayatı ve İnsan
(Or. Y. Müh. Avni NEBİOĞLU)

Konferansa takdim edilen tebliğlerin tartışılmasından sonra, konferansca, Türkiye tabiatının Koruma ve Geliştirilmesi hususunda aşağıdaki görüşler tesbit edilmiştir :

I — Kesif şehirleşmenin meydana getirdiği sonuçlar olarak :

- 1) Şehirlerin iyi bir yerleşime göre kuruluşlarının sağlanması için plânlı bir yerleşmenin yapılması ve arazi potansiyeli ile saha kullanışı arasında dengenin kurulması,
- 2) Belirli bir inkişafa hizmet edecek şehir içi ve civarında fert başına 10 m² den aşağı olmayacak sosyal yeşil saha tesislerine yer verilmesi,
- 3) Şehir civarının bozulmasına sebep olan gecekonduların mevcut imkânlara göre yeniden düzenlenmeleri
- 4) Şehir içi trafiği için gerekli tedbirlerin, yerleşim düzeni ile paralel yürütülmesi
- 5) Şehir alt yapı hizmetlerinin esas plânda belirtildiği üzere zamanında yapılması,
- 6) Şehirlerin peyzaj bakımından plânların hazırlanmasında gerekli hususların tesbit edilerek ana plânda belirtilmesi,
- 7) Şehir plânlarının yakın çevre ile ele alınmalarının sağlanması ve bu suretle tabii değerlerin şehir ile bir bütün halinde düşünülerek, plânlanmasının temini,
- 8) Mevcut ve kurulacak şehirlerin, içindeki ve çevresindeki kültürel, geleneksel, tarihi ve arkeolojik değerlerin mutlak korunması prensibiyle geliştirilmesi ve plânlanması.

II — Endüstrileşmenin yarattığı sorunlar olarak :

- 1) Memleket genel plânlaması içerisinde uygun yerlerde
- 2) Endüstri merkezi olarak şehirlerin genel plânlamaları içinde şehre en az zarar verecek mahallerin tefriki
- 3) Endüstri artıklarının ve bacalardan çıkan gazları zararsız hale getirecek tesislerin kurulması,
- 4) Hava, su ve toprak kirlenmesi ile mücadele için gerekli tedbirlerin alınması,
- 5) Endüstrinin olumsuz etkileri bakımından halkın uyarılması,

III — Tarım ve Ormancılıktan doğan sorunlar olarak :

- 1) İkel tarım metodlarından biran önce köylü ve çiftçinin kurtarılması ve entansif ziraatın gerçekleştirilmesi,
- 2) Dağ ve orman köylerinin biran önce sosyal - ekonomik sorunlarının bütün bölge özelliklerine göre plânlanarak tatbikata girilmesi
- 3) Orman tahriplerinin önlenmesi için kanuni yasaklardan ziyade ekonomik tedbirlerin uygulanması
- 4) Toprak erozyonu yönünde halkın uyarılması
- 5) Meralardan faydalanma hususunda teknik ve idari tedbirlerin alınması

IV — Boş zamanların değerlendirilmesinden meydana çıkan sorunlar olarak :

- 1) Halkın ve okulların yaban hayatı ve tabiatı koruma bakımından çeşitli yönlerden eğitilmesi
- 2) Rekreasyon sahalarının uzun yıllar sonraki ihtiyaçları karşılayacak şekilde plânlamaya alınması,
- 3) Milli Park sahalarının ve yerlerinin bir envanter olarak tesbiti ve genel plânlamaya alınması,
- 4) Şehir içi park ve çocuk bahçelerinin tesisi
- 5) Şehir çevrelerinde yeşil alan tesisi ve mevcutlarının korunması,
- 6) Sahil ve köy kıyılarımızın manzara özelliklerinin korunması ve halka açık bir faydalanma imkânı sağlanması,
- 7) Milli parklar ve kara avcılığı kanunlarının öncelikle çıkarılması
- 8) Karayollarının tabiatı koruma ve rekreasyonel yönden peyzaj plânlamalarının yapılması ve manzara yolları fikrinin geliştirilmesi.

Bütün bu hususların gerçekleşebilmesi için genel bir tabiatı koruma kanununun çıkarılmasının çok yararlı olacağı ve bu kanuna dayalı olarak Başbakanlığa bağlı «**Tabiatı Koruma Türk Millî Konseyi**»nin kurulmasının zarureti ve ancak bu sayede çeşitli devlet dairelerince mevcut bazı kanunlarla yürütülmekte olan çalışmalarında bu anlam içinde bir koordinasyonun sağlanabileceği inancı «KONFERANS» ca ifade olunmuştur (*).

«Şayet, Dünya hâlâ üzerinde yaşanılır halde ve bir çok güzelliklerini koruyorsa bunun nedeni, sadece insan kudretinin bu geniş kâinatta sınırlı olmasındandır.»

(*) Tabiat ve İnsan, yıl 4, Sayı 2, Haziran 1970.

KONU I.

BÜYÜK ŞEHİRLERİMİZDE AŞIRI YOĞUNLAŞMANIN ORTAYA KOYDUĞU YEŞİL SAHA YETERSİZLİĞİ VE PROBLEMLERİ

Doçent Dr. Yüksel ÖZTAN
A.Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Öğretim Üyesi

Dünyamızın uygar ülkeleri, teknik gelişmeler nedeniyle her an daha hareketli bir döneme yönelmektedir. Günümüzün özellikle büyük yerleşme alanlarında dikkati çekecek derecede yoğunlaşmış insan çabaları, bu hareketin etkisiyle alt üst olmuş sosyal yapıda bir düzen yaratmak içindir. Burada bir prensibi belirtmek gerekir. İnsan yaşantısının bütünü olan İKAMET + ÇALIŞMA + DİNLENME üçlüsüne uygun bir iç ve dış mekân kompleksi için yeterli şartlar temin edilmedikçe, hiçbir konuda sürekli ve başarılı sonuca ulaşmak mümkün değildir.

İnsanlar için birbirlerinden farklı karakterde iki yerleşme alanı olan KÖY ve ŞEHİR arasında Onsekizinci yüzyıl sonlarına kadar devam eden statik ilgi, insan gücü yerine makinenin geçmesi sonucu, birdenbire dinamik karakter kazanmış ve her iki çevre temas eder duruma gelmiştir. Nitekim, bugün şehirler köyde yaşayanlar iş yeri, monoton olmayan yeterli bir yaşama için çekim merkezi niteliğinde değer kazanırken; köyler ve kasabalar, şehrin gürültüsü, dumanı ve yıpratıcı etkisinden uzak, tabiata yakın ya da içinde ideal bir yaşama mekânı olarak düşüncelerimizde yerleşmeye başlamıştır.

Her iki yerleşme alanı arasındaki bu yakın ilgi, kısa zamanda şehirlerin aleyhine olarak gelişmiştir. Çünkü, özellikle reaksiyon ihtiyacını hisseden ya da mekân değirtirme arzusunda olan şehirliler için köylerin kısa süreli bir konaklama yeri fonksiyonunda kullanılmasına mukabil; şehirler, köyden göç edenlerin sürekli bir yasama ve iş yeri durumuna gelmiştir. Bugün, nüfus artışının dünyada % 2, şehirlerde ise % 4 oranında olması, kırsal alanlarla şehirsal alanlar arasındaki ilginin tipik bir sonucudur.

Bu ilginin özellikle çekim merkezi niteliğinde olan büyük şehirleri fiziksel ve sosyo - ekonomik yönden etkileyerek, birçok problemler yarattığı bir gerçektir. Bu problemleri çözümlenmek amacıyla, plâncıların çabaları Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında başlar. 1889 yılında Camillo Sitte'nin «ŞEHİRCİLİK» adlı eseriyle başlayan modern şehircilik anlayışını takiben, Ebenezer Howard'ın «BAHÇE ŞEHİRİ - Garden Cities», Le Corbusier'in «YA-

RININ ŞEHİRİ - City of Tomorrow», Owen'in «YEŞİL KUŞAK ŞEHİRİ - Green Belt Town», Frank Lloyd Wright'ın «GENİŞ SAHA ŞEHİRİ - Broad Acre City», ile İkinci Dünya Savaşında sonra uygulanan PEYK ŞEHİR - Satellite Town» teorileri, yerleşme sahalarında özellikle fiziksel düzen sağlamak içindir.

Endüstri yönünden kalkınma çabasına Yirminci yüzyılda başlayan ülkemizde de, Batı ülkelerinde olduğu gibi zincirleme birçok problemler ortaya çıkmaktadır. Endüstrileşmenin sonucu olan şehirleşme hareketinin en fazla etkilediği yer Ankara şehridir. Nitekim, şehrin Birinci Dünya savaşı 20.000 kadar olan şehir nüfusunun, 50 yıl içinde % 5500 gibi bir artış göstermesi dünyada bile benzeri olmayan bir nüfus hareketidir. Şehirleşmenin Ankara şehrinin fiziksel yapısı ve yeşil saha sistemi yönünden etkileri şunlardır :

- Şehir büyük bir hızla banliyö karakterindeki semtler ve köylerle birleşmiştir.
  - Şehri çevreleyen ziraat arazisi, mikroklima adacıkları doğal bitki örtüsünün YEŞİL KUŞAK olarak korunması gerekirken, bugün GECEKONDU KUŞAĞI durumuna gelmiştir.
  - Arsa fiatlarındaki aşırı yükselmeler, şehir içinde bahçeli iskân karakterindeki bazı semtlerde etkisini göstermiş, mevcut bir - iki katlı yapılar yıkılarak yerlerini çok katlı yapılar almış, arka bahçelerde yeni yapılar için izin verilmiştir.
  - Belediyenin belirli bir arsa politikasına sahip olmaması nedeniyle belediye elinde bugün yok denilecek kadar az arsa kalmıştır.
  - Şehirleşme hareketiyle artan nüfus, her geçen gün beher insana düşen m² yeşil saha standartını düşürmektedir. Bugün Ankara'da aktif ve pasif alan olarak yeşil saha standardı 1.8 m² dir. Bu miktar, 1950 de 5.1, 1965 de 2.8 idi.
- Halbuki, nüfus ve kuruluş alanı Ankara ölçüsünde olan bir şehrin, modern şehircilik prensiplerine göre yeşil saha standardı 20 - 40 m² olması gerekir.
- Şehirleşmenin yarattığı en önemli sonuçlardan biri de, yanlış arazi kullanışıdır. 1950 yılına kadar Jansen tarafından hazırlanan imar plânına göre oldukça düzenli bir arazi kullanışı içinde gelişen Ankara, özellikle son yirmi yıldır şehirleşmenin etkisiyle bu düzenden uzaklaşarak fiziksel problemlerin yoğunlaştığı bir yer haline gelmiştir.

Yukarıda belirtilen problemlerin, varlığını kısmen bugün, kısmen de yarın için diğer büyük şehirlerimiz yönünden de kabul edebiliriz.

KONU II.

BOĞAZIÇI MEKÂNININ DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI

Dr. Selâmi SÖZER

A.Ü. Ziraat Fak. Peyzaj
Mimarisi Bölümü Asistanı

Çağımız geçmişi ve geleceği ile yaşayan ve yeryüzü çalışmalarının evren araştırmalarıyla ay fethine ulaştığı bir devrede iken, halen insan yaşantısı ve sağlığı için öncelikle gerekli olan doğa zenginlikleri bugün bir çok ülkelerde yeterince değerlendirilememekte ve hattâ korunamamaktadır.

Son yıllarda ülkemizde de gerek doğal ve tarihi zenginlikleri, gerekse rekreasyon olanakları yönünden büyük önem taşıyan bu tür yöreler, şehirleşmeye ilişkin gelişmiş güzel yerleşmeler nedeni ile ya çirkinleştirilmekte veya tahribedilerek tümünden yok edilmektedir. Örneğin, **BAĞAZIÇI** bunlardan biri ve de en önemlisidir.

Boğaziçi, yeryüzünün sayılı parçalarından en ilginç olanıdır. Tarihin çok eski devirlerinden beri, tüm dünya milletlerinin hayranlığını üzerinde toplayan Boğazici, düşüncelerimizde ve edebiyatımızda adeta efsaneleşmiştir. Ayrıca, uygarlık tarihinin iki büyük imparatorluğunun izlerini kendinde saklayan bu eşsiz yöre, 3000 yıllık geçmişi boyunca Doğu ve Batı arasında askeri, sosyal ve ekonomik yönlerden kültür ilişkilerinin kurulduğu bir geçit yeri olmuştur. Bu nedenle, tarihi kalıntıları ve doğal güzellikleri ile gerçekten insanı büyüleyen Boğaziçi, bugün Türkiye Turizmi yönünden önemli bir değer, fonksiyonel bir rekreasyon mekânı ve dış politika oyunlarında halâ etkisini sürdüren stratejik bir kozdur.

Osmanlılar devrinde Boğaziçi bir taraftan sarayın, diğer taraftan halkın beraber yürüttüğü imar hareketlerine sahne olmuş, hâlk sarayın başlattığı her yerleşme hareketini ince bir sanat anlayışı içinde tamamlamıştır. Yine, Osmanlı Türkleri yüz yıllar süresince Boğaziçini süsleyen yapılarla, doğal fizyonominin dengesini bozacak imar hareketlerini önlemiş ve sivil mimarimizin güzel örneklerini sürekli bir şekilde onararak, onların tazeliklerini korumaya çalışmıştır. Bu nedenle, Boğaziçi Osmanlı İmparatorluğu devrinde kendine özgü doğal ve kültürel gündan bile ayrılan, dünya ölçüsünde bir uygarlık gündan bile ayrılarak, dünya ölçüsünde bir uygarlık kurmuştur.

Bugünkü duruma gelince ! Çağımız mimari anlayışının en çirkin örneklerini ve hiç bir yerleşme kurallarına uymayan iskân hareketlerini bugün Boğaziçinde görmekteyiz.

Sahilleri baştanbaşa kaplayan çok katlı apartman iskânı, yeşillikleri arasından kovarak dizi halinde yapılan monoton görünüşlü kooperatif evleri ve tüm gabariler dışına taşan beton görünüşlü oteller bugün tarihi Boğaziçinde geleneksel sivil mimarimize uymayan çirkin görünüşlü dominant bir yapı düzeni meydana getirmiştir. Ayrıca, Boğaziçindeki tarihi ve estetik yapılarla korulukların yerine yapılan bu çirkin binalar hem Boğaziçi fizyonomisi ve hem de yeşil örtüsü yönünden onarımı güç problemler yaratacak nitelikte bir gelişme göstermektedir.

20. ci yüzyılın modern şehircilik ve sanat anlayışı, Boğaziçi gibi dünyanın hayranlığını üzerinde toplayan ve turizm yönünden büyük önem taşıyan bu tür yörenin bu şekilde kullanım ile yok edilmesine seyirci kalmaz ve kalmamalıdır.

Bu yönden, tahribi dünya sanatseverlerine hürmetsizlik sınırına ulaşan Boğaziçinin :

- Doğal fizyonomisi ve içinde yaşayan insanın kültür izleri ile gelişmesi kontrol altına alınmış bir yaşama mekânı,
- Sınırları içinde esash bir arazi kullanma etüdüne dayanan dengeli bir yerleşme sahası,
- Doğal vejetasyonu, özellikle gümrah yeşillikleri ve doğal peyzajı, titizlikle korunmuş bir yurt parçası.
- Tarihi kalıntıları kendine özgü atmosferi ve huzuru içinde korunan turistik bir rekreasyon mekânı olarak benimsenmesi ve bunların gerçekleşmesi için de bir an önce Boğaziçinin (**MİLLÎ PARK**) olarak ilân edilmesi gerekmektedir.

KONU III.

METROPOLİTEN NAZIM PLÂN ÇALIŞMALARI İÇİNDE ANKARA ŞEHİRİ ÇEVRESİ ZİRAİ PEYZAJININ TABİATI KORUMA YÖNÜNDEN ÖNEMİ

Dr. Salih VURAL

A.Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Asistanı

ANKARA şehri ve çevresi zirai peyzajını üç etken oluşturmaktadır. Bunların birincisi doğal varlıklardır. Doğal varlıkların ortaya koyduğu doğal ortam içindeki yaşama eylemleriyle insan, zirai peyzajı geliştiren ikinci önemli etkidir. Üçüncü etken ise, insanın toplumsal yaşantısının gerekleri ve çevresine olan kuvvetli esiridir. Karşılıklı ilişkileri gözönünde tutularak Ankara şehri çevresi zirai peyzajının çıplak ve fakir bünyeli bir doğal ortam içinde geliştiği söylenebilir.

Ankara şehrini, arazi çöküntüleriyle oluşan ve dar vadilerle birbirine bağlı dört ova çevrelemektedir. Ankara - Etimesut - Sincan ovası ile Çubuk, Mürtet ve Moğan plato ve ova düzlüklerindeki ziraat şekli genellikle ekstansiftir. Seki düzlükleri ve arazi yamaçlarında, kıraç iklim şartlarında hububatla nadastan ibaret ikili bir kuru ziraat gelişmiştir. Tarla ziraatı ve mer'a arazisi arasında organik bir denge mevcuttur. İlkbaharla birlikte gelişen mer'a'nın doğal bitki örtüsü rengi ile kültür arazisi yeşilliği arasındaki kombinasyon yaz başlangıcında yavaş yavaş bozyeşilden stebin bozkır rengine dönüşür. Seki ve yamaçlardaki kıraç meyva ağaçları ve bağlar basık formlu ve zayıf bir kitle yeşilliği gösterir. Ovaların vadi tabanlarında sebze ve meyve ziraatının hacimli yeşilliği, akarsu kıyılarını izleyen söğüt ve kavaklıklarla bir galeri yeşilliği halinde uzanan yüksek taç yeşilliğinin esasını teşkil eder. Seki düzlükleri ile yamaç arazide başat olan bozsarı, monoton ve net tertip tarzı ile vadi içindeki hacimli yeşillik arasındaki belirgin tezat, Ankara çevresini kaplıyan step peyzajının ortaya koyduğu kendine özgü bir görünüşüdür.

Ankara şehrinden uzaklaştıkça toplu köy iskânı, yerleşmenin genel hareketlerini ifade etmektedir. Köy işletmeleri, avlularının tertibi, yapı tarzı ve malzemesi ile çevresine uyan, orijinal ve net kuruluşta, ziraat tipinin fonksiyonlarına uygun özelliktedir. Buna mukabil, Ankara şehri ile sınırdaş olan köy yerleşmelerinde yol boyuna kaymalar, bina kişiliğini yitirmeler görülmektedir. Keza, şehrsel

yerleşme de ziraat arazisine kontrolsüz bir yayılma eğilimi içindedir. Ankara'nın bugünkü duruma göre şehrsel yayılma sınırları belirsiz olup, zirai peyzaj ile şehir periferisi arasında da bir denge mevcud değildir. Bilhassa gecekondular ve kooperatiflerin toplu ve münferit yerleşme örnekleri, Ankara şehri metropoliteniyle ilgili, zirai peyzajın plânsız gelişmesi olarak gösterilebilir. Bu tip gelişmeleri şehirleşmenin, toplumsal hayatın ve bilgi noksanlığının ortaya koyduğu sonuçlar olarak kabul etmek gerekir.

Ankara şehri çevresi zirai peyzajının korunmasında peyzaj mimarisi yönünden alınması öngörülen tedbirler şunlar olmalıdır :

- Ankara şehri için düşünülen Metropolitene alanın tümü içinde Land Use - Arazi kullanma etüdünün yapılması. Ziraat, mer'a ve orman arazisi ile değişik amaçlı yerleşme alanları sınırlarının kesinlikle belirtilmesi
- Doğal peyzaj içinde kurak orman alt sınırından (1200 m.) başlayarak daha yüksek alanlarda kuvvetli bir peyzaj ağaçlandırmasının yapılması,
- Yamaç arazilerdeki kıraç meyva ve bağ ziraatının geliştirilmesi, mer'a arazisinin titizlikle korunması. Bu husus rentabilite ile ilgili olduğu kadar estetik yönden de büyük önem taşır.
- Seki düzlüklerindeki mer'a ve tarla arazisi arasındaki dengenin korunması, step florunun doğal bitki topluluğuna ait ilkbahar çiçeklenme gösterilerinden azami derecede faydalanmak.
- Ova düzlükleri ve vadi tabanlarındaki sulu ziraat alanlarında saf ve toplu meyveliklerin kurulması; bağların meyveliklerle bir arada yarıttıkları anarşik görünüme mâni olmak, peyzaj içinde kitle ve boşluk dengesinin kurulmasına çalışmak.
- Orta Anadoluya has köy yerleşmesi içinde beliren anormal gelişmelerin önlenmesi; yolboşluğu yerleşmelerin kontrolü ile, kerpiç ve düz damlı köy binaları ile bunlar arasında beliren karışık kiremit çatılı sistemin anarşik görünümünü ortadan kaldıracak tedbirlerin alınması.
- Rekreatyon alanlarının bir peyzaj plânlaması içinde ele alınması; Moğan, Eymir ve Karagöl gibi göllerle Kurtboğazi, Kayaş - Bayındır ve Çubuk II baraj gölleri çevrelerinde plânlı peyzaj çalışmalarının gelecekteki Ankara şehri nüfusunun ihtiyacına cevap verebilecek şekilde yapılması.

KONU IV.

TABIATI KORUMA VE KIRSAL PLÂNLAMA AÇISINDAN ZİRAİ PEYZAJ

(Özellikleri ve Plânlama Prensipleri)

Prof. Dr. Sadri ARAN
A.Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Başkanı

Memleketimizin doğal kaynaklarından geniş ölçüde ziraat yoluyla faydalanılmaktadır. Köylünün çalışma mekânı olan ziraat ve orman arazisi, bugün yüzölçümü yönünden yurdun önemli bir kısmını kaplamaktadır.

Doğal kaynaklarımızdan; yani toprağın, suyun, doğal bitki örtüsü ve iklimin hazırladığı doğal potansiyelden ve biyolojik ortamdan ancak rentabl bir ziraatle lâıyıkıyla faydalanmak mümkündür. Ziraatte rentabilite ise; ekonomik, bilimsel, teknik ve sosyal bir plânlama ile mümkün olduğu kadar, fiziki anlamda bir plânlamayı gerektirir. Ziraat arazisinin fiziki anlamda plânlaması, yurt ölçüsünde yapılacak bir kırsal plânlamanın tümü içinde mütalâa olunmalıdır.

Kırsal plânlama; memleketin hemen her bölgesinde yaygın bir mekân organizasyonudur. Böyle bir örgütlemeyen bütün yurdu kapsayan kırsal bir peyzaj perspektifi ortaya çıkar. Şehirsel iskânın ölçüsü ve hudutları dışında kalan mekân, kırsal plânlama ile belirtilir.

Kırsal plânlamayı etkileyen faktörler ekolojik, ekonomik, estetik, sosyolojik ve hijiyenle ilgilidir. Bunlardan, doğal potansiyel ve tabiat kaynakları, kırsal plânlamaya yön veren önemli varlıklardır.

Kırsal plânlamada doğal potansiyel ve tabii kaynaklardan faydalanmanın çeşitli yolları vardır. Bunlar :

- Ziraat yoluyla faydalanma,
- Ormancılıkla faydalanma,
- Rekreatiyonel yönden faydalanma,
- Mineral kaynaklardan faydalanma, şeklinde özetlenebilir.

Görülüyor ki, kırsal plânlama çok yönlü ve çeşitli konuları içine alan geniş bir mekân düzenlemesidir.

Memleketimizde kırsal plânlamanın etkisi altında bulunan önemli ve belli başlı çalışma mekânı, yerleşme sahası veya plânlama konusu üç yönde mütalâa olunur. Bunlar;

- **Hayvancılık, ziraat ve ormancılık**
- **Turizm ve rekreasyon**
- **Maden işletmeciliği, endüstri ve enerji kaynaklarıdır.**

Bütün bu mekân üniteleri arasında ziraat, başta gelir. Çünkü, ziraat arazisi Türkiye nüfusunun % 80'ini teşkil eden köylünün yaşama ve çalışma mekânıdır.

Zirai peyzaj, ziraatın fonksiyonlarından doğan bir kültür peyzajıdır. Yine zirai peyzaj ve vejetasyon devresi içinde mevsimlere göre zaman zaman kendini gösteren çeşitli güzellikler serisidir.

Zirai peyzajın tertiplenişinde en çok etkisi olan faktör, şüphesiz rentabilitedir.

Zirai peyzaj, herşeyden evvel ekonomik ve bilimsel bir tertiptir. Fakat şurası unutulmamalıdır ki, bu tertibin hazırlanışında sadece kuru tekniğe bağlılık, çok yeknesak, standart, üniform ve can sıkıcı bir görünüşün ortaya çıkmasına sebep olur.

Bugün ülkemizde yapılan ve köylünün genellikle fonksiyonel çalışması sonucu meydana gelen tarımsal peyzaj, sanat prensiplerini gözönünde bulunduran bir plânlama sonucu değildir. Fakat bu çalışmalar sanat prensiplerine uymakla kontrol altına alınabilir. Bunun neticesinde daha düzenli bir mekân organizasyonu ve daha güzel bir peyzaj perspektifi tertiplenebilir. Kültür düzeyi ileri ülkelerde bu düzenin sağlanmasında peyzaj mimarlığının geniş ölçüde rolü olmaktadır.

Bu amaçla; zirai peyzaj çalışmalarında zirai plânlama ve peyzaj sanatı bakımından bazı prensiplere dikkat edilmesi gerekmektedir.

Zirai peyzajı geniş ölçüde etkileyen teknik çalışmalar:

- **Büyük sulama tesisleri,**
- **Küçük ölçüdeki teknik tesisler,**
- **Tarla parselasyonu,**
- **Ulaşım sistemi,**
- **Tarımsal yerleşim,**
- **Yeni kurulacak köyler,**
- **Obalar olarak,**

sınıflandırılabilir.

Türkiyenin zirai yerleşmesi ve ziraat şekilleri çok yönlü faktörlerin etkisi altında çeşitli peyzaj örnekleri vermiştir. Bu itibarla, plânlamada ve prensip tesbitinde bu faktörlerin etkilerini önemle gözönünde bulundurmak gerekir.

İklim bu faktörlerin başında gelir. Bundan başka, tabii bitki örtüsü ve arazi morfolojisi de önemli faktörler olarak plânlamanın yönünü ve şeklini değiştiren etkenlerdendir.

Bu itibarla, tarımsal plânlamada tabiatı koruma ve peyzaj sanatı bakımından yapılacak etüdüde ve prensiplerin tesbitinde yukarıda belirtilen bütün faktörlerin gözönünde bulundurulması gereklidir.

KONU V.

REKREASYONEL PLÂNLAMA YÖNÜNDEN KARAYOLLARIMIZ VE PEYZAJ PLÂNLAMA PROBLEMLERİ

Doç. Dr. Günel AKDOĞAN

A.Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Öğretim Üyesi

Son yıllarda bütün dünyada, açık hava eğlence ve dinlenme ihtiyaçları, aşırı derecede vuku bulan şehirleşme hareketleri sonucu süratle artmaktadır. Buna paralel olarak, büyük şehirlerin içinde ve yakın çevrelerinde gittikçe azalan açık ve yeşil alanların yerini alacak, uzak mesafede bazı rekreasyon alanları bulmak ve plânlamak gerekmektedir. Diğer taraftan şehir ve metropolitenlerin gittikçe daha büyük çember içinde yayılmaları, özellikle şehir merkezinde veya yakınında yaşayanların trafik yoğunluğu sebebiyle çevreye açılma, uzaktaki rekreasyon alanlarına ulaşma imkânlarını sınırlamaktadır. Ancak, çok iyi ve özel olarak plânlanmış bir trafik sistemi ile şehirlilerin belli bir süre içinde, tabiata ait varlıklarla temas etme imkânı sağlanabilir. O halde, yol ile rekreasyon arasındaki ilişkileri kurarken, yol plânlamasına yeni bazı nitelikler kazandırmak zorunluğu ile karşı karşıya bulunulmaktadır. Nitekim, bir çok ileri ülkelerde yol rekreasyon konusundaki çalışmalar «Tabiatı Koruma» bilincinin de ışığı altında, **PARKYOLLARI, MANZARA YOLLARI VE KORİDORLARI**'nın tesisinin gerekliliğini ortaya koymuş bulunmaktadır. Bu çeşit yol sistemleriyle, bir taraftan şehirlinin mümkün olduğu kadar az trafik içinden ve yeşil bir kuşak arasından rekreasyon alanlarına ulaşması sağlanırken, diğer taraftan yolun içinden geçtiği müstesna tabiat parçasının korunması suretiyle de yol ile tabiat arasındaki ideal bağlantı tesis edilmiş olur. Bu yol sistemleriyle yolculuğun esas itibarıyla kendisi bir rekreasyondur. İlk önce A. B. D. de gelişen bu yol sistemleri tatbikatları Avrupa'da da süratle yayılmaktadır. Bilhassa İsviçre «Sür'at Yolları» tatbikatları bile bu anlayış içinde yepyeni bir plânlama niteliği kazanmışlardır.

Yurdumuzda henüz karayollarının fiziksel plânlamasında peyzaj mimarisi yönünden prensipler dikate alınmamaktadır. Yol - Tabiat ve Yol - rekreasyon, ikili kavramlarının bilincine varılmamıştır. Bütün

yol çalışmaları bir takım kuru teknik mülâhazaların baskısı altında bulunmaktadır.

Halbuki, süratli bir iç ve dış turizm hareketi başlamıştır ve istatistikler diğer ulaştırma araçlarının aleyhine olan bir karayolu ulaşımının, turizmin bel kemiğini teşkil ettiğini göstermektedir.

Karayollarımızda güzergâh tayininde, sadece iki noktayı en kısa mesafeden bağlamak gibi kısır, ekonomik ve teknik mülâhazalar, tabiat varlıklarının kıyasıya tahribine yol açmakta ve yolu peyzaj içinde yabancı bir eleman haline getirmektedir.

Karayollarımız bugünkü durumuyla sadece ticari trafiği bile emniyet ve sür'at içinde yönetecek nitelikten uzak bulunmaktadırlar. Bugün belli başlı ticari ve turistik merkezleri birleştiren yollarımızın düşük geometrik ve fizik standartları yanı sıra, yol boyu konaklama, piknik, kamping, park tesisleri yok denecek kadar azdır.

Bir yandan karayollarımızın içinden geçtiği tabiatın tahribini asgariye indirmek, diğer taraftan gittikçe artan rekreasyon ihtiyacına, hem bir ulaştırma aracı olarak, hem de bizatihi bir reaksiyon alanı olarak yollarımızın iştirakini sağlamak için yeni bir yol plânlamasının esaslarını tesbit ve tatbik etmek zorunluğu ile karşı karşıya bulunuyoruz.

KONU IV.

TÜRKİYE BARAJ GÖLLERİ REKREASYONAL PLÂNLAMA ÇALIŞMALARI

Adnan ASTEKİN

Zir. Y. Müh.

D.S.İ. İşletme Bakım Dairesi
Bşk. Iığı Park ve Rekreasyon
Fen Heyeti Müdürü

İnsan toplumunun geleceği ile doğrudan doğruya ilgili bulunan Tabiatın Korunması problemini, en iyi tarzda çözümlenmek mecburiyeti bizler için bir insanlık görevidir. Tabiatın bütünlüğünün muhtelif sebeplerle parçalanışı insanlık aleyhine bir düşüş yaratacaktır. Çok geç de olsa, bu dengesizliği yaratan sebepleri bulup, hızla ilerleyen tabiat tahribini kontrol altına alarak geri götürebilmenin yerine hiç olmazsa durdurabilmeyi başarmak, bir şey yapmamaktan çok daha iyidir.

İnsanların şehirselsel yorgunluklarını gidermek ve kişiyi yeniden hayata bağlamak amacıyla genel olarak tabiat güzelliklerinin birleştikleri yerlerde dinlenme, eğlenme ve temaşa olaylarına **REAKSİYON**; bu olayların oluşuna yardımcı olanlarına da **REKREASYON TESİSLERİ** denilmektedir.

Günlük hayat içinde diğer etkenlerle birlikte gürültü de, insanların ruhsal bünyesinde çok kuvvetli olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Açık hava rekreasyonu ile insanların bünyesi üzerinde ferahlatıcı, psikolojik bir zindelik elde etmek her zaman mümkündür. Günümüzün haftalık ve yıllık tatil imkanları, işte böyle bir görüşün ışığı altında gelişmiştir.

Şehirselsel yerleşmelerin dışında sıcak kumlu sahiller, göller, akarsular, yüksek yaylalar ve dağlar birer rekreasyon alanlarıdır. İnsanlar bugibi yerlerden gününbirliğine istifade edebildikleri gibi gecelerini konaklıyarak da geçirebilirler. İşte böyle faaliyetlerin yer aldığı sahalarda moteller, kamplar, tatil köyleri tipinde yerleşmelere raslanır. Münferit, grup veya aileler halinde yapılan rekreasyonel faaliyetlerde göl ve deniz kıyılarındaki plaj tesislerinden, su kayağı, balık tutma veya sandal kullanma için yeterli imkânlardan faydalanmak mümkündür. Bütün bunlardan ayrı olarak rekreasyon alanlarında arzulanan emniyeti ve huzuru temin için yol, parking, kullanma ve içme suyu, elektrifikasyon gibi alt yapı tesisleri yanında W.C., PTT, satış büfele-

ri, sağlık, emniyet, enformasyon v.s. tesisleri de halkın hizmetine sokulmaktadır.

Rekreasyon sahaları belirli aralıklarla hufus hareketine sahne olmaktadır. Böylece iç ve dış turizm faaliyetleri bu sahalardaki ekonomik hizmetlerin artmasına sebep olur. İlgili halk kitlesinin bilgi ve görgüsü artmakta, dünya görüşlerinde yeniliklere uyma eylemi müşahede olunur. «Az emek çok gelir» sloganı ile çalışma gayreti içindeki halka, rekreasyonel sahalarda turizm açısından faaliyetlerde bulunma olanakları her zaman mevcut, mahsüllerini değerlendirme şansı boldur.

Bu gaye ile özellikle sahillerde, orman içlerinde, tabii ve baraj gölleri çevresinde resmi ve gayri resmi teşekküllerce çalışmalar yapılmaktadır. Sahillerimizde Kilyos, Florya, Ören plaj tesisleri, Emekli Sandığı Foça ve Kuşadası Tatil köyleri, Turizm Bakanlığının Akçay ve Marmaris Tatil Köyleri, özel teşebbüse ait Öz Ana Kenet Yapı Kooperatifinin Erdem, Akçay, Bayramođlu, Büyükada ve Alanya dinlenme siteleri, kamp ve plaj tesisleridir. Tabii göllerden Sapanca, Abant, Hazer, Van, Beyşehir ve Eğridir gibi göller kenarlarında özel ve resmi teşekküllere ait rekreasyonel tesisler bulunmaktadır.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, su kaynaklarının geliştirilmesi bakımından inşaa olunan ve olunmakta bulunan barajların çevrelerini halkın hizmetine açılacak birer rekreasyon sahası olarak mütalâa ve tesbit etmektedir. Gerekli bütçe imkânlarını, buraların peyzaj plânlamalarıyla ilgili plânlardan gerçekleştirilmesi yolunda kullanma eylemi içindedir. DSİ'de modern anlamda rekreasyonel projelendirme işi, son 5 - 6 yıl içinde olumlu bir gelişme kaydetmiştir. Çubuk - II, Kayaş - Bayındır ve Ankara - Kurtboğazi Barajları, Bolu - Gököy depolaması, İsparta - Gölcük ile Antalya Düdenbaşı reaksiyonel plânlamaları önemli bir yer tutmaktadır.

basından haberler

● PEYZAJ MİMARLIĞI KONULARI

Selimiye'nin Çevresi Tanzim Ediliyor :

4 Nisan 1970 - Milliyet

Edirne Selimiye Camii'nin çevresindeki alanın tanzim çalışmalarına başlanılmıştır. İmar ve İskân Bakanlığının Selimiye alanını tanzim için açtığı yarışmaya 27 Yüksek Mimar ve Mühendis katılmıştır. Birinciliği kazanan proje 1967 yılından bu yana uygulanmaya konulmamış ve küçük çapta istimlâk yapılmıştır. İstimlâk edilen yerlerin pazar ve panayır olarak kullanılması, manzaranın daha da çirkinleşmesine yol açmıştır. Bakanlığın, meydanın tanzimi için gerekli ödeneği vermesi üzerine, projenin uygulanmasına başlanmıştır. Meydanın kısa zamanda bitirileceği ilgililerce bildirilmektedir.

5 Bin Çocuğa Bir Park Düşüyor :

11 Mayıs 1970 — Milliyet

İstanbul'da her beş bin çocuğa bir çocuk bahçesi düşmektedir. Yarım milyon küçüğün okul dışı saatlerini sokaktan kurtararak modern park ve bahçelerde değerlendirmek amacıyla kurulan bir dernek halkı bu konuda yardıma çağırılmaktadır.

Dernek Başkanı Prof. Ruhi Kafesçioğlu amaçlarının İstanbul'un çeşitli semtlerinde Millî Eğitim, Vakıflar ve Belediye ile çeşitli kuruluşların verecekleri arsalarla modern 400 çocuk park ve bahçesi yapmak olduğunu açıklamıştır.

Prof. Kafesçioğlu, «Yapacağımız modern park ve bahçeler batı standartlarına uygun, eğitici ve çocuğun okul dışı saatlerini değerlendirmeye yarayacak bahçe ve parkları halka maalemtir. Bunun için de önce az gelişmiş bir semtte örnek bir çocuk bahçesi yapacağız» demiştir.

İstanbul'da Belediye Park ve Bahçeler Müdürlüğü tarafından yaptırılan 135 çocuk park ve bahçesi bulunmaktadır. Son nüfus sayımına göre her çocuk bahçesine 4931 küçük düşmektedir.

Prof. Kafesçioğlu, İstanbul'un en azından 400 çocuk park ve bahçesine daha ihtiyacı olduğunu belirtmiş «Çocuklarımızı sokağın pislik ve tehlikesinden

uzak tutup, okul dışı saatlerini endirek bir eğitime vermek istiyoruz. Her parkta bisiklet parkuru, çocuk kütüphanesi, açık tiyatro sahası, kapalı çocuk parkı ve spor salonu olacaktır. Bahçe ve parklarda çocuk her türlü trafik tehlikesinden uzak bulunacak, bu semtlerde bir himaye kolu kurulmak suretiyle bunların bakımı sağlanacaktır. Meseleyi şehrin meselesi olarak kabul ediyoruz. Bu nedenle Belediye ve Millî Eğitim Müdürlüğü bize gerekli arşalar için büyük ilgi gösterdiler» demiştir.

Çocuk Bahçeleri Kurma ve Geliştirme Derneğinin de İstanbul Üniversitesi Pedagoji Enstitüsü Direktörü Prof. Rabia Şermin de görev almıştır.

Ayrıca Belediye Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Dernekle müşterek bir çalışma yapacaktır. Müdürlük görevli 100 bahçıvan için bir kurs açmış ve iki aylık bir eğitim devresi sonunda başarı gösterenleri çocuk bahçelerinde görevlendirmiştir. Bahçıvanlara çocuk aile münasebetleri, arkadaşlık, çocuğa davranış, ilk yardım ve bahçe bakımı konularında ders verilmiştir.

Eskişehir «Bozkır Şehri» Olmaktan Kurtarılıyor :

Milliyet

Eskişehir Park ve Bahçeler Müdürlüğü, «Son yıllarda şehir içine dikilen ağaç sayısının üç milyonu aş-tığını» bildirmiştir.

Eskişehir'in her geçen gün bir «Bozkır kenti» olmaktan kurtulduğunu belirten belediyeciler, «Kanaatimizce çirkin bir görünüş veren çıplak tepelere son iki yıl içinde 60 bin çam ve yapraklı ağaç dikmiş bulunmaktayız. Orman Müdürlüğü'nün yaptığı çalışmalar dışında biz de bu tepeleri ulusal bir koru haline getirmek yolunda plânlı bir şekilde çalışacağız ve yakın bir gelecekte Eskişehir'in görüntüsünü tamamen değiştireceğiz» demişlerdir.

İstanbul Hayvanat Bahçesi Kuruluyor :

2 Haziran 1970 — Milliyet

Belediye 20 milyonluk bir yatırımı gözden çıkarırsa 1980 yılı sonunda Avrupa'nın en büyük hayvanat bahçesi İstanbul'da kurulacaktır. Tarabya sırtlarında 780 bin metrekarelik bir arazide kurulacak olan «İstanbul Hayvanat Bahçesi» nin projeleri iki yabancı uzman tarafından hazırlanarak Belediye Başkanlığına verilmiştir.

Eldeki rapor ve projelere göre, hayvanat bahçesinin yapımı üç bölümde olacaktır. Önce su sistemi, yollar, bahçe ve gezinti yerleri ile sebze ve meyve kültürleri, ikinci bölümde hayvan teşhir pavyon ve üniteleri, gazino ve restoranlar, üçüncü safhada da elektrik, su işleri ve hizmet binaları yapılacaktır.

Hayvanat bahçesinin kurulacağı alanda 7 tane sun'î göl yapılacak ve adacakların hepsi köprülerle birbirine bağlanacaktır. Su projesini Toprak Su Bölge Müdürlüğü bitirmiş ve Belediye'ye vermiştir.

Bahçede çocuklar için büyük bir hayvanat bahçesi, çeşitli akvaryumlar, süs bahçesi, hayvan müzesi, dinlenme, gezinti ve eğlence yerleri, yabancı ve yerli teşhir pavyon ve barınakları bulunacaktır.

Üniteler tamamen klâsik Türk Mimarî tarzında yapılacaktır. Hayvan barınakları Türk motifleri ile süsleneyecektir. Hayvanlar kendi tabii yaşama şartları dikate alınarak yapılacak ünitelerde yaşayacaklardır.

Yetkililer, bahçe için gerekli hayvan türlerini dost ülkelerden yardım ve yerli hayvanların takası yolu ile temin edeceklerini açıklamışlardır. Verilen bilgiye göre, Türkiye'de Ege Parsı, Vaşak, Alageyik, Sülün gibi bir çok hayvan türünün bu yolla ortadan kaybolması da önlenmiş olacaktır. İlgililer daha şimdiden Pakistan, İran ve Hindistan gibi dost ülkelerden yardım için vaad aldıklarını söylemişlerdir.

● TABİATI KORUMA KONULARI

Ankara Havaında Bulunan Duman Normalin Üç Misli

17 Mayıs 1965 — Hürriyet

Kalorifer ve soba bacalarından çıkan dumanların Ankara halkının sıhhatine ciddi şekilde zarar verdiği, 15 gün önce beş ayrı yerde konulan beş cihazla tesbit edilmiştir. Hava kirlenmesini ölçen bu cihazlarla yapılan iki hafalık, titiz bir incelemenin sonunda başkent havaında normalin üç misli fazla zararlı dumanın, müzmin bronşite sebep olduğu ortaya çıkmıştır. En korkulan ve insanı öldürebilen kükürt dioksit gazının tehlikeli sayılacak miktardan az oluşu, Sağlık Bakanlığının mesullerinin yüreğine su serpmiştir.

Şehrin muhtelif beş yerine konulan cihazlarla her hafta elde edilen sonuçlar, bir raporla beraber Sağlık Bakanlığına tevdi edilmekte, durum açıkça bildirilmektedir. Raporlar, Bakanlıkta bir incelemeye tabi tutularak, halk sağlığı bakımından gereken tedbirlerin alınması yoluna süratle gidilecektir.

Ankara'da yaşayan hemen her insanın bilhassa kış aylarında devamlı bronşitten şikayetçi oluşlarının

sebebi de bu suretle çözülmüştür. Coğrafi durumu sebebiyle, kalorifer ve soba bacalarından çıkan dumanlar, hava cereyanı bulunmadığından, şehrin üzerine kalın bir sis ve bulut gibi çöküp kalmakta, normalden üç misli fazla bu dumanı teneffüs eden Ankara halkı da bronşite tutulmaktadır. Evvelce bir akciğer hastalığı geçirenlerde dumanların tahribatı daha da büyük olmakta, daha ciddi ve teklikli durumlar ortaya çıkmaktadır.

Havada kükürt dioksit gazının çok az nisbette bulunduğu anlaşıldığı halde, bu çok az miktar gene de zararlı bir çok reaksiyonlar meydana getirmektedir. Bilhassa rutubetli havalarda su buharı ile birleşen kükürt dioksit gazı sülfirik asidin teşekkülüne sebep olmakta, böyle havalarda halkın üzerine bu asit, yağmurla karışık halde yağmaktadır. Miktarının azlığından, bu asidin zararı, ancak pantolonların rengini soldurmak ve çabuk eskitmek şeklinde görülmektedir.

Sağlık Bakanlığı, cihazlarla tesbit edilen duruma göre hazırlanan raporları incelemeye devam etmektedir.

Hava Kirlenmesi İklimleri Değiştiriyor :

22 Mayıs 1970 - Milliyet

Birleşmiş Milletlerin özel bir kolu olan Dünya Meteoroloji Örgütü'nün toplantısına katılan yedi ülkenin bilim adamları, dünyanın etrafında 150 özel istasyon kurulmasını ve bunların hava kirlenmesindeki artışı inceleyerek sonuçları bildirmelerini istemiştir.

Bilim adamları, genel olarak dünyanın atmosferinde karbon dioksit oranının arttığını, karbon dioksit oranındaki artışın yeryüzünün biraz ısınmasına yol açacağını ve hava kirlenmesinin devamlı olarak artmasının dünyanın ikliminde önemli değişikliklere sebep olabileceğini söylemiştir.

Toplantıya Belçika, Fransa, Batı Almanya, Hindistan, İsveç, Birleşik Amerika ve Sovyetler Birliğinden bilim adamları katılmışlardır.

Marmara'da Balık Nesli Tükeniyor :

18 Haziran 1970 - Milliyet

Gemlikli balıkçılar «Körfezden kum alan büyük tonajlı motorların, bir kısım balıkların göç ve yön değiştirmelerine yol açtığını» öne sürmüşlerdir. Balıkçılar Cemiyeti ve Kooperatifi Yöneticileri, «Tedirgin olan balıkların, özellikle uskumru balığının, açık sulardan Yunanistan'a doğru göç ettiğini» söylemişlerdir. Balıkçılar, «Trolcülüğün ve kum motorlarının önüne geçilmediği takdirde, Marmara bölgesinde balıkçılığın yok olacağını» belirtmektedirler.

● ŞEHİRCİLİK KONULARI

Ankara'yı Kirli Havadan Kurtarmak Çok Güç Olacak

11 Nisan 1970 — Ulus

Dün Bu Konuda Verilen Bir Konferansta, Ankara'nın Kirli Havası Dünya'da İkinci Olduğu Belirtildi

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü Doçenti Dr. Yüksel Öztan tarafından Siyasal Bilgiler Fakültesinde «Hava Kirlenmesi Açısından Ankara'da Yeşil ve Açık Hava Sorunu» konulu bir konferans verilmiştir.

Dünya hava kirliliği yönünden ikinci olduğu ilân edilen Ankara'nın hava kirlenmesinin nedenleri ile çözüm yollarının çok yönlü olduğunu belirten Doç. Dr. Öztan, özetle şöyle konuşmuştur:

«Kalitesi bozuk yakıt maddelerinin sarfı, hatalı baca inşaatı, kalorifer yakımındaki tecrübesizlikler ve trafik tıkanıklığı gibi faktörler arazi kullanımının hatalı yapılmakta oluşudur. Nitekim, bugün şehrin yerleşme sahası yönünden uygun olmayan çöküntü havzası sadece yapılarla dolmakta, açık alan gittikçe azalmaktadır.»

Halbuki Ankara'nın ilk imar plânını hazırlamış olan H. Jensenn, özellikle şehrin kitle ve boşlukları arasındaki dengeli oran üzerinde titizlikle durmuş, çeşitli yerlerde yeşil saha imkanı yaratmıştır.

Ankara'da şehirleşme hareketiyle son 50 yıl içinde yüzde 5500 oranında artmış olan nüfus nedeniyle, yeşil sahaların beher insana düşen miktarı gün geçtikçe azalmaktadır. 1950 yılında bu miktar 5.1 metrekare, 1965 yılında 2.8 metrekare, 1969 da ise, 1.8 metrekareye inmiştir. Halbuki şehircilik standartlarına göre bu miktar, Ankara ölçüsündeki bir şehir için asgari 20 metrekare olmalıdır.

Mersin Balığı Türü Azalıyor :

Siyah havyar üretiminin başlıca kaynağını teşkil eden Morina Mersin ve Sup balıkları türü azalmaya başlamıştır. Bu nedenle her yıl 400 kilonun üzerinde siyah havyar üretilirken bu yıl 80 kiloya düşmüştür. Bu balıkların nesillerinin tükenmesine, tröl motorlarının devamlı olarak sahilleri taramasının yol açtığı bildirilmektedir. Havyar üreten bir kısım balıkçılar, malzemelerini satarak dış ülkelere işçi olarak gitmektedirler. Morina ve Mersin balığı havyarı piyasada kilosu 800 - 900 liraya toptan alıcı bulunmaktadır. Balıkçılar su ürünleri kanununun yetersiz olduğunu ileri sürmektedirler.

Ankara'da Geçen Yıl 520 Milyon Yolcu Taşındı :

28 Nisan 1970 — Milliyet

«Ankara'da Şehir İçi Ulaşım Sorunu» konu-

sunda bir konferans veren Prof. Yavuz, «Ulaşımın yüzde 70 ini dolmuşların sağladığını» belirtti...

Siyasal Bilgiler Fakültesi İskân ve Şehircilik Enstitüsünde bir konferans veren Prof. Fehmi Yavuz, «1969 yılında Ankara'da şehir içinde 520 milyon yolcu taşındığını» açıklamıştır.

Yavuz'a göre «bu yolcuların 106 milyonu belediyenin otobüs ve trolleybüsleriyle, 306 milyonu dolmuşlarla, 44 milyonu kurumların özel araçlarıyla, on milyonu da banliyö trenleriyle taşınmıştır.

Prof. Yavuz, «Ankara'da Şehir içi ulaşım sorunu» adlı konferansında bütün tedbirlere rağmen, son beş yılda dolmuş sayısının dört misli büyüdüğünü ve on bin 750 ye ulaştığını» söylemiştir.

Yavuz'un verdiği bilgiye göre, «Ankara'daki şehir içi ulaşımının yüzde 70'i dolmuşlarca sağlanmaktadır. Yavuz, bütün batı ülkelerinde kalktığı halde başkent Ankara'da halen 3.802 at arabasının çalıştığını» belirtmiş, «Şehirleşme ile sanayileşme bir arada yürütülememektedir. Onun için, düşük gelir sağlayan ailelerin oturduğu gecekondu gibi, dolmuşlar, isportacılık, simitçilik, ayakkabı boyacılığı polis tedbirleriyle kaldırılamaz» demiştir.

4 milyonluk Ankara metropoliteni için hava kirliliği açısından alınması gereken yeşil alan tedbirleri sunlar olmalıdır :

— Her türlü politik ve kişisel baskılardan uzak bir «yeşil alan sistemi» tayin edilmelidir.

— Metropoliten alan içinde arazi stoku için belediyeye yetki ve imkânlar verilmelidir,

— Şehrin tepe, yamaç ve vadi içleri gibi muhtelif yerlerine ait yılın muhtelif zamanlarına göre «rüzgar haritası» yapılmalı, yapıların yüksekliği, yönü, bu haritaya göre tesbit edilmeli ya da hiç müsaade olunmamalıdır.

— Şehri mümkün olduğu kadar iç içe olan «yeşil kuşak» lar içinde almalıdır.

— Vadi içlerinde kesinlikle yapılara yer verilmemelidir.

— Şehrin çöküntü havzasında yüksek ve sıkışık yapılara müsaade edilmemelidir.

— İmâr Kanunu ve Yönetmeliklerle yeşil ve açık alanlarla ilgili standartlara yer verilmelidir.

● TURİZM KONULARI

Eski Eser Kaçakçılığı :

21 Mart 1970 - Milliyet

Anadolu hergün yağma edilmektedir. Bırakın eski Hitit ve İyonya kalıntılarını... Selçukların, Osmanlı ça-

ğından kalma nice hanlar, kervansaraylar vardır. Anadolu'da... Turist parayı verdimi o hanın kilidini de alır kapısını da. Halılar, kilimler, gümüşler, bakırlar, tahta oymalar. Tarihsel ve kültürel değerlerimizin belgeleridir bunlar. Bu eserler hergün sandık sandık dışarıya kaçırılıyor. Bunlar da tükenecek bir gün. O zaman ne ile övüneceğiz ?.

Eskişehir'in Sivrihisar İlçesinde Pessinus Şehri İçin Belçikalı Arkeologlar Harekete Geçti.

Aydın'ın Bucak Köyünde Romalılara ait iki Mezar, Konya'da da aynı devre ait bir heykel bulundu...

6 Mayıs 1970 - Milliyet

Aydın'ın Kuyucak ilçesine bağlı Bucak köyünde Romalılar devrine ait iki mezar Konya'nın Ereğli ilçesinde de aynı devre ait bir heykel bulunmuştur. Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde M. Önce 10. asırdan kalma tarihi Pessinus şehrinin ortaya çıkarılması için de Belçikalı arkeologlar harekete geçmişlerdir.

İstanbul Metrosunun Ana Damarı Zincirlikuyu - Aksaray Arasında Olacak.

5 Mayıs 1970 — Milliyet

İETT Genel Müdürü, «İstanbul Metrosu için Haliç'te Atatürk ve Karakoy Köprüleri arasında yeni bir köprü yapılacağını» da söylemiştir. Böylece Çevreyolu projesine göre Ayvansaray - Halcioğlu arasında yapılması kararlaştırılan köprü ile birlikte Haliç üzerindeki köprülerin sayısı 4'e yükselecektir.

Şehrimizdeki etüdlerini tamamlamak üzere bulunan Sovyet uzmanları önümüzdeki günlerde ülkelere dönecekler ve dört aylık bir çalışma sonunda İstanbul Metrosunun fizibilite raporunu hazırlayacaklardır.

Metronun ana arteri Zincirlikuyu - Aksaray arasında olacaktır. Hattın Edirnekapı yönünde uzatılması da düşünülmektedir.

Fuar Alanını Genişletmek İçin İzmit Körfezi Doldurulacak

16 Haziran 1970 — Milliyet

İzmit Belediyesi ile Ticaret ve Sanayi Odasının ortaklaşa düzenledikleri «Dördüncü Sanayi Sergisi», İzmit'in kurtuluş günü olan 28 Haziranda açılacaktır. Bu yılki sergiye 60'a yakın firmanın katılacağı bildirilmiştir. Sanayi Sergisi hakkında İzmit Belediye Başkanı Leylâ Atakan «Dördüncü defadır İzmit Körfezi sonunda açılan Kocaeli Sanayi Sergisi, önümüzdeki yıldan itibaren «Marmara Fuarı» adı altında açılacaktır. Fuar; İstanbul, Bursa ve Çanakkaleden bir çok kuruluşun katılacağını umuyoruz. Gelecek yıl Körfezin 100 bin metrekarelik kısmı doldurularak Fuar alanına dahil edilecektir, demmiştir.

kitap ve dergi tanımı

● AKDOĞAN, GÜNEL

«İstanbul Peyzajının Tanziminde Peyzaj Mimarisi ile İlgili Problemler Ve Ana Prensipler», 1962, Tarım Bakanlığı Topraksu Genel Müdürlüğü Yayın No. 155 —c : 16. 209 sayfa, 115 şekil, 3 skeç, 15 plân (Doktora çalışması olarak hazırlanmıştır).

Konu V bölümde ele alınmıştır. I. Bölümde araştırmada uygulanan metod ve kullanılan meteryal hakkında bilgi verilmiş; II. Bölümde İstanbul peyzajının genel kuruluşu ve özellikleri meydana gelişinde önemli rol oynayan faktörler ve bilhassa coğrafik, klimatolojik, morfolojik özelliklerle tarihi değeri üzerinde durulmuştur. III. Bölümde İstanbul peyzajının tabii ve kültürel varlıkları, etüd edilmiştir. IV. Bölümde bahçeli iskân sahaları, piknik yerleri, kabristan incelenmiştir. V. Bölümde araştırma sonuçları özetlenmiştir.

● ORÇUN, ERCÜMENT

«Süs Bitkileri» Cilt II, (İlkbahar ve yaz çiçekleri), 1968, Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları No 142, 173 sayfa, 65 şekil eser üç kısımdan meydana gelmiştir. Birinci kısımda ilkbahar ve yaz çiçekleri yetiştirme ve üretme tekniğinde gözönünde bulundurulacak genel kısımlar incelenmiştir. II. Kısımda A dan Z ye kadar başlıca ilkbahar ve yaz çiçekleri yetiştirme tekniği üzerinde durulmuş, III. Kısımda cetveller, faydalanılan eserler, ilkbahar ve yaz çiçeklerinin Türkçe ve Latince isimleri yer almıştır. (Eser ders kitabı olarak hazırlanmıştır).

● ÖZTAN, YÜKSEL

«Ankara Havaasının Kirlenme Nedenleri Ve Alınması Gereken Yeşil Saha Tedbirleri» 1970, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yıllığı - 1969, Yıl : 19, Fasikül 3 den ayrı basım. 54 sayfa, 23 şekil

Eser üç bölümden meydana gelmiştir. I. Bölümde, yazar şehirleşmenin nedenlerini kısaca ortaya koyduktan sonra, hava kirliliği nedenlerini etraflıca incelemiş ve iklim plânlaması gerekliliğinin ana hatlarını belirtmiştir. II. Bölümde araştırma metodu ve materyali hakkında bilgi verilmiştir. Araştırma ve sonucu kapsayan III. Bölümde, Stuttgart ve Londra şehirlerinde iklim plânlaması için yapılmış yeşil saha çalışmaları etraflıca incelendikten sonra, Ankara şehrinde hava kirliliği nedenleri ve alınması gereken yeşil saha tedbirleri üzerinde detaylı bilgi verilmiştir.

● ANTHOS

IFLA (Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu) ve İsviçre Peyzaj Mimarları Federasyonu yayın organıdır. Üç ayda bir çıkar. Peyzaj mimarlığına ait çeşitli aktüel ve esas konuları (Almanca, Fransızca ve İngilizce olarak) kapar. Kuşe kâğıtlı iki formadır. Yıllık abone bedeli 6.60 dolardır. Yayınevi : Graft Neuhaus, Bachtold Strasse 4, 8044 Zurich.

● GARTEN UND LANDSCHAFT

Aylık bir dergidir. Peyzaj mimarlığına ait çeşitli konuları kapsar. Kuşe kâğıtlı iki formadır. Yıllık abone bedeli 12.60 D.M. tek sayı 4.50 D.M. dir. Yayın evi : Verlag George D. W. Gallwey, 8 Munchen 80, Streifeldstrasse 35.

● HORTICULTURE

A.B.D. Massachusetts Horticulture Derneği yayın organıdır. Aylık bir dergidir. Daha çok bitki materyali yetiştiriciliği ve tertibi hakkındaki bilgileri kapsar. Kuşe kâğıtlı ve bol renkli resimli iki formadır. Yıllık abone bedeli 6 dolardır. Yayınevi: Horticulture, 300 Mass. Avenue, Boston, Mass. 02115.

● LANDSCAPE ARCHITECTURE

Amerikan Peyzaj Mimarları Derneğinin yayın organıdır. Üç ayda bir çıkar. Peyzaj mimarlığına ait esas konuları kapsar. Dört formadır. Yıllık Abone bedeli 7.50 Dolar. Yayınevi : American Society of Landscape Architects, Schuster Building, 1500 Bardstown Road Louisville, Kentucky 40205.

● LANDSCAPE

Dört ayda bir çıkar. Peyzaj mimarlığı, mimarlık veşehir plancılığına ait çeşitli konuları kapsar. İki formadır. Tek sayı bedeli 1.00, Yıllık abone 3.00 dolardır. Yayınevi : Circulation Manager, LANDSCAPE Box 2323, SANTA FE, NEW MEXICO.

● NATIONAL PARKS MAGAZINE

A.B.D. Millî Parklar Derneği yayın organıdır. Daha ziyade milli parkların özellikleri, idareleri ve geliştirilmeleri hakkında bilgileri kapsar. Kuşe kâğıtlı iki formadır. Tek sayının bedeli 0.75 dolardır. Yayınevi : National Parks Magazine, 1701 18th street, N.W. Washington D.C. 20009.

● PARKS AND RECREATION

A.B.D. Milli Rekreasyon ve Park Derneği yayın organıdır. Aylık bir dergidir. Park ve rekreasyonel plânlamaya ait çeşitli bilgileri kapsar. Kuşe kâğıtlı iki formadır. Yıllık abone bedeli 5.75 dolardır. Yayınevi : Parks and Recreation, 100 Pennsylvania Avenue, N.W. Washington, D.C. 200.

● PFLANZE UND GARTEN

Aylık bir dergidir. Peyzaj mimarlığına ait bazı konularla özellikle bitki materyaline ait bilgileri kapsar. Kuşe kâğıtlı iki formadır. Tek sayısının bedeli 2.50 D.M. Yayınevi : Karl Heinz Hanisch, 61 Darmstadt, Hindenburg Str. 42 Postflach 4145.

Türkiye Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları

Yayının Adı	Yazarı	Yayın No.
● BİTKİ MATERYALİ (I) (Ağaç ve Çalılar)	Prof. Dr. Sadri ARAN	1
● METODU VE UYGULAMA YÖNLERİ İLE PEYZAJ PLANLAMASI	Dr. Agr. İsmet GÜRSES	2
● DENDROLOJİ VE BİTKİ KOMPOZİSYONU	Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN	3
● PEYZAJ MİMARİSİ	Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN	4
● BAHÇE SANATI TARİHİ	Doç. Dr. Günel AKDOĞAN	5
● BİTKİ MATERYALİ (Ağaç ve Çalılar)	Doç. Dr. Günel AKDOĞAN	6
● HERBACEOUS BORDÜRLER VE BİTKİLERİ	Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN	7
● SU BAHÇELERİ VE BİTKİLERİ	Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN	8
● PARK VE BAHÇELERDE ÇİM SAHALARININ GÜBRELENMESİ	Zir. Yük. Müh. Ekrem GÜRENLİ	9

NOT : Bu yayınlar roto halindedir. Bazılarında şekiller vardır. Dernek Merkezinden satın alınabilir.

TÜRKİYE PEYZAJ MİMARISI DERNEĞİNDEN HABERLER

- 29 Mayıs 1970 günü A. Ü. Ziraat Fakültesinde yapılan V. Genel Kurul Toplantısında,

Yönetim Kuruluna

Başkan	: Doç. Dr. Günel AKDOĞAN
Genel Sekreter	: Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN
Muhasip	: Asistan Metin BAŞAL
Üye	: Zir. Y. Müh. Ekrem GÜRENLİ
Üye	: Dr. Selami SÖZER

Denetleme Kuruluna

Üye	: Zir. Y. Müh. Muvaffak KAYI
Üye	: Dr. Salih VURAL
Üye	: Zir. Y. Müh. Doğan TÜZÜN

Haysiyet Kuruluna

Üye	: Zir. Y. Müh. Hasene KAYI
Üye	: Dr. Aysel BAYRAKTAR
Üye	: Zir. Y. Müh. Alâeddin EGEMEN

seçilmişlerdir.

- Derneğimiz üyelerinden :

Doç. Dr. Yüksel Öztan, 9. Nisan 1970 günü Siyasal Bilgiler Fakültesi salonunda «Hava Kirlenmesi Açısından Ankara'da Yeşil Ve Açık Alan Sorunu»,

Dr. Selami Sözer, 14. Mayıs 1970 günü Siyasal Bilgiler Fakültesi salonunda «Peyzaj Mimârlığı açısından Boğaz Köprüsü»

Doç. Dr. Günel Akdoğan, 6. Haziran 1970 günü Karayolları Genel Müdürlüğü Konferans salonunda «Karayolları Peyzaj Plânlamasının Esasları» konusunda konferans vermişlerdir.

- Yurt içi ve yurt dışına ait konumuzla ilgili film gösterisi programına ait

- Beauty in Trust
- Wild Life in Danger
- The Changing in Forest

adlı üçlü bir film dizisi Ziraat Fakültesi Konferans salonunda takdim edilmiştir.

XII nci I. F. L. A. KONGRESİ LISBONDA YAPILIYOR

I. F. L. A. (International Federation of Landscape Architects)

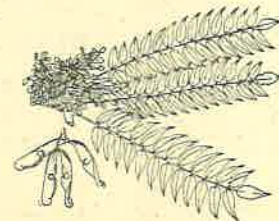
— (Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu) nun iki yılda bir olan kongresi 5 - 11 Eylül 1970 tarihleri arasında Lisbon'da yapılacaktır.

Kongrenin üzerinde duracağı konu «Gelişmekte Olan Ülkelerde - özellikle tropikal - Peyzaj Problemleri ve Çözüm Yolları» dır.

Bu kongrede verilecek olan tebliğler şunlardır :

- Prof. Jean - Paul Harroy, Brussels Üniversitesi, Uluslararası Milli Parklar Birliği Başkanı, I. U. C. N. «Doğal Kaynakların Korunması».
- E. J. Berwick, I. U. C. N. Genel Sekreteri «Yaban Hayatı».
- Prof. Fraga da Azevedo, W. H. O. «Sağlık Problemleri»
- Prof. Bakema, Rotterdam, «Şehirselleşme ve Kırsal Gelişmeler Arasındaki Denge»
- E. Bittmann, Koblenz, «Hidrolik Ortamda Biyolojik Problemler ve Nehirlerin Korunması»
- Prof. Garrett Eckbo, California Üniversitesi, Berkeley ile Prof. Cabral, Lizbon Teknik Üniversitesi «Peyzajın Global Bütünlüğü»

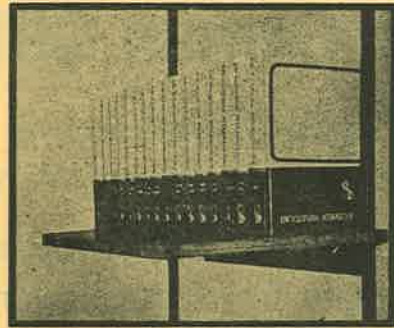
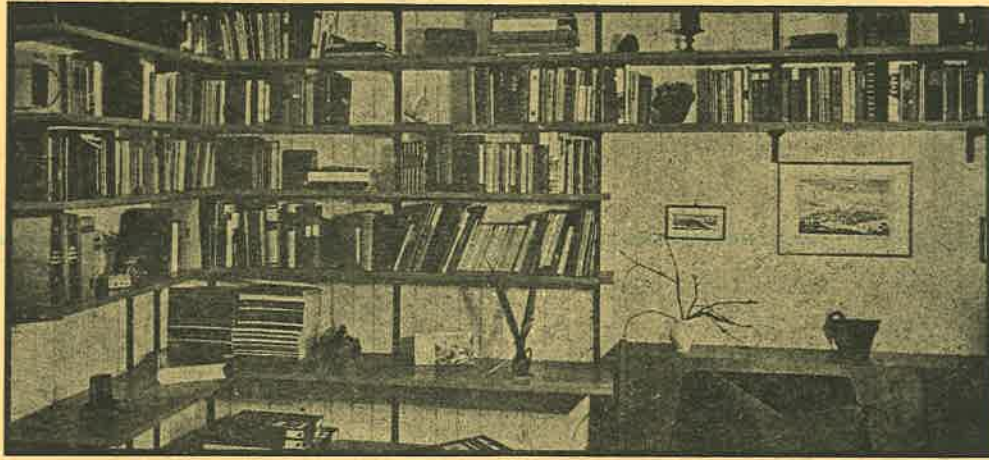
Kongrenin bitiminden sonra 12 - 18, 19 - 23 Eylül tarihleri arasında iki ekskürsiyon yapılacaktır.

TEKNOGON

PORTATİF RAF SİSTEMİ

ŞİMDİ
TÜRK
PİYASASINDA

KİMLER VE MUTFAĞINIZDA

ATÖLYENİZDE

İÇERİNİZDE

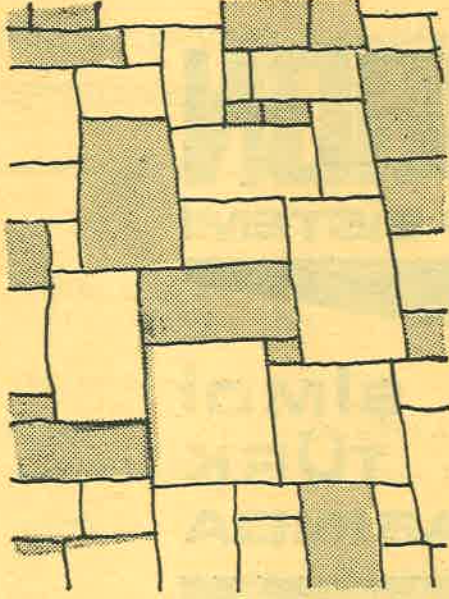
KÜTÜPHANENİZDE

BÜRONUZDA

HOBİ ODANIZDA

AKALIN

Mermer Fabrikası

*Bahçe Tanzimlerinde Döşemeler İçin Her Cins
Tabii Taş ve Mermer, Taahhüt İşleri*

Süleyman Akalın

*İstanbul Caddesi Serpme Sokak No. 40
Telefon : 11 50 04 - 11 32 12 - Ankara*

A. O. Ç.

A. Orman Çiftliği

- * Çeşitli Süs Bitkileri ve Yetkili Teknik Elemanları İle Bahçe ve Peyzaj Mimarlığı Uygulamalarında Hizmetinizdedir.
- * Pastörize Süt ve Mamulleri
Besili Tavuk ve Koyunları
Günlük Yumurta
Nefis ve Yıllanmış Kalite Şarapları
Taze Meyve, Meyve Suları ve Sebzeler

İçin A. O. Çiftliğini tercih ediniz.

Telefon : 13 15 40

Basıldığı yer : **TİSA** Matbaacılık Sanayii
Tel : 17 54 38 — Ankara

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın, istikbalinizin emniyetidir

